

Den offentliga sektorn

*Bokslut för
verksamhetsåret 2003*

Sveriges officiella statistik

Statistiska centralbyrån
2004

Annual accounts for general government sector 2003

Official Statistics of Sweden
Statistics Sweden
2004

Tidigare publicering	Uppgifter rörande kommunernas finanser har publicerats i serien <i>Sveriges officiella statistik</i> under titeln <i>Kommunernas fattigvård och finanser</i> fr.o.m. 1874–1917, från 1918 under titeln <i>Kommunernas finanser</i>, från 1999 under titeln <i>Den offentliga sektorns finanser</i> samt från 2001 under titeln <i>Den offentliga sektorn. Bokslut för verksamhetsåret 2001</i>. Under den långa tidsperiod som <i>Kommunernas finanser</i> publicerats har det skett genomgripande förändringar av det kommunala ansvarsområdet. Det har också betytt att publikationen genomgått väsentliga förändringar av såväl innehåll som sättet att samla in och bearbeta data.
Previous publication	Information on municipal finances was published in the <i>Official Statistics of Sweden</i> series under the title <i>Kommunernas fattigvård och finanser</i> (Municipal poor relief and finances) from 1874 until 1917. From 1918 onwards 1998 the title used has been <i>Kommunernas finanser</i> (Municipal finances). From 1999 under the title <i>Den offentliga sektorns finanser</i> (General Government Finance). From 2001 under the title <i>Den offentliga sektorn. Bokslut för verksamhetsåret 2001</i> (Annual accounts for general government sector 2001). In the course of the lengthy period during which <i>Kommunernas finanser</i> (Municipal finances) has been published, there have been radical changes in the range of responsibilities held by municipalities. As a result, the publication has undergone substantial changes in terms of both content and the way in which data is collected and processed.
Producent Producer	Statistiska centralbyrån Offentlig ekonomi 701 89 Örebro
Förfrågningar Inquiries	Se baksidan på omslaget.

Om du citerar ur denna publikation, var god uppgi: Källa: SCB, Den offentliga sektorn. Bokslut för verksamhetsåret 2003. Omslagets diagram, se diagram 2 i kapitlet Den offentliga sektorn.

ISSN 1650-1721
ISBN 91-618-1257-9

Printed in Sweden
SCB-Tryck, Örebro 2004.12

Förord

I årets publikation, *Den Offentliga sektorn. Bokslut för verksamhetsåret 2003* redogörs översiktligt för den offentliga sektorns finanser samt de däri ingående sektorernas finanser:

- Staten
- Socialförsäkringssektorn
- Kommuner och landsting
- kommunalförbund
- kommunkoncerner och kommunägda företag

De uppgifter som redovisas och kommenteras omfattar huvudsakligen resultat- och balansräkningar, finansiering, externa utgifter och inkomster.

Därutöver innehåller publikationen ett avsnitt med internationella jämförelser och ett temaavsnitt som ger en översiktlig beskrivning av vad kommunernas krav på en ekonomi i balans betyder. De kommuner som inte kunde leva upp till det så kallade balanskravet under återställningsperioden 2001-2003 analyseras med avseende på olika ekonomiska nyckeltal.

Innehållet i årets publikationen har, liksom tidigare år, koncentrerats på den kommunala sektorn och de olika kategorierna av kommuner.

Publikationen har utarbetats av Leif Heinstdt. För kapitlet Internationella jämförelser ansvarar Olle Storm.

Statistiska centralbyrån i december 2004

Staffan Wahlström

Heather Bergdahl

Innehållsförteckning

Förord.....	3
Inledning.....	6
Den offentliga sektorn	8
Sammansättning.....	8
Den offentliga sektorns tillväxt.....	10
Några mått på den offentliga sektorns storlek.....	13
Den offentliga sektorns resultat, en uppskattning.....	14
Tillgångar och skulder, en uppskattning	15
Staten	17
Förvaltning och organisation – förändringar under 1990-talet.....	17
Verksamhetens resultat.....	19
Tillgångar och skulder.....	20
Socialförsäkringssektorn.....	22
Socialförsäkringssektorns resultat.....	23
Socialförsäkringssektorns tillgångar och skulder.....	25
Den kommunala sektorn	26
Den kommunala sektorns externa utgifter	28
Den kommunala sektorns externa inkomster	30
Utgifterna större än inkomsterna	33
Den kommunala sektorns likviditet och soliditet	34
Kommuner.....	38
Verksamhetens resultat.....	38
Tillgångar och skulder.....	41
Kommunernas externa utgifter	42
Kommunernas externa inkomster	45
Utgifterna större än inkomsterna	47
Verksamheten – egentlig och affärsmässig.....	48
Köp av verksamhet – entreprenader.....	53
Finansiering av verksamheterna	55
Kommunernas investeringar.....	57
Borgensförbindelser och pensionsskuld	59
Kommun- och landstingsägda företag	61
Kommunägda företag	61
Landstingsägda företag	63
Kommunkoncerner	66
Verksamhetens resultat i koncern och kommun.....	66
Likviditet och soliditet i koncern och kommun.....	69
Landsting.....	71
Verksamhetens resultat.....	71
Landstingens tillgångar och skulder.....	73
Landstingens externa utgifter	74
Landstingens externa inkomster	76
Utgifterna större än inkomsterna	77
Landstingens verksamheter	78
Finansiering av verksamheterna	79

<i>Landstingens investeringsutgifter</i>	80
Kommunalförbund	82
<i>Verksamhetens resultat och likviditet</i>	82
<i>Verksamhetens soliditet</i>	84
Internationella jämförelser	85
Tema: Kommunalt balanskrav – ett bekymmer för flera kommuner	90
Tabelldel	101
Kvalitet m.m.	127
Begreppsförklaringar	128
Teckenförklaringar	132
Källor och referenser	133
Summary	134
<i>Central government</i>	134
<i>Local governments</i>	134
<i>Municipalities</i>	134
<i>County councils</i>	135
<i>Municipal associations</i>	135
List of terms	136

Inledning

Redovisningen i årets upplaga, *Den offentliga sektorns finanser. Bokslut för verksamhetsåret 2003*, omfattar följande kapitel:

- Den offentliga sektorn
- Staten
- Socialförsäkringssektorn
- Den kommunala sektorn
- Internationella jämförelser
- Tema Kommunernas balanskrav – ett bekymmer för flera kommuner

Teman som förekommit tidigare:

- 1999 Tema Kyrkokommuner
- 2000 Tema Kommunal utjämning
- 2001 Tema Kommunala bostadsbolag
- 2002 Kommunernas köp av verksamhet

Kapitlet, Den offentliga sektorn som även ingått i tidigare årgångar är nu kompletterad med sammanställningar av resultat- och balansräkningar. Sammanställningar som ger en uppfattning om dels 2003 års totala resultat och balansomslutning, dels en uppfattning om storleken på de delar som utgör den offentliga sektorn. På motsvarande sätt beskrivs staten och socialförsäkringssektorn i sina respektive kapitel.

Frågor som ofta ställs är hur stor den offentliga sektorn är i jämförelse med andra länder och vilka skillnader det finns när det gäller sammansättningen. I kapitlet Internationella jämförelser görs vissa jämförelser mellan EU-länderna av den offentliga sektorns storlek (angiven som andel av BNP) under slutet av 1990-talet och början av 2000-talet.

I denna och i tidigare publikationer beräknas utgifter och inkomster för den offentliga sektorn utan att den har konsoliderats. Det innebär att de interna mellanhavandena mellan staten, socialförsäkringssektorn, kommuner, landsting och kommunalförbund inte har eliminerats.

Undantag är Kapitlet, Den offentliga sektorn, som följer nationalräkenskapernas definition. Det innebär att interna mellanhavanden mellan stat, kommun och socialförsäkringssektorn är eliminerade. Det gäller dock inte de uppskattningar som görs av den offentliga sektorns totala resultat, tillgångar och skulder.

Kapitlet Tema *Kommunalt balanskrav – ett bekymmer för flera kommuner* har tillkommit därför att andelen kommuner med positiva resultat har minskat de senaste åren. För flera kommuner föreligger det svårigheter att uppnå en ekonomi i balans. Mot den bakgrunden har regeringen i en proposition föreslagit vissa förändringar av de regler som gäller balanskravet som infördes 2000. De nya reglerna ska gälla fr.o.m. den 1 december 2004 och bli tillämpliga för budget- och redovisningsåret 2005 och åren därefter.

Drygt 20 procent av kommunerna klarar inte av att återställa sin ekonomi i balans under återställningstiden 2001-2003. En återställningstid som är förlängd med ett år i jämförelse med nu gällande regel. Vilken effekt kommer det extra året att få för kommunernas möjligheter att återställa sin ekonomi i balans? Denna fråga samt hur den finansiella ställningen förändrats under återställningstiden belyses i avsnittet *Kommunalt balanskrav – ett bekymmer för flera kommuner*.

Den offentliga sektorn

Sammansättning

Verksamheten inom den offentliga sektorn syftar till att förverkliga de mål som de politiska instanserna, främst riksdagen och regeringen, har fastställt. Den offentliga förvaltningens uppgift är att verkställa de politiskt fattade besluten och se till att målen uppnås. För att bedöma dess omfattning och betydelse ges i detta avsnitt en översiktlig beskrivning av sammansättningen, tillväxten, några storleksmått och slutligen något om den offentliga sektorns ekonomiska ställning 2003.

Att beskriva den offentliga sektorns sammansättning och dess förändringar har försvårats under de senaste åren på grund av den ökade omställningen med fler entreprenader och bolagiseringar. Det har bland annat medfört att gränsdragningen mellan offentlig och privat verksamhet blivit mer oklar. I detta kapitel används nationalräkenskapernas definition på den offentliga sektorn, nämligen:

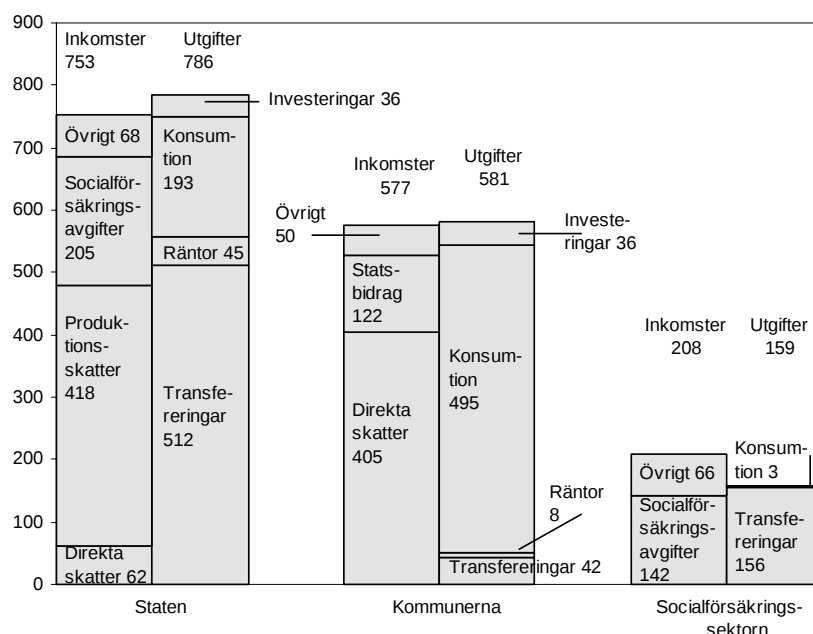
- *Staten* som består av regeringen och regeringskansliet samt de olika myndigheter som lyder under regeringen. Riksdagen och dess verk liksom olika fonder och ideella organisationer som kontrolleras av staten hör också hit. Dessutom klassificeras bolag och stiftelser som till mer än 50 procent finansieras med statliga medel som ingående i den statliga sektorn.
- *Kommunala sektorn* som omfattar kommuner, landsting och kommunalförbund.
- *Socialförsäkringssektorn* utgörs från och med verksamhetsåret 1998 enbart av ålderspensionssystemet med Premiepensionsmyndigheten (PPM) och AP-fonderna.

Kommunägda och landstingsägda företag är exkluderade från den kommunala sektorn i nationalräkenskaperna. Dessa ingår i företagssektorn. Detsamma gäller för den affärsmässiga verksamhet som kommunerna bedriver i förvaltningsform.

För att få en uppfattning om hur de olika delsektorena förhåller sig till varandra storleksmässigt redovisas i diagram 1 inkomster och utgifter för år 2003 uppdelade på staten, den kommunala sektorn och socialförsäkringssektorn.

1 Den offentliga sektorns inkomster och utgifter 2003, miljarder kronor

General government, revenues and expenditures, SEK billion

Källa: Konjunkturinstitutet och Nationalräkenskaperna (SCB).

Den offentliga sektorns utgifter består av transfereringar, konsumtion och investeringar. Transfereringar är utgifter som innebär överföringar av medel från den offentliga sektorn till andra sektorer i samhället som t.ex. folkpensioner, barnbidrag till hushållen och subventioner till företagssektorn. Med offentlig konsumtion menas t.ex. lönekostnader för offentligt anställda och utgifter för inköp av varor och tjänster. Investeringar avser nyanskaffning av varaktiga tillgångar som byggnader, anläggningar, maskiner och fordon.

Den offentliga sektorns inkomster utgörs av direkta och indirekta skatter, socialförsäkringsavgifter, räntor och övriga inkomster. Exempel på direkta skatter är skatt på inkomst och förmögenhet. Indirekta skatter utgår på förbrukning av flertalet varor och tjänster, t.ex. mervärdesskatt, skatt på bilism och energiskatt. Inkomster av socialförsäkringsavgifter är lagstadgade arbetsgivaravgifter för exempelvis ATP samt sjukförsäkringen.

Både statens och kommunsektorns utgifter översteg inkomsterna 2003. Underskottet uppgick till 33 miljarder kronor för staten och 4 miljarder för kommunsektorn. I jämförelse med föregående år var det en försämring på 19 miljarder kronor för staten medan utvecklingen inom den kommunala sektorn betydde att underskottet reducerades med 3 miljarder kronor. Statens försämrade saldo berodde huvudsakligen på att transfereringarna ökade med 41 miljarder kronor samtidigt som de direkta skatterna minskade med 9 miljarder kronor. Den kommunala sektorn gynnades däremot av att inkomsterna från de direkta skatter ökade. Totalt ökade de med 22 miljarder kronor vilket i hög grad bidrog till att minska den sektorns negativa saldo.

Som regel har de statliga utgifterna överstigit inkomsterna under 1990-talet, vilket lett till en ökad upplåning och en växande stats-skuld. Den negativa utvecklingen vände och 1998 var det första året under 1990-talet då inkomsterna översteg utgifterna. Utvecklingen med positiva saldon bröts dock redan 2002 och 2003 års resultat kan tyda på att det kan vara frågan om en återgång till det tidigare mönstret då utgifterna som regel överskred inkomsterna.

Den offentliga sektorns tillväxt

Den offentliga sektorns andel av den totala samhällsekonomin har ökat kraftigt under de senaste decennierna oberoende av vilken metod som väljs för att mäta den. Invånarna har ställt ökade krav på bl.a. sjukvård, social service, teknisk standard på kommunala anläggningar som gator, vattenverk, idrottsplatser m.m. Framför allt beror ökningen på de sociala reformer som genomförts under 1900-talet, främst under årtiondena närmast efter andra världskriget.

Mellan år 1900 och 1950 ökade de offentliga utgifterna i förhållande till BNP från 12 till 20 procent. Under denna period tillkom bl.a. folkpensionerna (1937), de allmänna barnbidragen (1948) och skolsystemet byggdes ut. Mellan 1950 och 1984 ökade de offentliga utgifterna i förhållande till BNP från 20 till 64 procent. Under denna tid tillkom den nioåriga enhets/grundskolan (1962), de kommunala bostadstilläggen (1952) och bostadstilläggen till barnfamiljer (1959), den obligatoriska sjukförsäkringen (1959), ATP-reformen (1959), det s.k. miljonprogrammet (föresatsen att bygga en miljon nya bostäder under en tioårsperiod), utbyggnaden av gymnasieskolan och daghemsutbyggnaden. Efter 1984 har de offentliga ut-

gifterna i förhållande till BNP minskat och 2002 uppgick andelen till 53 procent.

En stor del av de offentliga utgifterna utgörs av transfereringar från den offentliga till den privata sektorn. Syftet med många av de reformer som genomförts under efterkrigstiden har varit att bygga upp ett omfattande transfereringssystem för att garantera en materiell grundtrygghet för alla människor. Denna reformpolitik har lett till att idag består nästan hälften av den offentliga sektorns utgifter av transfereringsutgifter, som används för konsumtion eller investeringar av hushållen och företagen.

Studerar hur stora resurser som förbrukas inom den offentliga sektorn får man rensa bort transfereringarna från de totala utgifterna. Då kvarstår de medel som används för konsumtion och investeringar. Fördelas dessa på kommunal och statlig sektor visar det sig att utvecklingen inom de två sektorerna skiljer sig väsentligt från varandra (se diagram 2). Den statliga sektorn har under hela efterkrigstiden haft en i stort sett oförändrad andel av bruttonationalprodukten (BNP), värdet av den totala produktionen av varor och tjänster. Konsumtion och investeringar inom den kommunala sektorn har däremot fördubblats sin andel av BNP från mitten av 1950-talet och fram till idag.

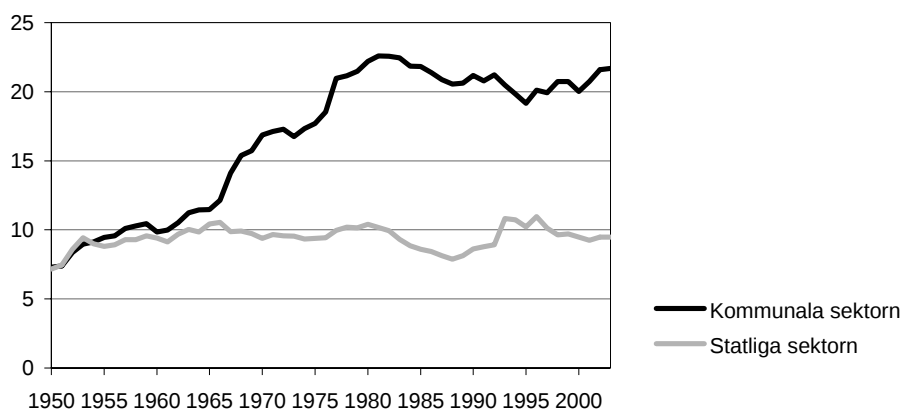
Innan det varit möjligt att ta sig an nya eller utökade verksamheter, som reformarbetet gett upphov till, har det varit nödvändigt med omfattande investeringar i byggnader och inventarier inom den kommunala sektorn. En höjd investeringsnivå har varit en indikator på en kommande ökning av konsumtionsvolymen. Av diagram 3 framgår också att den kommunala sektorns årliga investeringar låg på en mycket hög nivå under de två första årtiondena under efterkrigstiden.

Under 1970- och 1980-talen har investeringsnivån sjunkit kraftigt, vilket kan ses som ett tecken på att den stora reformperioden har ebbat ut. Den kommunala konsumtionen får i fortsättningen en lugnare utveckling och 2003 uppgick den kommunala sektorns investeringar i procent av summa konsumtion och investeringar till 6 procent.

2 Den statliga resp. den kommunala sektorns andel av BNP 1950–2003. Procent

Central government sector and local government sector, percentage of GDP

Procent

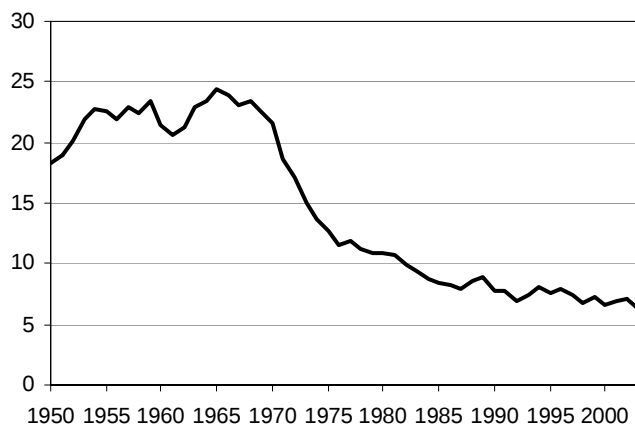

Källa: SCB, Konsumtion och investeringar i relation till BNP till marknadspriser, löpande priser. Utvecklingen t.o.m. 1992 enligt gamla nationalräkenskaperna och därefter enligt nya nationalräkenskaperna. Se Nya NR. Produkträkenskaperna NR-PM 1999:17. Fr.o.m. 1996 är moms inkluderad i konsumtions- och investeringsutgifterna (gäller även tabell 3).

3 Den kommunala sektorns investeringar i procent av summa konsumtion och investeringar 1950–2003, löpande priser

Local government sector, investments in per cent of the total of consumption and investment, current prices

Procent

Källa: SCB, Utvecklingen t.o.m. 1992 enligt gamla nationalräkenskaperna och därefter enligt nya nationalräkenskaperna. Se Nya NR. Produkträkenskaperna NR-PM 1999:17.

Några mått på den offentliga sektorns storlek

I den samhällsekonomiska debatten vill man ofta ange mått på hur stor betydelse den kommunala och den offentliga sektorn har för Sveriges totala ekonomi. I nedanstående tablå anges några mått som ofta används. De angivna värdena avser 2003.

	Offentlig sektor, %	Kommunal sektor, %
1 Bidrag till BNP ¹	19	14
2 Konsumtion, andel av BNP ²	28	20
3 Konsumtion och investeringar, andel av BNP ²	31	22
4 Totala utgifter i förhållande till BNP ²	53	23
5 Totala inkomster i förhållande till BNP ²	53	23
6 Andel av finansiella tillgångar	7	1
7 Andel av sysselsättningen (arbetade timmar)	29	23

1) Förädlingsvärdet för offentliga myndigheter/BNP till marknadspris.

2) BNP till marknadspris.

Källa: SCB, Nationalräkenskaperna och Finansräkenskaperna.

Det första måttet visar den offentliga respektive den kommunala sektorns bidrag till BNP. Här avses förädlingsvärdet, dvs. produktionen efter avdrag för inköp av varor och tjänster från andra delar av ekonomin. De varor och tjänster som förbrukas i produktionsprocessen dras av för att undvika dubbelräkningar.

De två följande måtten visar andelar av den totala produktionen av varor och tjänster (BNP) som används av offentliga myndigheter. Mått 2 visar storleken av den slutliga användningen av samhällets resurser för konsumtionsändamål. I mått 3 har även samhällets investeringar – för att möjliggöra framtida konsumtion – räknats in och i det fjärde måttet ingår dessutom sektorernas utgifter för transfereringar, dvs. lämnade bidrag m.m.

Konsumtionens andel av BNP har förts fram som det mest invändningsfria måttet för jämförelser mellan olika länder och olika tidsperioder. Om de totala offentliga eller kommunala utgifterna används i stället får man stora variationer beroende på skillnader i uppbyggnaden av transfereringssystem.

I de totala offentliga utgifterna och inkomsterna utgör transfereringar respektive skatter betydande delar. Syftet med dem är att omfördela ekonomiska medel i samhället och de motsvarar inte ett värde av varor och tjänster som framställs i landet. Därför utgör de

inga delar av BNP, vilket innebär att mått 4 och 5 – åtminstone i teorin – kan överstiga 100 procent. Trots detta används måtten ofta både i nationella och internationella sammanhang.

Den offentliga sektorns och framför allt den kommunala sektorns andel av Sveriges totala finansiella tillgångar är av relativt liten omfattning. Det beror delvis på den stora omfattningen av transaktioner internt inom företagssektorn, t.ex. mellan producerande och finansiella företag. Motsvarande transaktioner mellan kommuner eller mellan stat och kommuner förekommer i liten omfattning. Den offentliga sektorn har dessutom lättare än den privata sektorn att förutse sina in- och utbetalningar, och har därmed mindre behov av finansiella tillgångar.

Den offentliga sektorns resultat, en uppskattning

En summering av årets resultat, för de delar som tillsammans utgör den offentliga sektorn, bör kunna ge svar på frågan om den samlade verksamheten medfört ett över- eller underskott. En sådan räkneoperation med 2003 års bokslut som utgångspunkt visar att den offentliga sektorn gav ett överskott på 66 miljarder kronor, en förbättring med 143 miljarder i jämförelse med 2002. Den kraftiga förbättringen berodde främst på den värdeökning som skedde under 2003 av socialförsäkringssektorns aktiekapital. Årets resultat för socialförsäkringssektorn totalt förändrades t. ex. från ett underskott på 93 miljarder kronor till ett överskott på 85 miljarder.

Resultatets omslutning på plus 66 miljarder kronor för den offentliga sektorn bör dock tolkas med försiktighet då det inte här har gjorts några försök att konsolidera de ekonomiska transaktionerna mellan staten, den kommunala sektorn och socialförsäkringssektorn. Det kan också förekomma vissa skillnader beträffande begrepp och principer som berör redovisningen av de sektorer som tillsammans utgör den offentliga sektorn.

4 Resultaträkning för den offentliga sektorns olika sektorer 2003, miljarder kronor

Profit and loss account for general government, by sector, SEK billion

	Staten	Kommunala sektorn	Soc.försäkr. sektorn	Summa (ej kon- soliderad)
Summa intäkter	875	607	87	1 569
Summa kostnader	-894	-607	-2	-1 503
Årets resultat	-19	0	85	66

Källor: Regeringens skrivelse "Årsredovisning för staten 2003", ESV. Räken-
skapssammandrag för kommuner, SCB. Landstingsförbundets hemsida,
www.lf.svekom.se. Årsredovisningar från PPM och AP-fonderna.

Den statliga sektorns resultat, ett underskott på 19 miljarder kro-
nor, avviker väsentligt från de två övriga sektorerna. De påfrest-
ningar som staten varit utsatt för under 2003 har påverkat både
kostnaderna och intäkterna. En stigande arbetslöshet och allt fler
förtidspensionerade har ökat kostnaderna för transfereringar och
bidrag samtidigt som skatteintäkterna har minskat i takt med att
antalet förvärvsarbetande sjunkit.

Tillgångar och skulder, en uppskattning

Förutsättningarna för en uppskattning av den offentliga sektorns
tillgångar och skulder är desamma som beskrivits när sektorns
samlade resultat presenterats. Det innebär att resultatet av summe-
ringarna i tabell 5 inte få tas för exakta storheter eftersom det inte
gjorts något försök att konsolidera de ekonomiska transaktionerna
inom den offentliga sektorn. De redovisade uppgifterna bör dock
klargöra sammansättningen och vilken betydelse de olika delarna
har för den offentliga sektorn.

5 Balansräkning för den offentliga sektorns olika sektorer 2003, miljarder kronor

Balance sheet for the general government, by sector, SEK billion

	Staten	Kommunala sektorn	Soc.försäkr. sektorn	Summa (ej konsoliderad)
<i>Tillgångar</i>				
Samtliga tillgångar	812	549	746	2 107
<i>Skulder</i>				
Eget kapital (netto- förmögenhet)	-795	262	599	66
Summa skulder	1 607	287	147	1 950
Summa skulder o. eget kapital	812	549	746	2 107

Källor: Regeringens skrivelse "Årsredovisning för staten 2003", ESV. Räkenskapssammandrag för kommuner, SCB. Landstingsförbundets hemsida, www.lf.svekom.se. Årsredovisningar från PPM och AP-fonderna.

Av den uppskattade totala balansomslutningen på ca 2 107 miljarder kronor 2003 svarade staten, socialförsäkringssektorn och kommunerna för 39, 35 respektive 26 procent. Mer ojämnt fördelad var det egna kapitalet eller nettoförmögenheten där den statliga sektorn hade en negativ nettoförmögenhet. Skulderna var större än tillgångarna vilket till största delen berodde på statsskulden som uppgick till 1 186 miljarder kronor 2003. Jämfört med 2002 betydde det en ökning av statsskulden med 23 miljarder kronor.

Staten

Med utgångspunkt från statsbudgeten planeras och styrs den statliga delen av den offentliga sektorns verksamhet genom att medel fördelas till verksamheterna. Formerna för budgeten och budgetarbetet regleras i en särskild budgetlag. Vid redogörelser och diskussioner om statens finanser utgår man vanligen från statsbudgeten och dess utfall.

Statens samlade resurser samt värdet av statens tillgångar och skulder redovisas dock inte i statsbudgeten. Det innebär att statsbudgeten inte ger en fullständig bild av det statsfinansiella läget. Information om statens samlade resurser återfinns däremot i Årsredovisning för staten 2003, Regeringens skrivelse 2003/04:101. Denna rapport, som utgör underlag för detta avsnitt, innehåller resultaträkning, balansräkning och finansieringsanalys med noter och underliggande analyser. Redovisningen utgår från vedertagna redovisnings- och värderingsprinciper som i så stor utsträckning som möjligt hållits konstanta över tiden. I resultat- och balansräkningen redovisas statens finanser enligt bokföringsmässiga grunder, dvs. en redovisning av intäkter och kostnader.

Resultat- och balansräkningarna, finansieringsanalysen och noterna omfattar myndigheterna, inklusive affärsverken, under riksdagen och regeringen och de fonder som redovisas av myndigheterna. Dessutom ingår försäkringskassorna men däremot inte Riksbanken.

Ovanstående definition eller avgränsning av staten skiljer sig från nationalräkenskapernas. Enligt nationalräkenskaperna (NR) omfattar staten departementen med tillhörande myndigheter och inrättningar samt vissa statliga fonder. Dessutom klassificeras bolag och stiftelser som till mer än 50 procent finansieras med statliga medel som ingående i den statliga sektorn. De statliga affärsverken hör enligt NR:s definition till näringslivet. NR:s definition tillämpas i kapitlet *Den offentliga sektorn* och *Den kommunala sektorn*.

Förvaltning och organisation – förändringar under 1990-talet

Svensk statsförvaltning har under 1990-talet genomgått omfattande strukturförändringar och omorganisationer. Bidragande orsaker har varit krav på ökad effektivitet, decentralisering, rättssäkerhet och service. Det har medfört avregleringar av statliga monopol, bolagiseringar av affärsverk och andra myndigheter.

Sammantaget har det medfört att de statliga myndigheternas åtagande har minskat och att de blivit färre till antalet. Samtidigt har kvarvarande myndigheter i många fall blivit större. Renodling och koncentration till kärnverksamheten har präglat förändringsarbetet och regeringen har också i sitt förvaltningspolitiska program gett uttryck för att fortsätta renodlingen och omprövningen av statlig verksamhet.

Syftet med renodlingen är att statens uppgifter ska avgränsas till påtagliga statliga åtaganden och att ansvarsfördelningen ska bli tydlig mellan staten och andra huvudmän. Kärnverksamheten ska värnas och det som inte hör dit ska avvecklas eller överlåtas till andra huvudmän. Mellan de olika verksamhetsformerna affärsverk, annan myndighet och statligt bolag har förändringarna skett utifrån renodlingstanken. Utgångspunkten har varit att myndigheter ska ägna sig åt myndighetsutövning och att konkurrensutsatt verksamhet bör bedrivas i bolagsform.

Ett argument för att bolagisera konkurrensutsatt verksamhet är att minska riskerna för att konkurrensen på marknaden snedvrids. Vissa av de tjänster som myndigheterna tillhandahåller kan också effektiviseras om de upphandlas i konkurrens. Det har bl.a. inneburit att verksamheter som bedrivits i offentlig regi sålts ut till privata bolag. Det har främst gällt den statliga bolagssektorn som minskat kraftigt under 1990-talet. Även affärsverken har i hög grad påverkats av avregleringen genom att flertalet av dem bolagiserats. I dag finns bara Svenska Kraftnät, Luftfartsverket, Sjöfartsverket, och affärsverket Statens järnvägar kvar (begränsad verksamhet sedan huvuddelen av SJ övergått i bolagsform).

Inriktningen mellan de olika nivåerna inom den offentliga sektorn har också präglats av att ansvar och befogenheter i så stor utsträckning som möjligt ska decentraliseras. Det har då vanligtvis handlat om en omfördelning av verksamheter från staten till den kommunala nivån. Uppgiftsfördelningen har emellertid aldrig blivit tydligt fastlagd och invändningsfri varför nya utredningar ständigt prövar frågan. Regeringen har därför tillsatt en utredning, Ansvarskommittén, som ska göra en mer genomgripande översyn av uppgifts- och ansvarsfördelningen mellan staten, kommunerna och landstingen. Kommittén ska redovisa resultaten av sitt arbete senast i februari 2007.

Verksamhetens resultat

Staten redovisar i sin konsoliderade resultaträkning intäkter och kostnader som genererats under redovisningsperioden. Skatteintäkter m.m. liksom kostnader i de stora bidrags- och försäkrings-system som staten hanterar, redovisas till stor del kassamässigt, dvs. med de belopp som faktiskt inbetalts respektive utbetalts under året.

6 Statens konsoliderade resultaträkning 2002–2003. Miljarder kronor *Consolidated profit and loss account for the central government, SEK billion*

	2002	2003
Intäkter		
Skatter m.m.	827,5	796,7
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	35,6	35,9
Intäkter av bidrag	23,5	24,7
Summa intäkter	886,5	857,3
Summa transfereringar och bidrag	-656,3	-697,3
Kostnader egen verksamhet		
Kostnader för personal	-86,2	-83,1
Kostnader för lokaler	-13,3	-14,2
Övriga driftkostnader	-57,4	-52,6
Avskrivningar	-20,7	-19,9
Summa statens egen verksamhet	-177,7	-169,8
Summa kostnader	-834,0	-867,1
Saldo före resultat från andelar och fin. poster	52,5	-9,8
Resultat från andelar i dotter- och intresseföretag	5,7	17,5
Summa finansiella poster	-37,4	-26,7
Årets över-/underskott	20,7	-19,0

Källa: Årsredovisning för staten 2003, Regeringens skrivelse 2003/04:101. Vid upprättandet av ÅRS 2003 har jämförelsetalen för 2002 justerats för att uppnå jämförbarhet mellan åren.

År 2003 redovisade staten ett underskott på 19 miljarder kronor vilket kan jämföras med ett överskott på 21 miljarder kronor föregående år. Den kraftiga försämringen, 40 miljarder eller 210 procent, berodde huvudsakligen på att skatter m.m. minskade med 31 miljarder på samma gång som transfereringar och bidrag ökade med 40 miljarder kronor. Samtidigt med tilltagande utgifter har kostnaderna för statens egen verksamhet minskat med 8 miljarder kronor, resultatet från andelar i dotter- och intresseföretag förbättrats med 12 miljarder och det finansiella nettot förbättrats med 11 miljarder kronor.

Statens intäkter, inklusive finansiella intäkter 62,4 miljarder kronor, uppgick till 920 miljarder kronor, vilket är en minskning med 54 miljarder jämfört med 2002. De finansiella intäkterna utgörs främst av intäkter för förvaltning av statsskulden som minskade med 25 miljarder kronor till följd av ett lägre ränteläge under 2003 både i Sverige och i andra länder.

Skatter m.m. som är det största intäktsslaget uppgick till 797 miljarder kronor. Försämringen på 31 miljarder jämfört med 2002 förklaras till största delen av ökade utbetalningar av kommunalskatter och den extra utdelningen på 20 miljarder kronor till staten som gjordes under 2002 från Riksbankens överskott.

Inkomstskatt från fysiska personers ökade med 12 miljarder kronor, samtidigt som juridiska personers inkomstskatt minskade med 13 miljarder kronor. Den privata- och offentliga konsumtionen ökade under 2003 vilket bidrog till att intäkterna från mervärdesskatten blev 7 miljarder högre jämfört med föregående år.

Statens kostnader, inklusive finansiella kostnader 89 miljarder kronor, uppgick till 956 miljarder kronor, vilket är en minskning med 2,5 miljarder jämfört med 2002. Förändringen förklaras i huvudsak av att de finansiella kostnaderna minskade med 36 miljarder kronor samt att kostnaderna för statens egen verksamhet minskade med 8 miljarder kronor.

Kostnadsslagen socialförsäkringar och arbetsmarknadspolitik, under rubriken Transfereringar, ökade med 32 miljarder kronor respektive 5,5 miljarder kronor. Förklaringen till högre utgifter för arbetsmarknadspolitiken var ökade kostnader för arbetslöshetserättning.

Kostnaderna för statens egen verksamhet reducerades med 8 miljarder kronor till 170 miljarder. En stor del, 7 miljarder kronor, utgjordes av kostnadsminskningar för försäkringstekniska avsättningar för pensioner hos Statens pensionsverk. Orsaken är en minskning av nyintjänad pension i pensionsrörelsen som bl.a. beror på att statens nya pensionsavtal (PA 03) har ett större inslag av avgiftsbestämda förmåner och mindre andel förmånsbestämda förmåner.

Tillgångar och skulder

I den konsoliderade balansräkningen redovisas värdet av statens tillgångar till sammanlagt 812 miljarder kronor. I jämförelse med föregående år har de ökat med 19 miljarder kronor. Anläggnings-

tillgångarna stod för den största ökningen i absoluta tal, 15 miljarder kronor, medan de kortfristiga placeringarna relativt sett svarade för den största ökningen, 85 procent. En andel som motsvarade 8 miljarder kronor.

7 Statens konsoliderade balansräkning 2002 och 2003. Miljarder kronor

Consolidated balance sheet for the central government, SEK billion

	2002	2003
Tillgångar		
Anläggningstillgångar	536,6	551,5
Utlåning	145,3	151,2
Varulager m.m.	14,2	13,0
Fordringar	49,7	43,5
Kortfristiga placeringar	8,8	16,3
Periodavgränsningsposter	36,2	35,0
Kassa och bank	2,3	1,8
Summa tillgångar	793,1	812,3
Skulder och eget kapital		
Nettoförmögenhet	-772,9	-795,0
Fonder	48,2	52,9
Avsättningar	163,1	163,7
Statsskulden	1 162,8	1 185,8
Övriga skulder och periodavgränsningsp.	191,9	204,9
Summa skulder och eget kapital	793,1	812,3

Källa: Årsredovisning för staten 2003, Regeringens skrivelse 2003/04:101. Vid upprättandet av ÅRS 2003 har jämförelsetalen för 2002 justerats för att uppnå jämförbarhet mellan åren.

Statens totala skulder och avsättningar utgjorde 1 607 miljarder kronor. Då statens skulder är större än tillgångarna blir statens nettoförmögenhet negativ. Förändringen av nettoförmögenheten mellan två år samvarierar i huvudsak med statsskuldens förändring.

Statens totala nettoförmögenhet uppgick till -795 miljarder kronor vilket innebar en försämring med 22 miljarder kronor i jämförelse med 2002. Andra faktorer som påverkar nettoförmögenheten är transaktioner som förändrar tillgångarnas eller skuldernas värde t.ex. fluktuationer av aktier och andelar i statligt ägda bolag. Under 2003 medförde sådana effekter en minskning av nettoförmögenheten med ca 3 miljarder kronor.

Socialförsäkringssektorn

Information om Socialförsäkringssektorn har hämtats från Redovisning av AP-fondernas verksamhet 2003, Regeringens skrivelse 2003/04:130 och Årsredovisning för Premiepensionsmyndigheten 2003. Sektorn omfattar offentliga institutioner vars huvudsakliga aktivitet är att tillhandahålla sociala förmåner som berör våra pensioner. Fr.o.m. verksamhetsåret 1999 utgörs sektorn av följande försäkringssystem:

- Allmän tilläggspension (ATP)
- Reformerat ålderspensionssystem
- Premiepension

De institutioner som administrerar de olika socialförsäkringssystemen är de allmänna pensionsfonderna (AP-fonderna) och Premiepensionsmyndigheten (PPM).

Det reformerade ålderspensionssystemet är indelat i två huvuddelar, dels inkomstgrundad ålderspension, dels ett grundskydd i form av garantipension. Den inkomstgrundade ålderspensionen finansieras genom ålderspensionsavgifter, allmänna pensionsavgifter och statliga ålderspensionsavgifter samt genom avkastning på avgiftsmedel (lag 1998:674, 1kap. 2§). Avgifterna är baserade på den aktiva befolkningens förvärvsinkomster och förs till ett fördelningssystem med buffertfonder (1:a–4:e AP-fonden) och ett fullfonderat premiereservsystem (7:e AP-fonden). Garantipensionen, tillsammans med ATP-systemets förtidspension och efterlevnadespension, finansieras över statsbudgeten. Det reformerade ålderspensionssystemet ersätter successivt tidigare gällande regler för folkpension, ATP, delpension och pensionstillskott.

En ny organisatorisk struktur trädde i kraft 2000 varvid 1:a–5:e fondstyrelserna ombildades till 1:a–4:e AP-fonderna och 6:e fondstyrelsen bytte namn till 6:e AP-fonden. En motsvarande omfördelning av kapital genomfördes internt mellan 1:a–4:e AP-fonderna, samt en inleverans av 155 miljarder kronor från fonderna till staten. Samtidigt med dessa omdispositioner började nya placeringsregler och delar av en ny lagstiftning att gälla.

7:e AP-fonden, som också är en egen myndighet, är det statliga alternativet inom premiepensionssystemet som förvaltar premiepensionsmedel för de personer som avstår från att göra ett aktivt val. Det sker genom att dessa personers medel förs till 7:e AP-fondens

Premiesparfond. Sjunde AP-fonden förvaltar också Premievalsfonden som är ett alternativ bland andra valbara fonder inom premiepensionssystemet.

För att vara försäkringsgivare för premiepensionen i det reformerade ålderspensionssystemet inrättades PPM 1998. PPM:s huvudsakliga uppgift är att hantera individuella konton för pensionsmedel i olika värdepappersfonder, att besluta om och medverka vid utbetalning av pensioner, att tillhandahålla efterlevnadsskydd samt att informera om premiepensionssystemet.

Målet för PPM:s verksamhetsområde, enligt ett riksdagsbeslut, är att administration och förvaltning av premiepensionerna ska bedrivas kostnadseffektivt och till nytta för pensionsspararna. De erbjudna försäkringsprodukterna ska över tiden var för sig bära sina egna kostnader och avgifterna för försäkringsprodukterna ska vara lägre än i privata försäkringar.

Myndighetens centrala förvaltning är lokaliserad till Stockholm. I Söderhamn bedrivs bl.a. kundservice, dokumenthantering och fondadministration.

Premiesparfonden tillfördes drygt 7 miljarder kronor 2003, varav 150 miljoner avsåg förstagångsväljare. Av dem avstod 92 procent från att aktivt välja någon annan fond. Det betydde att Premiesparfonden sedan hösten 2000 tillförts totalt 33,9 miljarder kronor av de premiepensionsmedel som PPM har fördelat på fonder. Tillskottet av förstagångsväljare 2003 innebar också att vid utgången av året hade drygt två miljoner sparare sina premiepensionsmedel placerade i Premiesparfonden.

Premievalsfonden tillfördes 178 miljoner kronor netto under 2003. Det medförde att vid utgången av året hade nästan 120 000 sparare sina premiepensionsmedel placerade i Premievalsfonden. Det sammanlagda marknadsvärde uppgick då till 924 miljoner kronor vilket motsvarade en procent av det totala premiepensionskapitalet.

Styrelsens långsiktiga mål för Premievalsfonden är att avkastningen under löpande femårsperioder motsvarar den bästa fjärdedelen av samtliga fonder som deltar i premiepensionssystemet. Detta mål har hittills inte uppnåtts.

Socialförsäkringssektorns resultat

Ränteintäkter och aktieutdelningar utgör huvuddelen av socialförsäkringssektorns nettointäkter. De kan variera mellan sektorns olika delar främst beroende på skiftande innehav av placerings-

tillgångar. Det betyder också att det finns relativt stora variationer vad beträffar årets resultat då förvaltningskostnaderna generellt är marginella.

Genomgående för 2003 är att samtliga AP-fonder uppvisar positiva resultat samtidigt som PPM redovisar ett underskott på 108 miljoner kronor. PPMs resultat är dock betydligt bättre i jämförelse med föregående år då underskottet uppgick till 365 miljoner kronor. Den påtagliga förbättringen beror huvudsakligen på att världens aktiemarknader steg kraftigt under 2003. Efter tre år av fallande börsutveckling steg MSCI:s världsindex med ca 30 procent. Företagens ansträngningar att skära ned kostnaderna, skjuta upp investeringar och sanera sina balansräkningar bidrog tillsammans med den ekonomiska tillväxten till att företagens vinster ökade. Aktiemarknadens återhämtning stärktes också av det låga ränteläget och ett ökat intresse för placeringar i mer riskfyllda tillgångar. I linje med de internationella börserna utvecklades också Stockholmsbörsen vars SAX-index ökade med lite drygt 29 procent under 2003.

8 Resultaträkning för socialförsäkringssektorn 2003, miljoner kr

Profit and loss account for the social insurance sector, SEK million

	Nettointäkt	Förvaltningskostnader	Årets resultat
PPM	177	-285	-108
1:a AP-fonden	19 765	-190	19 575
2:a AP-fonden	20 927	-234	20 693
3:e AP-fonden	19 993	-235	19 750
4:e AP-fonden	22 550	-216	19 334
6:e AP-fonden	1 493	-340	1 153
7:e AP-fonden ¹	4 944	-219	4 725
Summa (ej konsoliderad)	86 849	-1 719	85 130

1) Avser Premiespar-, Premievals-fonden och myndigheten 7:e AP-fonden.

Källa: Redovisning av AP-fondernas verksamhet 2003, Regeringens skrivelse 2003/04:130. Årsredovisning för Premiepensionsmyndigheten 2003.

Summeras årets resultat för PPM och AP-fonderna får man en uppfattning om nivån på socialförsäkringssektorns totala resultat. Det visade på ett överskott på 85 miljarder kronor, en betydande förbättring i jämförelse med 2002 då det samlade resultatet utgjorde ett underskott på 93 miljarder.

Socialförsäkringssektorns tillgångar och skulder

Summeras tillgångarna för PPM och samtliga AP-fonder får man en uppskattning av socialförsäkringens totala balansomslutning. Den uppgick till 746 miljarder kronor 2003, vilket var en förbättring med 135 miljarder jämfört med föregående år. Den positiva utvecklingen förklaras huvudsakligen av den kraftiga kursuppgången på aktier som medförde att värdet på det samlade fondkapitalet steg med 102 miljarder till 599 miljarder kronor. Relativt sett ökade fondkapitalets värde mest i den sjunde AP-fonden, 60 procent, och minst i den sjätte AP-fonden, 10 procent.

9 Socialförsäkringssektorns tillgångar och skulder 2003, miljoner kronor

Assets and liabilities for the social insurance sector, SEK million

	Tillgångar			Skulder		
	Plac.tillg.	Andra tillg.	Summa tillg.	Fondkap/eget kap.	Summa skulder	Summa skulder o. fondkap.
PPM	139 827	473	140 295	-1 727	142 022	140 295
1:a AP-fonden	137 208	3 523	140 731	139 265	1 466	140 731
2:a AP-fonden	138 714	2 835	141 549	140 350	1 199	141 549
3:e AP-fonden	140 218	2 699	142 917	142 536	381	142 917
4:e AP-fonden	134 289	1 851	136 140	135 506	634	136 140
6:e AP-fonden	13 135	536	13 671	12 775	896	13 371
7:e AP-fonden ¹	30 690	210	30 900	30 644	256	30 900
Summa (ej konsolidera)	734 076	12 127	746 203	599 349	146 854	746 203

1) Avser Premiespar-, Premievals-fonden och myndigheten 7:e AP-fonden.

Källa: Redovisning av AP-fondernas verksamhet 2003, Regeringens skrivelse 2003/04:130. Årsredovisning för Premiepensionsmyndigheten 2003.

Den kommunala sektorn

Den kommunala sektorn omfattar kommuner och landsting samt den verksamhet som bedrivs i samarbete mellan kommuner eller landsting i form av kommunalförbund.

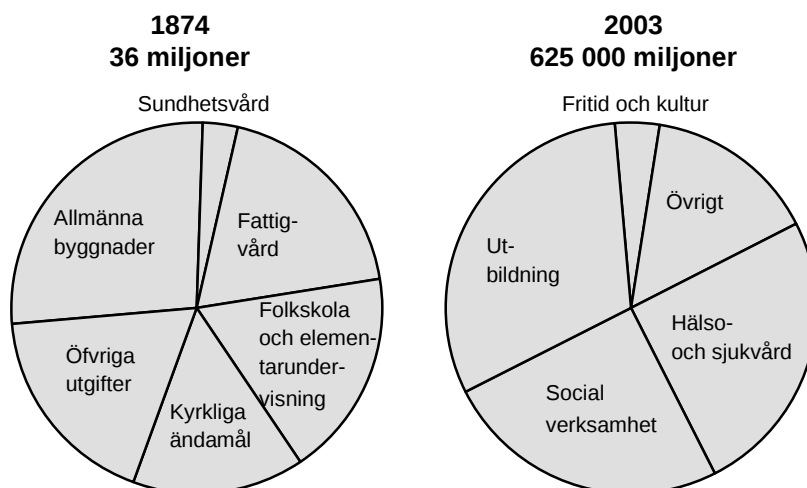
Verksamhet som bedrivs i kommunägda och landstingsägda företag ingår inte i den kommunala sektorn. Däremot ingår kommunernas affärsverksamhet i den kommunala sektorn i detta och i följande kapitel. Här används en något vidare definition än i kapitlet Den offentliga sektorn.

Under de många år som Statistiska centralbyrån belyst den kommunala ekonomin har kommunernas verksamheter genomgått genomgripande förändringar både vad beträffar omfattning och inriktning. En viss uppfattning om hur genomgripande förändringarna har varit i ett längre tidsperspektiv kan man få genom att jämföra den kommunala sektorns utgifter 1874 och 2003. Räknas 1874 års utgifter på 36 miljoner kronor om med hjälp av konsumentprisindex¹ till 2003 års priser motsvarade det ca 1 500 miljoner kronor. Detta belopp skall jämföras med 2003 års utgifter på 625 000 miljoner kronor. Jämförelsen ger naturligtvis inte en riktig bild av utvecklingens omfattning bl.a. därför att förhållandena vad avser målsättning och innehåll för kommunal verksamhet har förändrats mycket på så många år. Befolkningstillväxten, som inneburit att antalet invånare mer än fördubblats, har t.ex. haft stor betydelse när det gäller ökade utgifter. Om hänsyn tas till befolkningsförändringarna blir utgifterna per invånare, i 2003 års priser, 420 kronor för 1874 och 70 000 kronor för 2003.

1) Levnadskostnadsindex för 1874 är 95,7 och för 2003 4 063. Tal före 1914 bygger på det s.k. Myrdal-Bouvins konsumentprisindex, en ekonomisk-historisk efterhandskonstruktion. Tal efter 1914 bygger på officiella indexserier.

10 Den kommunala sektorns utgifter fördelade på olika verksamheter 1874 och 2003. Procent

Expenditure by area of activity for the local government sector

Det blir naturligtvis än mer osäkert att göra meningsfulla jämförelser om utgifterna fördelas på lägre nivåer. Därför återges här bara hur de fördelade sig på olika verksamheter 1874 och 2003 utan några försök till jämförelser. Enligt den uppdelning som tillämpades 1874 utgjorde de största utgiftsslagen allmänna byggnader, fattigvård samt folkskola och elementarundervisning. Deras andelar av de totala utgifterna var 27, 19 respektive 18 procent. Enligt 2003 års uppdelning var gruppen utbildning, hälso- och sjukvård samt social verksamhet de största utgiftsposterna. De uppgick till 32, 30 respektive 26 procent.

En kommunalekonomisk jämförelse som borde kunna göras utan invändningar gäller differensen mellan inkomster och utgifter. Detta mått speglar i viss mån det kärva ekonomiska klimat som kommunal verksamhet bedrivits i under 1990-talet. Den kommunala sektorns verksamhet har till största delen redovisat underskott under denna period och 2003 uppgick underskottet till drygt en procent av de totala inkomsterna. Motsvarande situation 1874 var ett finansiellt underskott på 8,5 procent. Vi kan konstatera att en underbalanserad kommunalekonomi inte är en modern företeelse.

Den kommunala sektorns externa utgifter

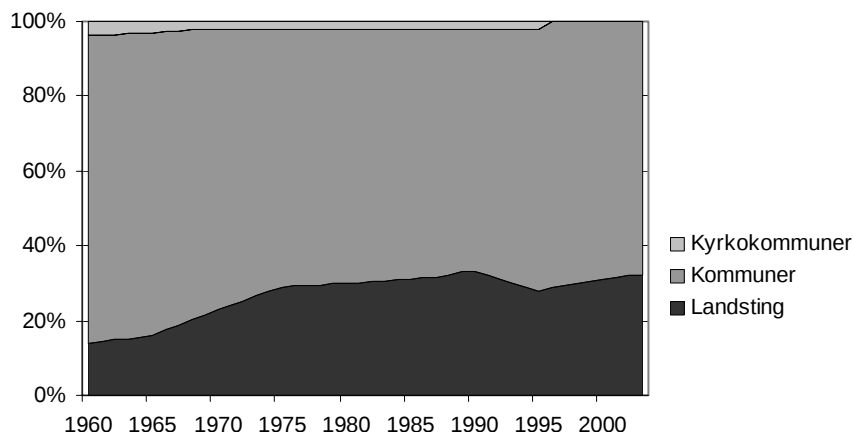
Den verksamhet som bedrivs inom de olika kommuntyperna är mycket varierande till storlek och omfattning. Av den totala kommunala sektorns utgifter på 625 miljarder kronor 2003 svarade kommunerna för två tredjedelar och landstingen för en tredjedel.

Landstingens verksamhet har, framför allt mellan 1965 och 1975, byggts ut i snabbare takt än kommunernas. Det har inneburit att landstingens andel av den totala kommunala sektorns utgifter ökat från ungefär en åttondel i början av 1960-talet till dagens andel på nästan en tredjedel. I början av 1990-talet förändrades den trenden då kommunernas verksamhet ökade. En förklaring är kommunernas övertagande av omsorgen om äldre och funktionshindrade som genomfördes 1992 med den s.k. ÄDEL-reformen.

11 Kommuntypernas utgifter 1960–2003. Procent av den kommunala sektorns externa utgifter

External expenditure for the different types of local government, in per cent of the total government

Procent

I diagrammet redovisas de bokförda värdena. Fr.o.m. 2000 ingår inte Svenska kyrkan i den offentliga sektorn. I diagrammet finns värden angivna t.o.m. 1995.

Under verksamhetsåren 1999 steg utgifterna med tre procent vilket motsvarade 17 miljarder kronor i löpande priser. Denna utveckling berodde främst på betydande utgiftsökningar som landstingen svarade för.

För verksamhetsåret 2000 redovisades en minskning av utgifterna med sju miljarder till 527 miljarder kronor. Det berodde i första

hand på att Svenska kyrkan fr.o.m. 2000 inte räknades till den kommunala sektorn. Under 2001 steg utgifterna åter bl.a. på grund av att kostnaderna för material och köp av och verksamhet ökade med ca 13 procent var. Totalt uppgick utgiftsökningen 2001 för den kommunala sektorn till sju procent vilket motsvarade 37 miljarder kronor.

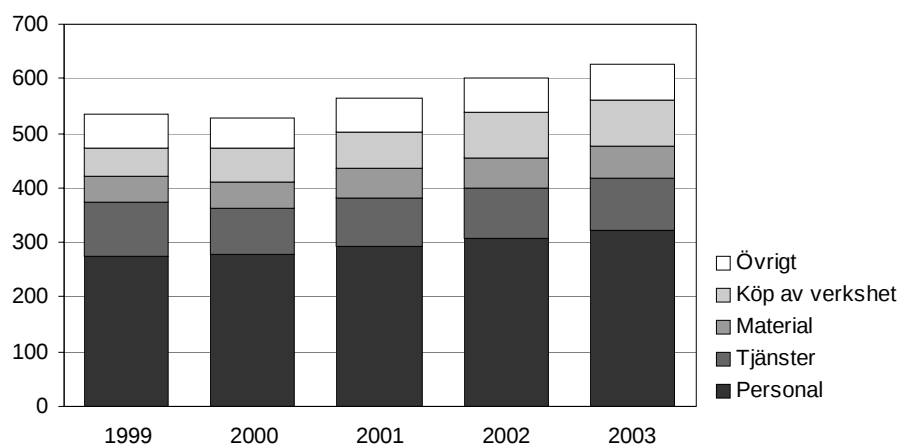
Kommunernas köp av verksamhet fortsatte att öka under 2002. Jämfört med föregående år accelererade ökningstakten från 8 miljarder kronor till 12 miljarder och totalt kom den kommunala sektorns köp av verksamhet att uppgå till 80 miljarder kronor 2002. Utöver detta utgiftsslag var det främst stigande personalkostnader som bidrog till att de externa utgifterna sammantaget steg med 36 miljarder kronor.

Utvecklingen under 2003, en kostnadsökning på 24 miljarder kronor i löpande priser eller fyra procent, berodde främst på stigande personalkostnader och en fortsatt ökning av entreprenadverksamheten. Löner och arbetsgivaravgifter utgjorde 70 procent eller 17 miljarder kronor av den totala ökningen. Motsvarande andel för köp av verksamhet uppgick till drygt 4 miljarder kronor eller 17 procent.

12 Den kommunala sektorns externa utgifter fördelade på olika utgiftsslag 1999–2003. Miljarder kronor i löpande priser

Local government's external expenditure by type. SEK billion, current prices

Miljarder kronor

Personalkostnaderna, dvs. löner och arbetsgivaravgifter utgör den kommunala sektorns största utgiftspost. Deras andel har svarat för

ungefär hälften av de totala utgifterna varje år under andra hälften av 1990-talet. År 2003 svarade personalkostnaderna för 52 procent av de totala utgifterna vilket motsvarade 324 miljarder kronor. I jämförelse med 2002 betydde det en ökning med drygt fem procent.

13 Den kommunala sektorns externa utgifter 2003. Miljoner kronor

Local government's external expenditure, SEK million

Utgiftsslag	2003	
	Miljoner kronor	Procent
Personalkostnader	324 498	52
därav arbetsgivaravgifter	83 822	13
Tjänster	93 453	15
Material	58 646	9
Köp av verksamhet	84 780	14
Bidrag och transfereringar	33 142	5
Övrigt	30 522	5
Summa utgifter	625 041	100

Den kommunala sektorns externa inkomster

Under 1999 steg de externa inkomsterna med fem procent till 520 miljarder kronor. Det berodde till stor del på att avgifter, bidrag och ersättningar ökade med nästan 10 miljarder kronor.

Ökningstakten mattades dock av något under 2000 då inkomsterna steg till 529 miljarder kronor vilket betydde ett tillskott med två procent. Den något mindre ökningen, i jämförelse med tidigare år, kan främst hänföras till en gynnsam konjunktur med förbättrade inkomster och därmed större skatteintäkter. Dessa ökade med fem procent eller med 17 miljarder kronor i löpande priser.

Utvecklingen, stigande skatteintäkter, fortsatte 2001 då de ökade med ytterligare åtta procent eller 27 miljarder kronor. Dessutom höjdes statsbidragen med nästan två miljarder kronor och sammantaget steg den kommunala sektorns externa inkomster med åtta procent eller 40 miljarder kronor.

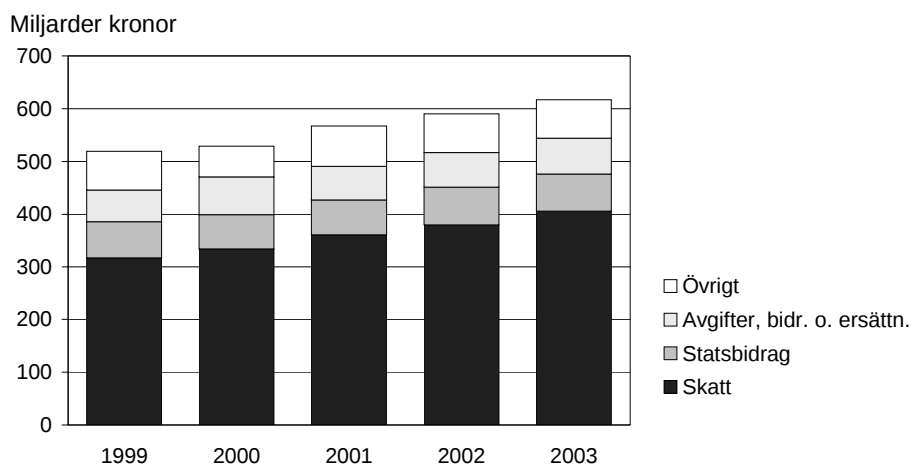
Lågkonjunktur och stigande arbetslöshet under 2002 bidrog till en marginell förbättring av skatteintäkterna som i sin tur medförde att de externa inkomsterna ökade betydligt mindre i jämförelse med 2001. Totalt steg de med fyra procent till 589 miljarder kronor men en viss kompensation fick kommunsektorn genom statsbi-

dragen som uppgick till 71 miljarder kronor, vilket var sex procent mer än 2001. Avgifter, ersättningar och bidrag var däremot i stort sett desamma som föregående år.

Tendensen, måttliga ökningar, fortsatte under 2003 då de externa inkomsterna steg med drygt fyra procent till 406 miljarder kronor. Utvecklingen präglades i stort sett av de skattehöjningar som kommunerna och landstingen genomförde inför 2003. Skatteintäkternas andel av de externa inkomsternas tillskott uppgick till 98 procent. I löpande priser innebar det 25 miljarder av den totala ökningen på 28 miljarder kronor.

14 Den kommunala sektorns externa inkomster fördelade på olika inkomstslag 1999–2003. Miljarder kronor i löpande priser

Local government, external revenue, by type. SEK billion, current prices

Den kommunala inkomstskatten är kommunsektorns största inkomstkälla och dess betydelse har tilltagit under senare delen av 1990-talet. År 2003 uppgick andelen till 66 procent. Tillsammans med statsbidragen svarade de för drygt tre fjärdedelar av de totala inkomsterna.

Andelen taxor och avgifter har minskat sedan senare delen av 1990-talet bl.a. beroende på att delar av den kommunala affärs-mässiga verksamheten förts över till kommunägda företag. Av de totala inkomsterna 2003 utgjorde taxor och avgifter 5 procent eller 33 miljarder kronor. Bidragen som t.ex. driftbidrag från staten och AMS etc. var av samma omfattning, ca. 33 miljarder kronor.

15 Den kommunala sektorns externa inkomster 2003. Miljoner kronor

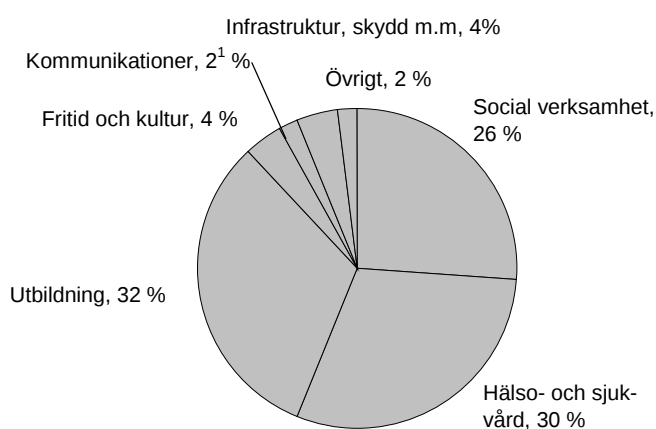
Local government, external revenue, SEK million

Inkomstslag	2003	
	Miljoner kronor	Procent
Skatt	406 185	66
Statsbidrag	69 504	11
Försäljning av tillgångar	12 559	2
Försäljning verksamhet	28 471	5
Taxor och avgifter	32 968	5
Bidrag	34 548	6
Övrigt	33 106	5
Summa	617 341	100

Hur skatteintäkter och generella statsbidrag, dvs. driftintäkter som inte är knutna till något speciellt ändamål, används för att finansiera olika kommunala löpande verksamheter framgår av diagram 16. Huvuddelen av intäkterna används inom utbildning, hälso- och sjukvård samt social verksamhet. Deras andelar av de totala skatteintäkterna 2003, var 32, 30 respektive 26 procent

16 Skatteintäkternas användning inom olika verksamhetsområden 2003. Procent

Use of tax revenue, by activity, per cent

1) Exklusive gator och vägar som ingår i kommunernas infrastruktur, skydd m.m.

Utgifterna större än inkomsterna

Skillnaden mellan inkomster och utgifter ger en uppfattning om den kommunala sektorns möjligheter att t.ex. finansiera investeringar med egna medel. I början av 1980-talet var ekonomin i balans med årliga överskott, men fr.o.m. mitten av 1980-talet försämrades utvecklingen. Denna utveckling har fortsatt under 1990-talet med undantag för 1992 då ökade skatteinkomster gav en tillfällig förbättring. Förklaringen var en gynnsam inkomstutveckling som möjliggjorde en kortvarig återhämtning. Därefter har utvecklingen med årliga underskott fortsatt fram till 1997 då det skedde en markant förbättring, ett överskott på 87 miljoner kronor. Den fortsatta utvecklingen har gett både under- och överskott. Överskottet 1999 på drygt 6 miljarder kronor var en förbättring med drygt 10 miljarder kronor. Det var främst kommunernas extraordinära intäkter som bidrog till den gynnsamma utvecklingen. De ökade med nästan nio miljarder kronor till totalt 13 miljarder.

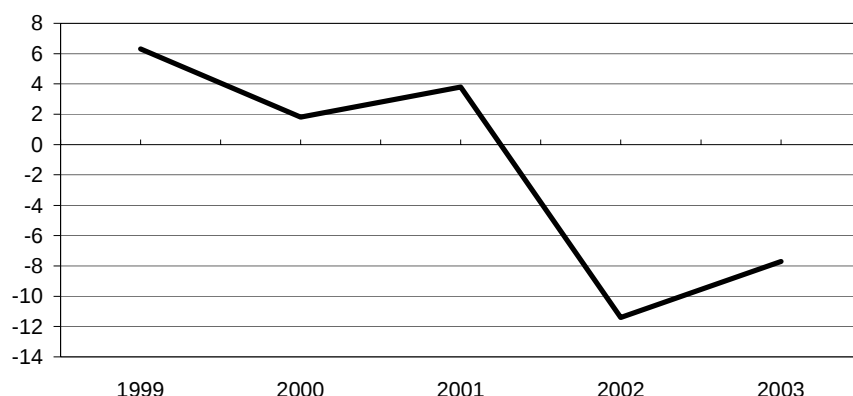
Även för verksamhetsåren 2000 och 2001 har de sammantagna inkomsterna överstigit utgifterna. Nivån har dock sjunkit från sex miljarder 1999 till ca. fyra miljarder kronor 2001. Den nedåtgående trenden har fortsatt under 2002 och stärkts då utgifterna med bred marginal kom att överstiga inkomsterna. Överskottet på nästan 4 miljarder kronor 2001 förbyttes till ett underskott på drygt 11 miljarder. Ett underskott som krympte något under 2003.

Skillnaden mellan inkomster och utgifter ska dock inte förväxlas med verksamhetens resultat som utgörs av skillnaden mellan de periodiserade intäkterna och kostnaderna. För verksamhetsåret 2003 uppgick den kommunala sektorns resultat till minus 435 miljoner kronor.

17 Differensen mellan inkomster och utgifter. Miljarder kronor i löpande priser 1999–2003

Local government, difference between income and expenditure, SEK billion, current price

Miljarder kronor

Den kommunala sektorns likviditet och soliditet

Hur det ekonomiska tillståndet utvecklas kan också beskrivas med hjälp av olika likviditets- och soliditetsmått. Likviditeten visar vilken beredskap som finns för att klara de löpande betalningarna medan soliditeten anger den finansiella ställningen på lång sikt. Dvs. soliditeten visar vilken beredskap det finns för att möta framtida resultatförsämringar.

I detta kapitel uttrycks likviditeten som rörelsekapitalet i procent av verksamhetens kostnader. Verksamhetens kostnader har beräknats som externa utgifter minus investeringsutgifter. Det valda måttet rörelsekapital – omsättningstillgångar minus kortfristiga skulder, inklusive semesterlöneskuld – i förhållande till verksamhetens kostnader visar hur känslig kommunernas ekonomi är för oförutsedda händelser.

De olika kommuntypernas likviditet eller betalningsberedskap för den löpande verksamheten har varierat kraftigt från mitten av 1960-talet och fram till sekelskiftet. Trenden har varit nedåtgående men den höga nivå som utmärkt kyrkokommunerna skiljer dem från kommuner och landsting.

För kommuner och landsting har situationen blivit bekymmersam. Deras likviditet låg under noll procent 1999 och denna ofördelaktiga utveckling har fortsatt. För kommunerna har den inneburit att det negativa rörelsekapitalet ökat till 8,8 miljarder kronor 2003.

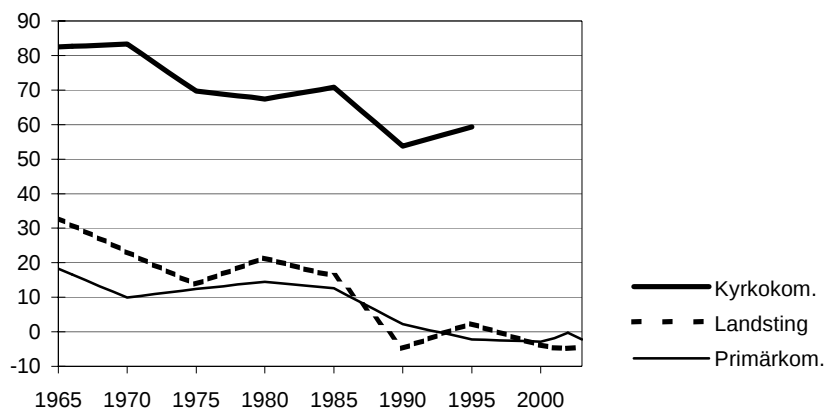
Den offentliga sektorn. Bokslut för verksamhetsåret 2003

Motsvarande utveckling för landstingen har gett ett negativt rörelsekapital på 8,5 miljarder kronor. Det betyder att de kortfristiga skulderna är större än omsättningstillgångarna och att anläggningstillgångarna måste delvis finansieras med hjälp av kortfristiga skulder.

18 De olika kommuntypernas likviditet 1965–2003. Procent

Local government, by type. Liquidity in per cent

Procent

Fr.o.m. 2000 räknas inte kyrkokommuner till den kommunala sektorn. I diagrammet finns värden angivna t.o.m. 1995.

Soliditeten (exkl. pensionsskulden) för de olika kommuntyperna, som redovisas i diagram 19, ligger på en hög nivå fram t.o.m. slutet på 1990-talet. Trenden har dock varit avtagande fr.o.m. 1990 förutom att landstingen avviker något. De kunde med hjälp av besparingar och minskade kostnader förbättra resultaten och på så sätt förbättra soliditeten mellan 1990 och 1995. Efter 1995 fortsätter landstingens utveckling att avvika, men då genom att deras soliditet försämras på ett markant sätt.

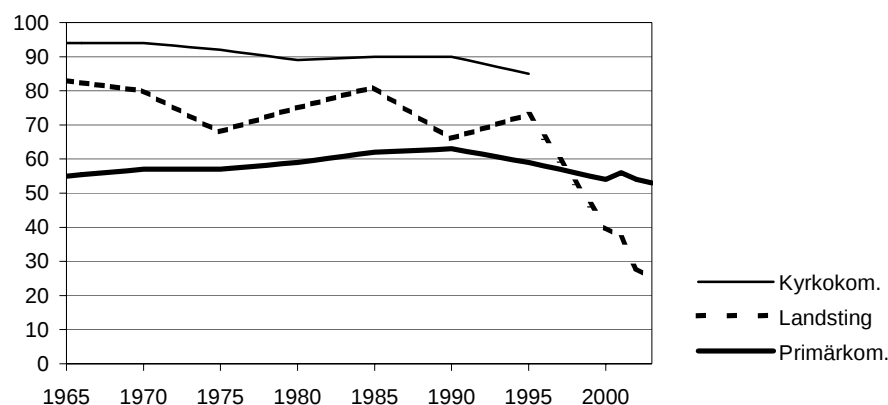
Ett kommunalt problem är de växande (kommunala) pensions-skulderna. Medel som avsätts till dem har tidigare redovisats i balansräkningen och fr.o.m. 1989 finns också sådana skulder upptagna där. I enlighet med en ny redovisningsslag skall dock pensionsförmåner som intjänats före 1998 redovisas tillsammans med borgensförbindelser och övriga ansvarsförbindelser. Det innebär att pensionsskulden, som 1998 uppgick till 128 miljarder kronor, lyftes ut från balansräkningen. En förändring som medfört att utvecklingen fr.o.m. 1998 inte är jämförbar med tidigare år.

19 De olika kommuntypernas soliditet (exkl. pensionsskuld)

1965–2003. Procent

Local government, by type. Solvency in per cent (excluding pension liabilities)

Procent

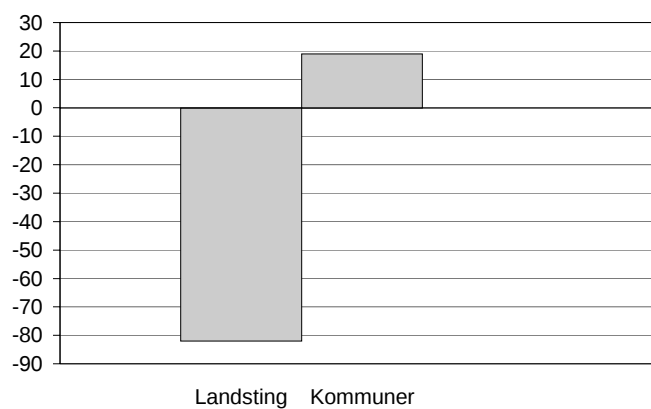
Fr.o.m. 2000 räknas inte kyrkokommuner till den kommunala sektorn. I diagrammet finns värden angivna t.o.m. 1995.

Den finansiella ställningen för landstingen och kommunerna blir betydligt sämre om hänsyn tas till pensionsskulderna. Det egna kapitalet skall då reduceras med de pensionsåtaganden som är intjänade före 1998 (fr. o. m. 2000 ingår också löneskatt). Det innebär en minskning av det egna kapitalet på 153 miljarder för kommunerna och 102 miljarder kronor för landstingen. Soliditeten år 2003 sjunker då till -82 procent respektive 19 procent. För landstingen betyder det att de sammantagna skulderna blir betydligt större än tillgångarna.

20 De olika kommuntypernas soliditet 2003 (inklusive pensions-skuld). Procent

Local government, by type. Solvency in per cent (including pension liabilities)

Procent

Kommuner

Dagens kommuner har en omfattande verksamhet där vård och omsorg samt den pedagogiska verksamheten svarar för ca. 80 procent av driftkostnaderna (exklusive affärsverksamhet). En andel som varit bestående fr.o.m. senare delen av 1990- talet om den relateras till löpande priser.

Verksamheten i kommunerna är till stor del reglerad genom olika förordningar. Skilda lokala förutsättningar och varierande ambitionsnivåer ger utrymme för skillnader mellan verksamheterna i olika kommuner. En kommun, Gotland, har själv hand om den verksamhet som i övriga landet sköts av landstingen. Det berör i första hand sjukvården. Gotland är därför i vissa avseenden inte jämförbar med övriga kommuner.

Uppgifterna om kommunernas finanser grundar sig på den bokslutsstatistik som SCB samlar in varje år genom det s.k. räkenskapssammandraget, som genomgått en omfattande förändring fr.o.m. bokslutsåret 1995. Förändringarna avser både utgifts- och inkomstslagen samt verksamhetsindelningen vilket bl.a. höjt kvaliteten. Det har förbättrat möjligheterna att göra jämförelser och beskriva utvecklingen från 1995 och framåt. Inför verksamhetsåret 1998 kompletterades också räkenskapssammandragsblanketten så att mer detaljerade uppgifter samlas in om socialtjänsten, omsorg om äldre och funktionshindrade samt individ och familjeomsorg.

Redovisningen i detta kapitel omfattar enbart förvaltningskommunen vilket betyder att uppgifter som berör de kommunala företagen inte ingår. De fångas upp i kapitlet Kommunägda företag samt i den kommunala koncernredovisningen som redovisas i det särskilda kapitlet Kommunkoncerner.

Verksamhetens resultat

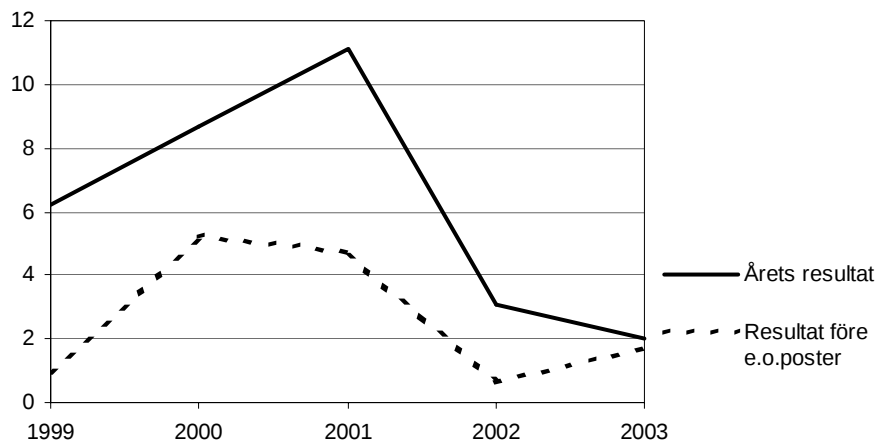
För att få en uppfattning om hur den löpande verksamheten utvecklats under ett år kan måttet resultat före extraordinära poster användas. Sammantaget för kommunerna visar det på årliga överskott under de första åren av 2000-talet. Överskotten under perioden 1999 – 2003 har växlat mellan som lägst 0,9 miljarder kronor och som högst 5,2 miljarder. Resultatet för verksamhetsåret 2003, 1,7 miljarder kronor, innebär en marginell förbättring jämfört med 2002 och en återgång till ungefär samma nivå som 1999. Försämringarna 2001 och 2002 berodde dels på ökade kostnader för verk-

samheten dels på att ett överskott i finansnettot på 1,3 miljarder kronor vändes till ett underskott 1,9 miljarder.

21 Kommunernas resultat före extraordinära poster och årets resultat. Miljarder kronor i löpande priser 1999–2003

Municipalities, profit/loss before extraordinary items and net profit/loss for the year, SEK billion, current prices

Miljarder kronor

Beaktas kommunernas samtliga intäkter och kostnader under ett år åskådliggörs årets resultat. Det innebär att hänsyn tas till extraordinära poster som utgörs av stora engångsbelopp, t.ex. viss försäljning av anläggningstillgångar eller aktier i kommunägda företag. Det är poster som normalt inte räknas in i den ordinarie verksamheten.

Överskotten från de extraordinära posterna har i regel bidragit till att årets resultat varit betydligt större än resultatet före e. o. poster. Denna skillnad har i stort sett eliminerats under perioden 1999–2003 i takt med att överskotten från de extraordinära posterna krympt. En betydande försämring som främst förklaras av minskade extraordinära intäkter p.g.a. att omfattningen när det gäller försäljning av aktier, anläggningstillgångar eller dylikt avtagit. Årets resultat 2003 på 2,0 miljarder kronor är bara 0,3 miljarder större än resultatet före e.o. poster.

22 Resultaträkning för samtliga kommuner 2001–2003, miljarder kronor i löpande priser

Profit and loss account for all municipalities, SEK billion, current prices

	2001	2002	2003
Verksamhetens intäkter	82,5	87,3	90,2
Verksamhetens kostnader	-349,4	-369,8	-387,5
Avskrivningar	-12,4	-12,8	-13,3
Verksamhetens nettokostnader	-279,4	-295,3	-310,6
Skatteintäkter	243,4	255,9	269,8
Nettobelopp, generella statsbidrag o utjämning	39,4	40,2	39,3
Finansiella intäkter	9,2	10,3	11,2
Finansiella kostnader	-7,9	-10,5	-8,0
Därav nedskrivning av fin. tillgångar	.	-1,7	.
Resultat före e.o. poster	4,7	0,6	1,6
Extraordinära intäkter	11,0	5,7	1,6
Extraordinära kostnader	-4,7	-3,2	-1,2
Årets resultat	11,1	3,0	2,0

Sammanställningen över kommunernas samtliga intäkter och kostnader visar att den huvudsakliga inkomstkällan, skatteintäkterna, ökade med 13,9 miljarder kronor eller 5 procent under 2003. Motsvarande utveckling för verksamhetens kostnader var en ökning med 17,7 miljarder kronor eller 7 procent.

Utgjämningen, kostnads- och inkomstutjämningssystemet som redovisas tillsammans med generella statsbidrag, har till syfte att minska skillnaderna när det gäller de ekonomiska förutsättningarna som beror på strukturella och befolkningsmässiga olikheter. Systemet är i princip självfinansierat, vilket innebär att de avgifter vissa kommuner betalar in till systemet bekostar de bidrag andra kommuner erhåller.

Den kärva ekonomiska utvecklingen under senare år har ställt stora krav på besparingar och omstruktureringar. Flera kommuner har haft problem att anpassa sin verksamhet till dessa förutsättningar vilket fått till följd att många dragit på sig stora skulder. Det är bl.a. mot denna bakgrund som riksdagen fattade beslut om att det s.k. balanskravet skall gälla fr.o.m. år 2000. Det innebär att det ackumulerade resultatet över en treårsperiod skall överstiga noll kronor. Flera av de extraordinära posterna får dock inte ingå när balanskravet beräknas, varför det är mer relevant att analysera resultatet före extraordinära poster för att få en uppfattning om i

vilken utsträckning kommunerna lever upp till kravet. Mätt med det måttet var det 39 procent av kommunerna som inte klarade balanskravet 2003. En andel som varit konstant sedan kravet på balans infördes.

Enligt riksdagens beslut om balanskravet innebär det för de kommuner som inte uppnår lägst ett nollresultat att de har två år på sig att vända utvecklingen så att det ackumulerade resultatet för treårsperioden blir positivt. En period som föreslås bli förlängd (regeringens proposition 2003/04:105) till fyra år fr.o.m. verksamhetsåret 2005.

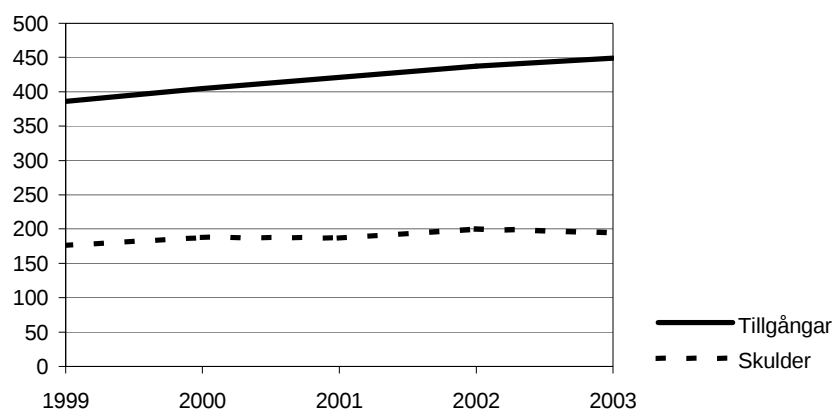
Tillgångar och skulder

Balansräkningen visar vilka tillgångar och skulder kommunen har vid årets slut. Tillgångar utgörs av anläggnings- och omsättnings-tillgångar medan skulder består av avsättningar, lång- och kortfristiga skulder. Skillnaden mellan tillgångar och skulder ger det egna kapitalet eller nettoförmögenheten.

23 Tillgångar och skulder för samtliga kommuner. Miljarder kronor i löpande priser 1999–2003

Assets and liabilities, SEK billion, current prices

Miljarder kronor

Tillgångarna har relativt sett ökat något mer än skulderna sedan 1999. Det har samtidigt betytt att det egna kapitalet förbättrats med 13 procent eller 26 miljarder kronor mellan 1999 och 2003. Den positiva bilden beror huvudsakligen på den nya redovisningslagen som tillämpas fr.o.m. verksamhetsåret 1998. Enligt den ska pensionsskulder (intjänade före 1998) i fortsättningen inte tas upp i balansräkningen utan istället redovisas tillsammans med

Den offentliga sektorn. Bokslut för verksamhetsåret 2003

borgensförbindelser och övriga ansvarsförbindelser. Denna skuld uppgick till 123 miljarder kronor 2003.

24 Balansräkning för samtliga kommuner 2001–2003, miljarder kronor i löpande priser

Balance sheet for all municipalities, SEK billion, current prices

	2001	2002	2003
Tillgångar			
Anläggningstillgångar	337,6	357,5	373,1
därav mark o byggnader	213,9	224,3	229,3
Omsättningstillgångar	83,3	80,3	75,9
därav likvida medel	13,9	9,3	11,4
Summa tillgångar	420,9	437,8	449,0
Eget kapital	233,9	236,4	237,5
därav Årets resultat	11,1	3,0	2,0
Skulder och avsättningar			
Avsättningar för pensioner	6,9	7,3	7,5
Andra avsättningar	6,5	9,2	9,5
Långfristiga skulder	89,2	97,8	109,6
Kortfristiga skulder	84,4	87,1	84,9
Summa skulder	187,0	201,4	194,5
Skulder, Avsättn. o Eget kapital	420,9	437,8	449,0

Under verksamhetsåret 2003 har värdet på tillgångarna ökat med 11,2 miljarder kronor jämfört med 2002. Anläggningstillgångarna svarade för hela ökningen genom att deras värde steg med 15,6 miljarder kronor samtidigt som omsättningstillgångarna minskade med 4,4 miljarder kronor. Posterna mark och byggnader samt de långfristiga fordringarna på koncernföretagen bidrog främst till att anläggningstillgångarna steg. Reduktionen av omsättningstillgångarna förklaras huvudsakligen av att de kortfristiga fordringarna minskade med en femtedel.

Summa skulder, avsättningar och Eget kapital har ökat med 11,2 miljarder kronor eller 5 procent mellan 2002 och 2003. Det berodde uteslutande på att de långfristiga skulderna, t.ex. lån i banker och kreditinstitut, ökade.

Kommunernas externa utgifter

I kommunernas externa utgifter ingår löpande externa driftkostnader och investeringsutgifter. Avskrivningar och interna räntersättningar ingår ej. De externa utgifterna har konstant ökat under lång tid med undantag för 1993. Det berodde bl.a. minskade

betalningsströmmarna mellan kommunerna och staten när ett nytt bidragssystem infördes. Samtidigt utsattes den kommunala verksamheten för omprövningar och neddragningar som tvingades fram av en allt kärvare ekonomi. Trots det ansträngda ekonomiska läget har utgifterna fortsatt att stiga efter 1993. En utveckling som också gäller 2003 då ökningen uppgick till 3,8 procent eller lite drygt 15 miljarder kronor i löpande priser.

Kommunernas totala redovisade utgifter på 420 miljarder kronor 2003 utgjorde drygt två tredjedelar av den kommunala sektorns utgifter. Ställs utgifterna i relation till den totala svenska ekonomin uppgick de till 17 procent i förhållande till BNP. Den totala kommunala konsumtionen, enligt nationalräkenskaperna, beräknas ha uppgått till 321 miljarder kronor 2003, en ökning med 5,5 procent jämfört med 2002. Uttrycks förändringen i fasta priser motsvarade den en volymökning på 0,35 procent.

25 Kommunernas externa utgifter 2002–2003. Miljoner kronor och andelar

Municipalities, certain items of expenditure, SEK million and shares in per cent

Utgiftsslag	2002		2003	
	Mnkr	Procent	Mnkr	Procent
Personalkostnader	221 074	55	232 353	55
därav löner	153 667		160 112	
sociala avgifter	56 022		60 359	
Inköp av anläggningstillgångar	8 353	2	7 409	2
därav mark, byggn. och tekn. anlägggn.	1 936		1 762	
Material	24 211	6	24 693	6
Tjänster, inkl köp av verksamhet	121 075	30	125 233	30
därav husbyggnadsentreprenader	11 847		11 833	
anläggnings- och reparationsentreprenader	8 769		8 442	
entreprenader och köp av huvudverksamhet	50 562		53 538	
lokalhyror	15 123		16 098	
Bidrag och transfereringar	21 603	5	22 393	5
därav bidrag till enskilda	9 752		9 321	
Finansiella kostnader	8 486	2	8 013	2
Summa utgifter¹⁾	404 802	100	420 094	100

1) Nettoeredovisning: Följande poster är exkluderade 2003:

Utjämningsavgift för inkomstutjämning	13 448
Utjämningsavgift för kostnadsutjämning	5 243
Införandeavdrag och finansiering av övergångsregler	1 938

Av sammanställningen ovan framgår att det helt dominerade utgiftsslaget 2003 var personalkostnader inklusive pensionsutbetalningar. Sammantaget utgjorde det 55 procent av samtliga utgifter eller 232 miljarder kronor. Det innebar en ökning med fem procent i jämförelse med 2002 vilket motsvarade 11 miljarder kronor i löpande priser.

Andra mer betydande förändringar kan urskiljas inom områden där kommunerna köpt eller lagt ut verksamhet på entreprenad. Bland utgiftsslaget tjänster har t.ex. kostnaderna för entreprenader och köp av huvudverksamhet, t.ex. inom äldreomsorgen och barnomsorgen, stigit med tre miljarder kronor eller 6 procent.

En utgiftspost bland bidrag till enskilda som brukar uppmärksammas i massmedia är socialbidragen (inklusive flyktingbidrag). I löpande priser har de nästan fördubblats under 1990-talet. Det är en kostnad som vuxit i takt med den stigande arbetslösheten. Ökningstakten har dock mattats av och under 1998 minskade socialbidragen för första gången under 1990-talet. Denna utveckling har fortsatt under 2003 då kostnaderna för bidragen sjönk med 431 miljoner kronor.

De externa utgiftsslagen innehåller utgifter både för drift- och investeringsändamål. Under rubriken material ingår t.ex. material för löpande förbrukning som bränsle, energi och vatten.

Tjänster kan omfatta allt från telefonavgifter till köp av tjänster som erbjuds kommuninvånarna men som kommunen har huvudansvaret för. Hit räknas även husbyggnads-, anläggnings- och reparationsentreprenader.

Av kommunernas externa utgifter utgjorde investeringarna omkring sex procent 2003. I utgifterna ingår inte amorteringar och utlämnade lån.

Kommunernas externa inkomster

Under senare hälften av 1990-talet har kommunernas inkomstutveckling präglats av måttliga ökningar. Denna utveckling har fortsatt med undantag för 2001 då de externa inkomsterna steg med sex procent i löpande priser. Den relativt kraftiga förbättringen grundade sig på en två år tidigare gynnsam inkomstutveckling med goda förvärvsinkomster, som med två års fördröjning gav ökade skatteintäkter. Under 2002 och 2003 har det skett en återgång till mer måttliga tillskott, de årliga ökningarna uppgick då till tre procent eller 11 miljarder kronor 2002 respektive 13 miljarder kronor 2003.

26 Kommunernas externa inkomster 2002–2003. Miljoner kronor och andelar

Certain types of revenues for municipalities, SEK million and shares in per cent

Inkomstslag	2002		2003	
	Mnkr	Procent	Mnkr	Procent
Försäljning av tillgångar	13 800	3	11 488	3
därav finansiella anläggningstillg.	5 285		670	
fastigheter och anläggningar	2 873		4 531	
Taxor och avgifter	27 736	7	27 837	7
Försäljning av verksamhet och entreprenad	12 384	3	13 375	3
därav till andra kommuner och landsting	8 618		9 174	
Hyror och arrenden	13 254	3	13 424	3
därav bostads- och lokalhyror	9 166		9 173	
Bidrag	29 366	7	30 735	8
därav specialdestinerade statsbidrag	16 492		17 067	
Skatteintäkter	255 889	64	269 812	65
därav allmän kommunalskatt	251 137		270 731	
Generella statsbidrag netto	37 768	9	38 604	9
Inkomst- och kostnadsutjämning, netto ¹	2 419	1	692	0
Finansiella intäkter	10 304	3	10 095	2
därav ränteintäkter	8 247		7 953	
Bidrag från bostadsdelegationen	154		180	
Summa inkomster¹	403 074	100	416 242	100

1) Nettoresultatvisning: Följande poster är exkluderade 2003:

Utjämningsavgift för inkomstutjämning	13 448
Utjämningsavgifter för kostnadsutjämning	5 243
Införandeavdrag samt finansiering av övergångsregler	1 938

Av tabell 26 framgår att 65 procent av kommunernas totala externa inkomster på 416 miljarder kronor utgörs av kommunalskatter. Kommunalskattens betydelse som inkomstkälla har ökat under ett antal år i följd och totalt steg den med 20 miljarder kronor till 271 miljarder 2003. Den kraftiga förbättringen grundar sig på en två år tidigare gynnsam inkomstutveckling med goda förvärvsin-
komster, som med två års fördröjning gav ökade skatteintäkter.

Tillsammans med de generella statsbidragen utgjorde kommunal-skatterna 74 procent av kommunernas totala inkomster. Bidragen utgörs av en del som beräknas per invånare i kommunen och av en åldersrelaterad del. Från och med 2003 är de åtskilda från det tidigare Kommunkontosystemet (ett system för återbetalning av mervärdesskatt för skattefria verksamheter). Det gör att 2003 års uppgifter inte är jämförbara med tidigare år. Tillsammans med nettot från inkomst- och kostnadsutjämningen uppgick statsbidrag, som inte är riktade till en viss verksamhet, till 39,2 miljarder kronor 2003.

Taxor och avgifter avser inkomster från de tjänster och den service som lämnas till kommuninvånarna. Exempel på taxor och avgifter är avgifter för barnomsorg, hemtjänst, el, värme, vatten etc. Under verksamhetsåret 2002 minskade kommunernas intäkter från taxor och avgifter som avsåg barnomsorg till följd av införandet av max-taxa. Denna utveckling har avstannat under 2003 då intäkterna var ungefär desamma som 2002, ca. 28 miljarder kronor

Under rubriken försäljning av verksamhet och entreprenad redovisas intäkter i samband med försäljning av kommunala verksamheter, entreprenaduppdrag, konsulttjänster o. d. till andra kommuner, landsting eller andra företag och organisationer.

Under rubriken bidrag avses medel som skiljer sig från försäljningsintäkter av verksamhet – taxor och avgifter – genom att det är bidragsgivaren som bestämmer omfattningen på bidraget och att det inte krävs någon riktad motprestation. Exempel på denna typ av bidrag är driftbidrag från staten och Arbetsmarknadsstyrelsen. De största riktade statsbidragen går till komvux, arbetsmarknadsåtgärder och flyktingmottagning.

Utgifterna större än inkomsterna

Skillnaden mellan externa inkomster och utgifter år 2003 betydde ett underskott på 3,8 miljarder kronor. Sådana jämförelser under 1990-talet har vanligtvis visat årliga underskott. I slutet av decenniet blev det dock möjligt att uppnå inkomster som översteg utgifterna med hjälp av bl.a. utförsäljningar av anläggningstillgångar, t.ex. kommunala bolag, och ökade skatteintäkter. Trenden förblev dock nedåtgående och redan 2002 visade det sig att inkomsterna inte var tillräckliga för att täcka utgifterna. Det redovisade underskottet uppgick då till 1,8 miljarder kronor.

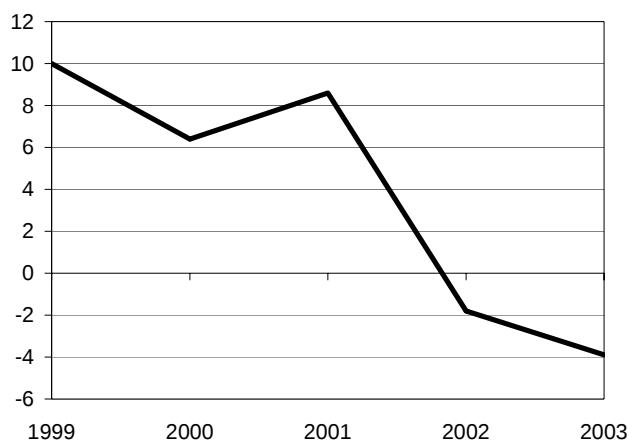
Om saldot mellan externa inkomster och utgifter är positivt några år i följd finns det möjligheter att egenfinansiera investeringar,

låna ut pengar eller att amortera på tidigare upptagna skulder. När det är negativt uttrycker det ett behov av att låna upp pengar. Saldot ska dock inte förväxlas med verksamhetens resultat som utgörs av skillnaden mellan de periodiserade intäkterna och kostnaderna.

27 Differensen mellan inkomster och utgifter. Miljarder kronor i löpande priser 1999–2003

Difference between revenues and expenditures for municipalities, SEK billion, current prices

Miljarder kronor

Verksamheten – egentlig och affärsmässig

Man brukar skilja på kommunernas obligatoriska respektive frivilliga uppgifter. De obligatoriska uppgifterna som huvudsakligen omfattar det som vanligtvis benämns, den egentliga verksamheten, regleras av tvingande lagar som ger kommunerna ett direkt förvaltningsansvar. Exempel på områden som berörs är socialtjänsten, barnomsorgen samt den grundläggande utbildningen.

Kommunernas frivilliga uppgifter, inkl. den s.k. affärsmässiga verksamheten, regleras av den kommunallag som trädde i kraft 1992. Den sätter endast generella gränser för vilka verksamheter som kan komma ifråga. En kommun har t.ex. rätt, men inte skyldighet, att driva hamnar och friskvårdsinrättningar. Andra exempel på affärsmässig verksamhet är energi, vatten och avfallshandling.

I denna publikation behandlas huvudsakligen kommunernas egentliga verksamhet. En mer detaljerad verksamhetsredovisning finns

Den offentliga sektorn. Bokslut för verksamhetsåret 2003

dock i kapitlet *Tabelldelen*, tabell 71, som även inkluderar den af-färsmässiga verksamheten.

Principerna för kostnadsfördelningen är att alla direkta och indirekta kostnader påförs verksamheterna. Kostnader för kommun-gemensam och verksamhetsrelaterad administration samt lokal-kostnader fördelas därför i sin helhet ut till respektive verksamhet. Sådana fördelningar är i vissa fall komplicerade att göra och i många fall kan uppdelningen bara göras med hjälp av olika scha-bloner.

Definitionen på kostnader per verksamhet som tillämpas här om-fattar bruttokostnad minus interna intäkter och försäljningsintäk-ter från andra kommuner och landsting. Den egentliga verksam-hetens kostnaderna enligt den definitionen uppgick till 366 mil-jarder kronor 2003, en ökning med fem procent i jämförelse med föregående år. Hur de kommunala kostnaderna för några verk-samhetsområden förhåller sig i relation till den totala egentliga verksamheten framgår av tabell 28.

28 Kostnaderna inom vissa verksamheter 2003 samt andelar i procent av den egentliga verksamheten 2001–2003. Miljoner kronor
Municipalities, costs for certain municipal activities, SEK million and shares in per cent

Verksamhetsområde	Procent			2003 Mnkr.
	2001	2002	2003	
Infrastruktur, skydd m.m.	8	7	7	26 789
Fritid och kultur	5	5	5	19 030
Barnomsorg	13	13	13	46 552
Utbildning	32	32	32	115 826
därav Grundskola inkl. Förskoleklass				71 448
Gymnasieskola				27 980
Vård och omsorg, äldre o funktionshindrade	31	32	32	116 244
Individ- och familjeomsorg, exkl. flyktingm.	7	7	7	26 177
Särskilt rikt. insatser (flyktingm., arb.markn.åtg.)	2	2	2	7 459
Övrig verksamhet	2	2	2	7 983
Totalt	100	100	100	366 060

Kostnader för vård och omsorg

De till största delen åldersberoende verksamheterna, vård och om-sorg, barnomsorg samt utbildning utgör de områden som kost-nadsmässigt väger tyngst i den kommunala verksamheten. Till-sammans uppgick de till 305 miljarder kronor vilket motsvarade

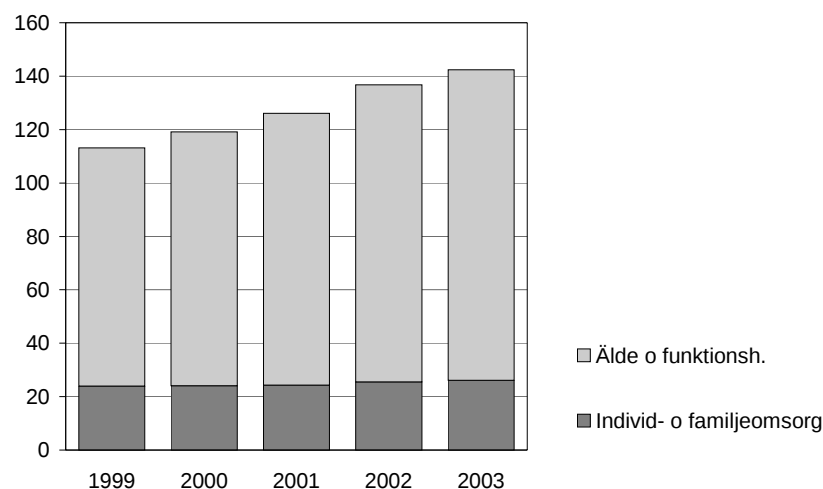
drygt 80 procent av kommunernas totala kostnad för den egentliga verksamheten 2003.

Kostnaderna för *vård och omsorg*, som omfattar omsorg om äldre och funktionshindrade samt individ- och familjeomsorg, har stigit för varje år under en längre period och 2003 uppgick de till 142 miljarder kronor. Det motsvarade en kostnadsökning på fem procent eller 7 miljarder kronor i löpande priser jämfört med föregående år.

29 Kostnader för vård och omsorg 1999–2003. Miljarder kronor i löpande priser

Costs for community care services, SEK billion, current prices

Miljarder kronor

Under senare hälften av 1990-talet steg kostnaderna främst inom omsorgen om äldre och funktionshindrade. Till en del var det en följd av att ansvaret för viss verksamhet flyttades från landstingen till kommunerna. Under 2000-talet har det inte förekommit några överflyttningar av verksamhet till kommunerna men kostnadsökningarna har fortsatt. År 2003 steg kostnaderna med fem procent eller 6 miljarder kronor.

Insamlingen av uppgifter som berör vård och omsorg utökades inför verksamhetsåret 1998. Det var främst frågan om en mer detaljerad uppdelning av variabler som tidigare samlats in på en grövre nivå. T.ex. har kostnaderna för hemtjänsten och boendet enligt SoL och HSL fördelats på äldre respektive funktionshindrade. Kostnaderna för LSS och LASS har också specificerats på finare nivåer.

Den offentliga sektorn. Bokslut för verksamhetsåret 2003

30 Fördelning av kostnaderna för omsorg om äldre och funktionshindrade 2001–2003. Miljarder kronor

Distribution of care service costs for of elderly and disabled persons, SEK billion

Verksamhet	Kostnad, mdkr		
	2001	2002	2003
Äldre			
Vård och omsorg enl. SoL ¹ och HSL ¹	69,5	74,4	76,8
därav i ordinärt boende	20,3	22,8	24,0
i särskilt boende	49,2	51,6	52,8
Förebyggande verksamhet ⁴	1,9	1,3	1,5
Summa äldre	71,4	75,7	78,3
Funktionshindrade			
Vård och omsorg enl. SoL och HSL	5,0	5,7	5,8
därav i ordinärt boende	2,5	2,9	3,0
i särskilt boende	2,5	2,8	2,8
Insatser enligt LSS ² och LASS ² totalt ³	25,4	28,3	31,5
därav boende enligt LSS	11,1	12,0	13,3
personlig ass. enl. LSS och LASS	8,2	9,8	11,0
daglig verksamhet enl. LSS	3,5	3,8	4,1
övriga insatser enl. LSS	2,5	2,7	3,1
Förebyggande verksamhet	.	0,7	0,7
Summa funktionshindrade	30,4	34,7	38,0
Summa äldre och funktionshindrade	101,8	110,3	116,3

1) Socialtjänstlagen och Hälso- och sjukvårdslagen.

2) Lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade och Lagen om assistansersättning.

3) Därav ersättning från Försäkringskassan 5,0 miljarder 2001. 5,7 miljarder kronor 2002 och 6,4 miljarder kronor 2003.

4) 2001 avser både äldre och funktionshindrade.

Relativt sett ökade kostnaderna för de äldre med drygt tre procent 2003 medan motsvarande ökning uppgick till nästan 10 procent för de funktionshindrade. Den större ökningstakten för de funktionshindrade överensstämmer med den utveckling som skett sedan 1998 då redovisningen blev mer detaljerad. Huvuddelen av insatserna för de funktionshindrade, drygt fyra femtedelar, utgörs av kostnader för LSS och LASS. Totalt har insatserna för de funktionshindrade ökat med 70 procent i löpande priser mellan 1998 och 2003 medan motsvarande utveckling för de äldre uppgått till 30 procent.

Inom individ- och familjeomsorgen har det inte skett någon utökning av ansvarsområdet liknande den som berört äldreomsorgen. Detta i kombination med rationaliseringar och nedskärningar har bidragit till måttliga kostnadsökningar. Kostnadsökningarna har

huvudsakligen berott på en vikande konjunktur med stigande arbetslöshet och ett ökat antal socialbidragstagare. I takt med att konjunkturen har förbättrats har kostnadsökningarna för socialbidrag mattats av och utgifterna har, under senare år, hållit sig på en relativt konstant nivå. Av de totala kostnaderna för individ- och familjeomsorg, som uppgick till 26 miljarder kronor 2003, utgjorde socialbidragen 36 procent.

Kostnader för pedagogisk verksamhet

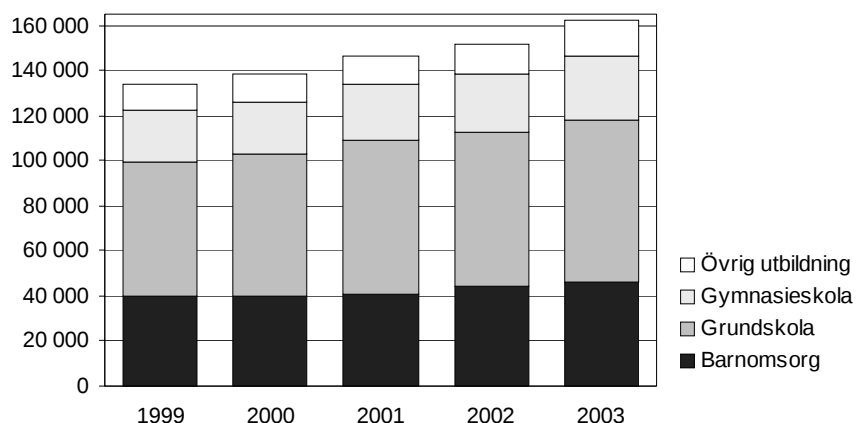
Kommunernas kostnader för *pedagogisk verksamhet*, som förutom utbildning också omfattar barnomsorg, utgjorde 45 procent av kommunernas totala kostnad för den egentliga verksamheten 2003. Det motsvarade 162 miljarder kronor. I löpande priser har kostnaderna stigit med 21 procent eller med ca 28 miljarder kronor mellan 1999 och 2003. Det har främst varit en följd av ökade resurser till grundskolan och den kraftiga utbyggnaden av vuxenutbildningen.

Kommunernas allt kärvare ekonomi har tvingat dem till omprövningar och rationaliseringar, vilket bl.a. märkts inom barnomsorgen. Där har kostnaderna, i löpande priser, stigit med måttliga 17 procent mellan 1999 och 2003 trots att verksamheten byggts ut. I fasta priser har det inneburit en ökning med 7 miljarder kronor till 47 miljarder 2003. Det har samtidigt betytt att den sammantagna pedagogiska verksamheten som andel av kommunens totala verksamhet i stort sett förblivit oförändrad efter 1999.

31 Kommunernas kostnader för pedagogisk verksamhet 1999–2003. Miljarder kronor i löpande priser

Municipal costs for educational activities, SEK billion, current prices

Miljarder kronor

Köp av verksamhet – entreprenader

Som köp av verksamhet räknas t.ex. köp av omsorgs-/vårdplatser från landsting eller staten, betalningar till fristående skolor och till icke-kommunal barnomsorg. Hit räknas även kommunens kostnader för placering av vuxna missbrukare på institutioner som bedrivs i enskild regi inom individ- och familjeomsorgen.

Kommunerna bedriver sin verksamhet i stor utsträckning i egen regi. Av de totala verksamhetskostnaderna på 389 miljarder kronor 2003 härrörde 12 procent av köp från olika entreprenörer (köp mellan kommuner ingår inte här). I jämförelse med 2002 innebar det att andelen var oförändrad men i löpande priser motsvarade det en ökning med 3 miljarder kronor.

Köp av verksamhet som andel av de totala driftkostnaderna har ökat kontinuerligt, från nio procent 1999 till tolv procent 2003. Jämförs enskilda kommuner är det stor skillnad på hur vanligt det är att köpa verksamhet i stället för att utföra den i egen regi. Oftast förekommer entreprenader i större städer och i synnerhet bland kommunerna i Stockholmsregionen.

Av tabell 32 kan utläsas att verksamhet motsvarande 43 miljarder kronor av den egentliga verksamheten lades ut på entreprenad. Motsvarande belopp för affärsverksamheten uppgick till 3 miljarder kronor. Den största kostnaden, 28 miljarder kronor, utgjordes av köp från övriga företag. Andelsmässigt köps det mest inom

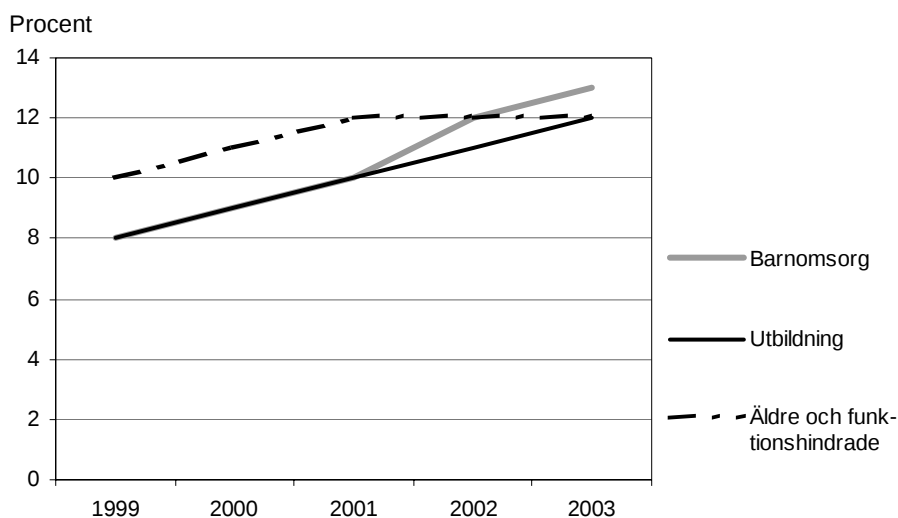
verksamhetsområdet individ och familjeomsorg, men de entreprenadverksamheten som främst tilltagit under senare delen av 1990-talet och i början av 2000-talet är gymnasieskola, barnomsorg, missbrukarvård för vuxna samt affärsverksamhet. Deras andel utgjorde lite drygt en tredjedel av den totala entreprenadverksamheten 2003.

32 Kommunernas köp av kommunal verksamhet 2003, miljoner kr Municipal purchases of municipal activities, SEK million

Verksamhet	Totalt ¹	Från						
		Före- ningar och Stiftel- ser	Kom- mun- ägda företag	Övriga företag	Kom- munal- för- bund- m.m.	Lands- ting	Staten	En- skilda
Förskoleverks. och skolbarns- omsorg	5 996	3 254	40	2 563	29	8	14	88
Utbildning (inkl.förskole- klass)	13 843	3 300	461	6 853	2 090	699	133	287
Vård och omsorg om äldre och funk.hindrade	13 586	1 646	208	10 678	48	718	54	234
Individ- och familjeomsorg	6 019	587	44	3 798	40	173	842	546
Övrig verk- samhet	3 746	273	643	1 764	888	74	70	43
Summa egent- lig verksamhet	43 190	9 060	1 396	25 656	3 095	1 672	1 113	1 198
Affärsverk- samhet	3 296	26	557	2 468	205	8	10	22
Totalt	46 486	9 086	1 953	28 124	3 300	1 680	1 123	1 220

1) Köp och försäljning av verksamhet från andra kommuner är nettoredovisad (exkluderad). I tabellen finns transaktioner mellan kommuner och kommunalförbund redovisade.

33 Andelen köp av verksamhet inom verksamheterna barnomsorg, utbildning samt äldre och funktionshindrade 1999–2003

Finansiering av verksamheterna

Större delen, ca 81 procent, av de kommunala verksamheterna finansieras med hjälp av skattemedel medan den resterande delen avser verksamheter som brukarna huvudsakligen själva finansierar, t.ex. vattenförsörjning och avfallshantering.

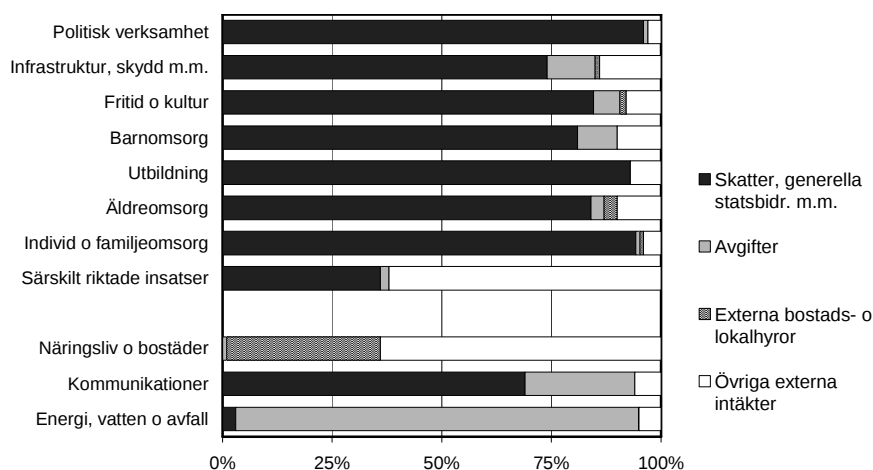
När det gäller finansieringen av enskilda verksamheter finns det stora variationer. Kommunernas utbildningsverksamhet, fritid och kultur samt vård och omsorgsverksamhet är t.ex. nästan helt finansierade med skatter medan driftskostnaderna för de affärsmässiga verksamheterna energiförsörjning, vatten och avfallshantering täcks nästan helt med avgifter.

Finansiering med hjälp av externa bostads- och lokallhyror är vanligast inom verksamheten näringsliv och bostäder, medan övriga externa intäkter har störst betydelse inom särskilt riktade insatser. Exempel på sådana insatser är flyktingmottagning, arbetsmarknadsåtgärder och kunskapslyftet som till stor del finansieras med specialdestinerade statsbidrag.

Intäkterna i form av avgifter avser endast kommunernas externt erhållna avgifter och ersättningar för olika tjänster.

34 Finansiering av kommunernas kostnader 2003. Procent

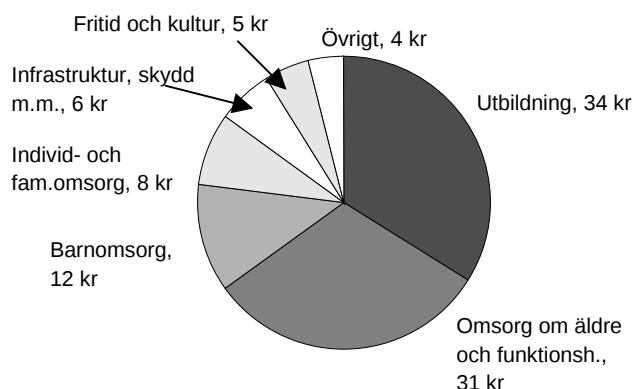
Municipalities, financing of municipal activities, by type of financial source, per cent

När kommunernas intäkter i form av avgifter, bostads- och lokalhyror samt övriga externa intäkter exkluderas från kostnaderna återstår kommunens nettokostnad för verksamheterna. Den finansieras helt med skatteintäkter – kommunalskatt, generella statsbidrag och utjämningsbidrag – medel som inte är knutna till någon viss verksamhet. Totalt uppgick de till 313 miljarder kronor för den egentliga verksamheten. Huvuddelen 34, 31 respektive 12 procent av dessa skatteintäkter förbrukades inom verksamheterna utbildning, omsorg om äldre och funktionshindrade samt barnomsorg. Det kan också uttryckas som att av varje hundralapp som kommuninvånarna betalade i kommunalskatt (inklusive generella statsbidrag och statliga utjämningsbidrag) gick 34 kronor till utbildning.

35 Hur stor del av 100 kronor i kommunalskatt som går till olika verksamheter

Municipalities, distribution of SEK 100, by type of municipal activity

Kommunernas investeringar

Kommunernas investeringsutgifter eller *bruttoinvesteringar* omfattar inköp av fastigheter och anläggningar, utgifter för byggnadsverksamhet samt inköp av maskiner, inventarier, fordon m.m. Mellan 2002 och 2003 minskade de med 4 procent eller 951 miljoner kronor i löpande priser till 24,1 miljarder.

Huvuddelen av bruttoinvesteringarna betalas med skattemedel eller nyupplåning. Under den redovisade perioden, 1998-2002, har den finansieringsformen årligen svarat för drygt fyra femtedelar av den totala finansieringen. Undantag är år 2000 då andelen var mindre, 72 procent eller uttryckt i absoluta tal 15,8 miljarder kronor. Utvecklingen under 2002 och 2003 har inneburit att den mer regelmässiga andelen skattemedel och nyupplåning förändrats marginellt, från 20,0 miljarder kronor till 20,7 miljarder i löpande priser.

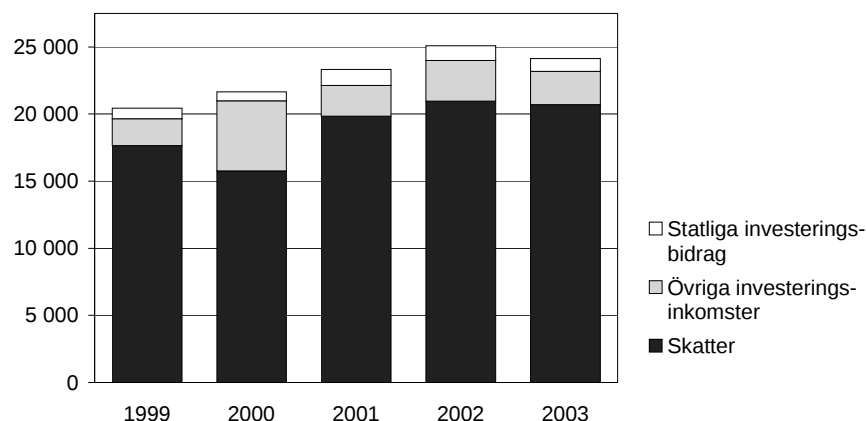
En viss del av de övriga finansieringskällorna utgörs av försäljning av anläggningstillgångar. Den delen motsvarade 947 miljoner kronor 2003 vilket betydde att omfattningen uttryckt i kronor var ungefär 300 miljoner mindre i jämförelse med 2002.

36 Finansiering av kommunernas investeringar 1999–2003.

Miljoner kronor i löpande priser

Municipalities, financing of investments, SEK million, current prices

Miljoner kronor

Exkluderas inköp av fastigheter och anläggningar samt maskiner och inventarier från bruttoinvesteringarna framträder t.ex. nybyggnationer dvs. investeringar som syftar till att öka samhällets realkapital. Det uppgick till ca 20 miljarder kronor 2003 eller 82 procent av bruttoinvesteringarna. Det betydde att investeringarna i realkapital minskade med ca 700 miljoner kronor under 2003. Nivån, omkring 20 miljarder kronor, har i löpande priser varit relativt konstant under slutet av 1990-talet och början av 2000-talet.

Fördelat på olika verksamheter framgår att under 2003 gjordes de största investeringarna inom infrastruktur, skydd m.m. samt utbildning. I löpande priser minskade de dock något inom båda dessa verksamheter. Inom verksamheterna omsorg om äldre och funktionshindrade samt barnomsorg ökade däremot investeringarna både relativt sett och i löpande priser. Satsningarna inom omsorgen om äldre och funktionshindrade blev två procentenheter eller 300 miljoner kronor större jämfört med föregående år. Omfattningen inom barnomsorgen motsvarade en procentenhet eller 240 miljoner kronor.

Utvecklingen inom verksamheten Energi, vatten och avfall bör också uppmärksammas. Där har de kommunala investeringarna varit måttliga under slutet av 1990-talet och början av 2000-talet. Denna utveckling speglar dock inte den totala kommunala realkapitalförändringen på ett helt riktigt sätt. Verksamhet inom detta

område har nämligen successivt förts över till kommunägda och privata bolag.

Nyinvesteringar i byggnader och anläggningar lades till 85 procent ut på entreprenader under 2003, medan resterande 15 procent utgjordes av kommunernas byggnadsverksamhet i egen regi.

37 Kommunernas bruttoinvesteringar 2003. Andelar och belopp i miljoner kronor, löpande priser

Municipal gross investments, shares in per cent and SEK million

Verksamhet	Procent	Mnkr	Därav investeringar	
			i bygg- nader o. anlägg- ningar	inköp av fordon, maskiner o. inven- tarier
Infrastruktur, skydd m.m.	30	7 256	7 592	495
Fritid och kultur	7	1 664	1 494	303
Barnomsorg	3	828	478	108
Utbildning	20	4 826	3 776	1 237
Vård och omsorg, äldre o funkth.	8	1 835	1 101	424
Övrigt	0	102	258	130
Summa egentlig verksamhet	68	16 511	14 699	2 697
Näringsliv och bostäder	16	3 858	3 931	92
Kommunikationer	2	342	206	25
Energi vatten och avfall	14	3 427	3 167	273
Summa affärsverksamhet	32	7 627	7 301	326
Totalt	100	24 139	21 328	2 811

Borgensförbindelser och pensionsskuld

Kommunernas borgensförbindelser steg kraftigt fram till år 1995. Då vände utvecklingen och de sjönk med tre miljarder kronor. En utveckling som fortsatte fram till 2001, då borgensförbindelserna åter började öka. År 2003 bryts mönstret ingen då kommunernas förpliktelser kvarstår på samma nivå som föregående år, 164 miljarder kronor.

Den största delen av borgensförbindelserna avser borgen för lån till kommunala bostadsföretag. Omkring 67 procent avsåg sådana åtaganden 2003 medan drygt en procent utgjorde borgens- och förlustansvar för egna hem och småhus.

Spridningen mellan kommunernas åtaganden är mycket stor och 2003 varierade kommungruppernas genomsnittliga borgensförbin-

delser mellan 10 100 och 26 800 kronor per invånare. Den viktigaste orsaken till variationen mellan kommunerna är skillnaden i ägandet av kommunägda företag som t.ex. bostadsföretag.

De kommungrupper, enligt Kommunförbundets kommungruppsindelning, som har högst borgensförbindelser per invånare är *större städer* och *övriga större städer*. Det beror på ett expansivt bostadsbyggande under 1980-talet. Landsbygdskommunerna har låga borgensåtaganden beroende på att där är den verksamhet som bedrivs i kommunägda företag av mindre omfattning.

De som arbetar inom den kommunala sektorn erhåller vid pensioneringen ett tillägg utöver den statliga allmänna tilläggspensionen (ATP). Tillägget kallas kommunal kompletteringspension (KP) och fr.o.m. 1989 har flera kommuner tagit upp den som pensionsskuld i sina balansräkningar. Antalet som redovisade skulden ökade successivt för varje år. Inför verksamhetsåret 1998 förändrades dock förutsättningarna då lagen om kommunal redovisning (SFS 1997:614) trädde i kraft. Den innebar att pensionsförmåner som intjänats före 1998 inte skulle tas upp som skuld eller avsättning i balansräkningen. Istället skall den redovisas som en ansvarsförbindelse bland borgens- och övriga ansvarsförbindelser. Denna förändring har medfört att pensionsskulder, som tas upp i balansräkningen fr.o.m. 1998 inte är jämförbara med tidigare år. Den del av pensionsskulden som redovisas i balansräkningen har ökat med 244 miljoner kronor 2003 samtidigt som den del som redovisas under ansvarsförbindelser ökat med 3,6 miljarder till 123 miljarder kronor.

Till skillnad från borgensförbindelserna fanns det inga större avvikelser mellan kommungruppernas åtaganden vad beträffar kommunernas pensionsskulder 2003. Glesbygdskommunerna och förortskommunerna avviker dock något. Deras samlade pensionskulder uppgick i genomsnitt till 17 800 kronor respektive 12 100 kronor per invånare. Det motsvarade 26 procent mer än – respektive 14 procent mindre än – genomsnittet för samtliga kommuner som låg på 14 100 kronor per invånare.

Kommun- och landstingsägda företag

Med kommunägda företag avses företag där en eller flera kommuner har ett avgörande inflytande, dvs. äger minst 50 procent av det röstetal som grundas på innehav av aktier, andelar e.d. Företag där staten har övriga 50 procent av röstetalet räknas dock som statliga. På motsvarande sätt betecknas företag som landstingsägda, då minst 50 procent av röstetalet innehas av landsting. Uppgifter om de kommun- och landstingsägda företagen ingår inte i de sammanställningar som redovisas i kapitlen *Den offentliga sektorn* och *Den kommunala sektorn*. Där används den definition som tillämpas i nationalräkenskaperna där de kommun- och landstingsägda företagen hänförs till företagssektorn.

Kommun- och landstingsägda företag som redovisas i detta kapitel utgörs av rörelsedrivande (verksamma) företag. Uppgifter om båda ägarkategorierna finns sammanställda i tabell 38 medan de redovisas var för sig i tabellerna 39-43.

Mellan 2002 och 2003 har antalet kommunägda företag minskat med sju företag till 1 416. Branschen el-, gas-, värme- och vattenförsörjning minskade med fyra stycken samtidigt som det tillkom ett företag med fastighets- och uthyrningsverksamhet. De landstingsägda företagen är betydligt färre än de kommunägda företagen och de uppgick till 110 företag 2003.

Omsättningen för kommunägda och landstingsägda företag ökade under 2003 med åtta procent till 164 miljarder kronor.

38 Kommunägda och landstingsägda företag

Municipality and county council-owned enterprises

Ägare	Antal företag den 31 dec. resp. år					Omsättning, miljoner kr		
	1999	2000	2001	2002	2003	2001	2002	2003
Kommun	1 435	1 431	1 447	1 423	1 416	134 559	120 030	129 442
Landsting	97	93	90	116	110	24 246	32 032	34 253
Totalt	1 532	1 524	1 537	1 539	1 526	158 805	152 062	163 695

Kommunägda företag

De kommunägda företagen kan förekomma i ett flertal olika juridiska former. Den vanligaste bolagsformen är aktiebolag men även andra former förekommer som stiftelser, ideella föreningar och ekonomiska föreningar. Aktiebolagen svarade för nästan 90

procent av alla kommunägda företag 2003. De omsatte 126 miljarder kronor och sysselsatte 96 procent av samtliga anställda i kommunägda företag. Det redovisade årets resultat uppgick till 3,1 miljarder kronor, vilket var ca. 12 miljoner kronor bättre än de kommunägda företagens sammanlagda resultat för 2003.

Den näst vanligaste juridiska formen för de kommunägda företagen är stiftelseformen, som utgjorde 7 procent av samtliga företag och som sysselsatte 3 procent av de anställda.

Drygt hälften av de kommunägda företagen var verksamma med fastighetsförvaltning. Det näst största verksamhetsområdet var energi och vattenförsörjning där 20 procent av företagen var verksamma.

39 Antal kommunägda företag 2003 samt några ekonomiska mått, miljoner kronor

Number of municipality-owned enterprises and some economic measures, SEK million

	Antal företag	Omsätt- ning	Årets resultat	Eget kapital	Summa tillgångar
El-, gas-, värme- och vattenförsörjning	288	47 965	1 125	12 424	91 054
Hotell- och restaurangverksamhet	29	578	5	71	396
Transport, magasinering, kommunikation	119	7 322	-347	2 748	11 810
Fastighets- och uthyrningsverksamhet	738	62 897	2 697	69 494	363 729
Andra samhälls- och personliga tjänster	135	7 578	-342	1 320	12 291
Övriga	107	3 103	-78	1 411	15 331
Total	1 416	129 442	3 060	87 468	494 611

Rangordnas företagen efter antal anställda så dominerade även här verksamhetsområdena fastighetsförvaltning samt energi och vattenförsörjning. Där fanns 37 respektive 23 procent av de anställda i kommunägda företag 2003. Transporter och kommunikationer svarade för 17 procent av de anställda.

Bäst årsresultat i kronor per anställd hade företagen inom fastighetsförvaltning samt energi och vattenförsörjning. I jämförelse med verksamhetsåret 2003 skedde nästan en fördubbling av det genomsnittliga årets resultat för samtliga företag från 40 000 kr per anställd till 70 000 kr per anställd. I den dominerande branschen

fastighetsförvaltning förbättrades årets resultat från 72 000 kr till 169 000 kr per anställd. Det berodde bl.a. på att flera företag vände utvecklingen under året från tidigare redovisade underskott till överskott 2003.

Antalet anställda i kommunägda företag uppgick 2003 till 43 455. Det innebar att de ökade med nästan 400 personer i jämförelse med 2002. Som mest har antalet anställda uppgått till drygt 55 000 i början av 1990-talet.

40 Antal anställda 2003 inom kommunägda företag samt några ekonomiska mått, tkr/anställd

Number of employees within municipality owned enterprises and some economic measures, SEK 1000 per employee

	Antal anställda	Omsätt- ning	Årets resultat	Eget kapital	Summa tillgångar
El-, gas-, värme- och vatten- försörjning	10 210	4 698	110	1 217	8 918
Hotell- och restaurang- verksamhet	833	694	5	85	475
Transport, magasinering, kommunikation	7 257	1 009	-48	379	1 627
Fastighets- och uthyrnings- verksamhet	15 929	3 949	169	4 363	22 834
Andra samhälls- och person- liga tjänster	7 019	1 080	-49	188	1 751
Övriga	2 207	1 406	-35	639	6 946
Total	43 455	2 979	70	2 013	11 382

Källa för antal anställda är Företagsdatabasen (FDB)

Landstingsägda företag

De 110 landstingsägda företagen omsatte 34 miljarder kronor 2003 vilket betydde en ökning med drygt två miljarder i jämförelse med föregående år. De totala tillgångarna minskade dock under samma år med 1,6 miljarder kronor till 36 miljarder. Den sammantagna förlusten för de landstingsägda företagen minskade betydligt, från -708 miljoner kronor 2002 till -179 miljoner 2003.

De flesta företagen finns inom transport, magasinering, kommunikation. Deras omsättning 2003 var 18 miljarder kronor med tillgångar på 19 miljarder kronor. Antalet anställda uppgick till 1 570 personer. I jämförelse med föregående år var det en minskning

Den offentliga sektorn. Bokslut för verksamhetsåret 2003

med 3 406 anställda bl.a. på grund av att landstinget sålde ut sin ägarmajoritet i företaget Busslink i Sverige AB. Antalet anställda 2002 i Busslink uppgick till 3 440 personer.

Den vanligast enskilda verksamheten var kollektivtrafikverksamhet. Företagen i den branschen omsatte 18 miljarder kronor 2003 och hade samtidigt 18 miljarder kronor i tillgångar.

41 Antal landstingsägda företag 2003 samt några ekonomiska mått, miljoner kronor

Number of county council-owned enterprises and some economic measures, SEK million

	Antal företag	Omsättning	Årets resultat	Eget kapital	Summa tillgångar
Hotell- och restaurangverksamhet	1	24	0	6	12
Transport, magasinering, kommunikation	36	18 396	-91	4 740	18 653
<i>därav kollektivtrafikverksamhet</i>	22	17 801	35	4 614	17 857
Fastighets- och uthyrningsverksamhet	29	2 812	-5	336	11 897
Andra samhälls- och personliga tjänster	25	861	-34	96	409
Övriga	19	12 160	-49	1 221	4 751
<i>därav specialiserad sluten somatisk sjukvård</i>	5	9 288	-76	854	2 918
Totalt	110	34 253	-179	6 399	35 721

De senaste åren har landstingen börjat ombilda delar av sjukvården till företag. Från att det 1999 fanns fyra landstingsägda hälso- och sjukvårdsföretag uppgick antalet företag till 11 st. 2003. Den stora ökningen skedde under 2000 då antalet anställda blev drygt 15 000 fler personer och omsättningen steg med nästan 6,5 miljarder kronor. År 2003 hade de anställda ökat till 16 016 personer och omsättningen till 11 miljarder kronor.

Hälso- och sjukvårdsföretagen är personalintensiva. Av totalt 20 941 anställda i landstingsägda företag 2003 arbetade drygt tre fjärdedelar i sjukvårdsföretag.

42 Antal anställda inom landstingsägda företag 2003 samt några ekonomiska mått, tkr/anställd

Number of county council-owned enterprises and some economic measures, SEK 1000 per employee

	Antal anställda	Omsätt- ning	Årets resultat	Eget kapital	Summa tillgångar
Hotell- och restaurangverksamhet	44	543	0	130	269
Transport, magasinering, kommunikation	1 570	11 717	-58	3 019	11 881
därav kollektivtrafikverksamhet	1 103	16 139	31	4 183	16 189
Fastighets- och uthyrningsverksamhet	989	2 843	-5	340	12 029
Andra samhälls- och personliga tjänster	2 092	411	-16	46	195
Övriga	16 246	749	-3	75	292
därav specialiserad sluten somatisk sjukvård	13 289	699	-6	64	220
Totalt	20 941	1 636	-9	306	1 706

Källa för antal anställda är Företagsdatabasen (FDB)

43 Antal landstingsägda hälso- och sjukvårdsföretag 1999–2003 samt några ekonomiska mått, miljoner kronor

Number of county council-owned enterprises and some economic measures, SEK million

År	Antal företag	Antal anställda	Omsätt- ning	Årets resultat	Eget kapital	Summa tillgångar
2003	11	16 016	10 965	-55	1 114	3 520
2002	13	19 199	12 220	-190	918	3 712
2001	11	18 968	8 821	-48	770	2 841
2000	9	15 581	6 593	26	683	2 642
1999	4	302	175	0	16	81

Kommunkoncerner

Enligt 1992 års kommunallag skall kommunerna i sin årsredovisning även upprätta en koncernredovisning. Syftet med koncernredovisningen är att få en helhetsbild av kommunens ekonomi och åtaganden. Samtidigt möjliggör den relevanta jämförelser mellan kommunerna eftersom det förekommer olika organisationsformer för verksamheten. Koncernredovisningen är därför den naturliga och riktiga jämförelsenivån eftersom den eliminerar de skillnader som finns beroende på om t.ex. den affärsmässiga verksamheten bedrivs i förvaltnings- eller bolagsform.

Antalet kommuner som sammanställer koncernredovisningar har ökat från 18 st. 1988 till 285 det senaste året. Det betyder att fem kommuner saknar aktiva kommunala bolag 2003 och upprättar följaktligen inga koncernredovisningar.

Verksamhetens resultat i koncern och kommun

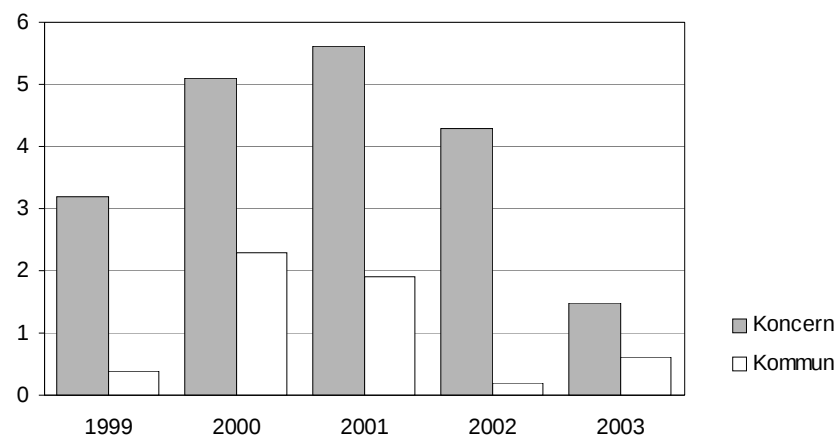
Kommunkoncernernas resultat före extraordinära poster uppgick till 4,0 miljarder kronor 2003. Det var mer än dubbelt så mycket i jämförelse med kommunernas resultat, som uppgick till 1,7 miljarder kronor. Att resultatet före extraordinära poster på koncernnivå är högre beror framför allt på att verksamheternas intäkter i förhållande till kostnaderna är betydligt större än motsvarande förhållande för kommunerna. Koncernernas resultat efter skatteintäkter och finansnetto skall också räcka till att täcka avskrivningarna, vilka är dubbelt så höga som kommunernas.

Under de två senaste åren har koncernernas resultat före extraordinära poster (förkortas e.o. i den fortsatta texten) som andel av skatteintäkterna försämrats. År 2003 hade andelen sjunkit till 1,5 procent från nästan sex procent 2001. Uttryckt i kronor betydde det att resultatet före e.o. poster 2003 hade försämrats med 10 miljarder kronor. Kommunerna följer inte samma mönster i och med att de 2003 ökade sitt resultat före e.o. poster som andel av skatteintäkterna med 0,2 procentenheter till 0,6 procent.

En påfallande skillnad mellan koncerner och kommuner är nivån på redovisat resultat före e.o. poster. För perioden 1999-2003 uppgick t.ex. koncernernas ackumulerade resultat före e.o. poster till 47 miljarder kronor. Motsvarande värde för kommunerna var 13 miljarder.

44 Resultat före extraordinära poster som andelar av skatteintäkterna för koncerner och kommuner 1999–2003. Procent
Profit/loss before extraordinary items as shares of tax revenue for municipal groups and municipalities, per cent

Procent

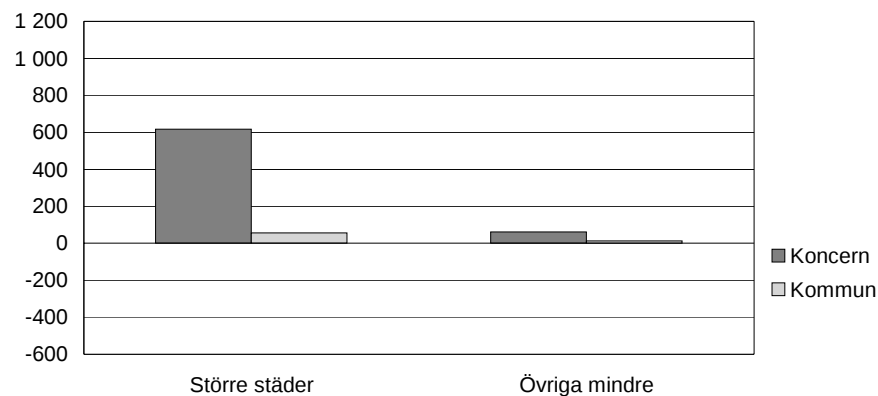
Jämförs olika kommungrupper¹ visar det sig att skillnaderna mellan resultaten på koncern- respektive kommunnivå är stora. Ju större kommuner, desto större är skillnaderna. Det beror på att stora kommuner, som regel, har en mer omfattande koncernverksamhet och att den verksamhet som man hittills valt att bolagisera har en högre avgiftsfinansieringsgrad än de verksamheter som bedrivs i förvaltningsform. På koncernnivå uppgick t.ex. resultatet före e.o. poster för kommungruppen större städer till 618 kronor per invånare 2003. Det var elva gånger så mycket som motsvarande resultat på kommunnivå. För gruppen övriga mindre kommuner var skillnaden på koncern- respektive kommunnivå obetydlig.

1) Kommunförbundets kommungruppsindelning.

45 Resultat före extraordinära poster för kommungruppen större städer och övriga mindre 2003. Kronor per invånare

Profit/loss before extraordinary items for municipal grouping of middle urban areas and rural areas, SEK per inhabitant

Kronor per invånare

Resultatet av den kommunala verksamheten påverkas också av extraordinära poster. Genom att hänsyn tas till dessa poster erhålls årets resultat. Detta mått har, under den senaste tiden, fått en viss uppmärksamhet i den ekonomiska debatten. Anledningen är statsmakternas strävan att främja en god hushållning med offentliga medel genom en lag om krav på balanserade kommunala budgetar. Enligt förslaget skall det inte vara möjligt att budgetera ett negativt resultat. Om utfallet enligt bokslutet ändå skulle bli negativt ska kommunen täcka underskottet med ett motsvarande överskott senast det andra året därefter.

Bland enskilda koncerner var det 37 procent som inte klarade ett balanserat resultat 2003 om man ser till resultatet före extraordinära poster. Motsvarande andel bland kommunerna var 39 procent.

På riksnivå var 2002 års resultat positivt både för koncerner och kommuner. Utfallet för koncerner uppgick till 11 miljarder kronor och motsvarande resultat för kommunerna var 0,6 miljarder kronor.

46 Resultat före extraordinära poster och årets resultat 1999–2003. Miljoner kronor i löpande priser

Profit/loss before extraordinary items and profit/loss for the year, SEK million, current prices

Resultat	Koncern					Kommun				
	1999	2000	2001	2002	2003	1999	2000	2001	2002	2003
Resultat före extraordinära poster	6 703	11 620	13 830	10 921	3 970	936	5 212	4 727	557	1 659
Extraordinära intäkter	5 506	8 622	6 527	4 471	803	12 869	7 359	11 006	5 651	1 571
Extraordinära kostnader	-6 168	-6 539	-3 229	-3 493	-874	-7 560	-3 894	-4 654	-3 187	-1 191
Skattekostnader	-1 281	-1 688	-3 010	-1 211	-1 026	-	-	-	-	-
Årets resultat	4 760	12 015	14 118	10 688	2 873	6 240	8 677	11 079	3 021	2 039

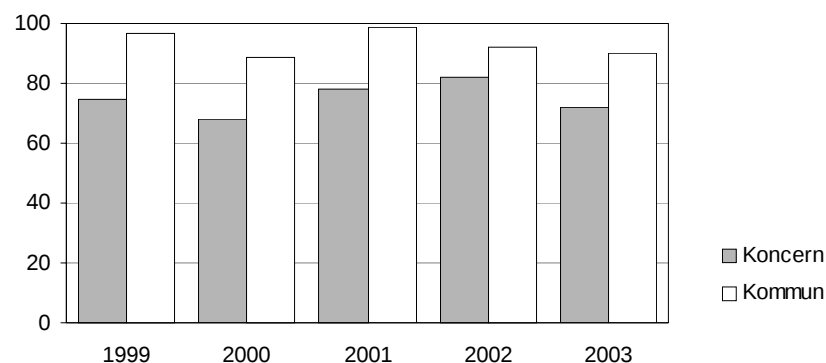
Årets resultat, samtliga intäkter och kostnader under året, för koncerner uppgick till 2,9 miljarder kronor 2003, vilket var 1,1 miljarder mindre än resultatet före e.o. poster. För kommuner är förhållandena det omvända. Där är resultatet före e.o. poster något större än årets resultat. Denna skillnad gäller genomgående för perioden 1999–2003 med undantag för 2002. Den huvudsakliga förklaringen är att kommunerna genom försäljningar av anläggningstillgångar och aktier haft betydligt större extraordinära intäkter än koncernerna. Omfattningen av utförsäljningarna har emellertid successivt mattats av och reducerat intäkterna. Därmed har också skillnaden mellan årets resultat och resultatet före e.o. poster minskat. År 1999 var t.ex. kommunernas resultat före e.o. poster 5,5 miljarder större än årets resultat. En differens som hade krympt till 380 miljoner kronor 2003.

Likviditet och soliditet i koncern och kommun

Likviditeten, uttryckt som omsättningstillgångar i relation till kortfristiga skulder, har för koncernerna konstant legat på en lägre nivå jämfört med kommunerna under perioden 1999–2003. Storleksmässigt har skillnaden rört sig om omkring 20 procentenheter. Varken koncerner eller kommuner har dock nått en nivå som ligger över 100 procent. Det betyder att rörelsekapitalet är negativt, dvs. de kortfristiga skulderna överstiger omsättningstillgångarna.

47 Likviditet i kommuner och koncerner 1999–2003. Procent*Municipal groups and municipalities, liquidity in per cent*

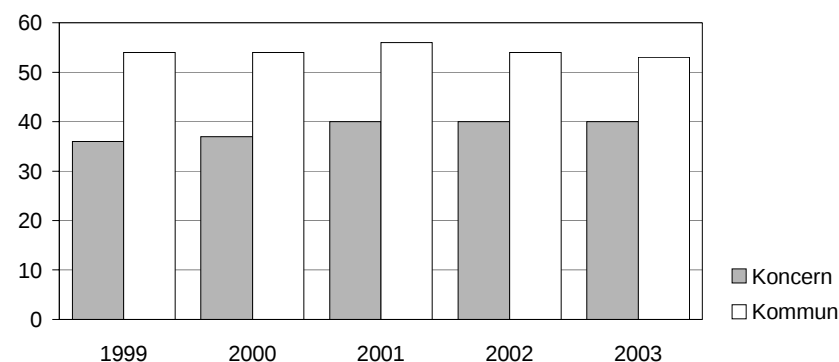
Procent

Beräkningen och redovisningen av kommunernas pensionsskulder förändrades inför verksamhetsåret 1998. Det innebar bl.a. att redovisningstekniskt uppvärderades det egna kapitalet vilket i sin tur påverkade soliditeten. Uppgifterna om soliditet, fr.o.m. 1998, är därför inte jämförbara med tidigare år. Skillnaden i soliditet mellan koncerner och kommuner går dock fortfarande att jämföra och den har minskat fem procentenheter mellan 1999 och 2003. År 2003 uppgick koncernernas soliditet till 40 procent vilket var 13 procentenheter lägre än kommunernas. Det är alltså betydligt vanligare att koncernernas tillgångar är lånefinansierade.

48 Soliditet i kommuner och koncerner 1999–2003. Procent*Municipal groups and municipalities, solvency in per cent*

Procent

Landsting

Sverige är 2002 indelat i 20 landsting samt Gotland som står utanför indelningen i landsting. De uppgifter som annars utförs av landsting sköts för Gotlands del av kommunen själv. Göteborgs och Bohus län, Älvsborgs län och Skaraborgs län (utom Habo och Mullsjö kommuner) har efter riksdagsbeslut lagts samman till ett län som benämns Västra Götalands län fr.o.m. 1998. De tre landstingen fanns dock kvar under 1998 men fr.o.m. 1999 bildar de tillsammans ett separat landsting, Västra Götalands regionen. På motsvarande sätt bildades också Region Skåne 1999 av tidigare Kristianstads läns landsting och Malmöhus läns landsting. Organisatoriskt har också den landstingsverksamhet som Malmö och Göteborgs kommuner ansvarade för t.o.m. 1998 förts över till Region Skåne respektive Västra Götalandsregionen. Det innebär att 1999 års uppgifter inte är helt jämförbara med tidigare års.

Landstingens historia sträcker sig tillbaka till 1862, då en förordning om landsting infördes i kommunalförfattningarna. Landstingens verksamhet har under åren förändrats och utvecklats dels genom ändringar i förordningar som reglerar landstingens obligatoriska verksamhet, dels genom landstingens egna åtaganden. Den dominerande verksamheten för dem har varit sjukvården. Till en början var ansvaret begränsat till lasarettsvård och viss annan sjukvård. Fr.o.m. 1950-talet har skyldigheterna efter hand kraftigt utökats och omfattar nu praktiskt taget all slags hälso- och sjukvård. Den 1 januari 1992 flyttades emellertid ansvaret för äldreomsorgen enligt den s.k. ÄDEL-reformen över från landstingen till kommunerna. Detta berörde ca 58 000 landstingsanställda som då gick över till primärkommunal verksamhet. Landstingen lämnade bl.a. över ansvaret för vissa sjukhem och andra vårdinrättningar för somatisk långtidssjukvård.

Verksamhetens resultat

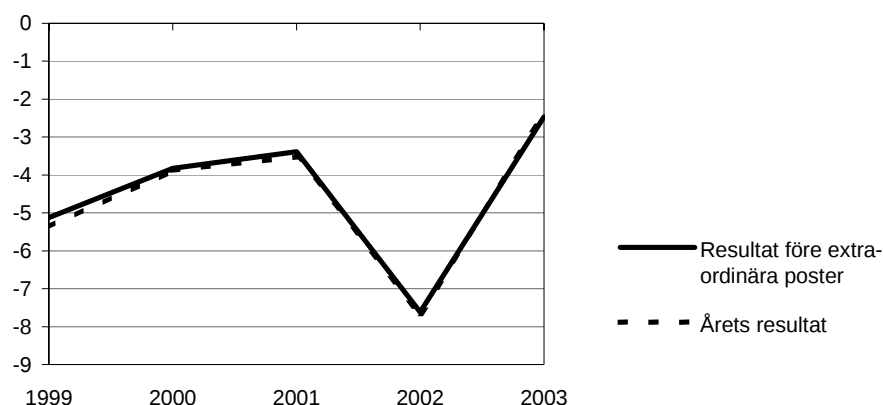
För att få en uppfattning om hur den löpande verksamheten utvecklats under ett år används vanligtvis måttet resultat före extraordinära poster. Trenden för landstingen har varit nedåtgående under den senare delen av 1990-talet. Trenden bröts 1999 då underskottet stannade på samma nivå som 1998, ca. 5 miljarder kronor. Under 2000 och 2001 förbättrades det något medan ett kraftigt försämrat finansnetto drog ner resultatet 2002. Underskottet steg då till 7,6 miljarder kronor, en fördubbling jämfört med föregående år. Den ansträngda ekonomin pressade fram en höjning av

landstingsskatten 2003 som gav ökade skatteintäkter. Tillsammans med att de finansiella kostnaderna nästan halverades bidrog detta till en klar förbättring av resultatet. Fortfarande rör det sig dock om ett relativt stort underskott, 2,5 miljarder kronor.

49 Landstingens resultat före extraordinära poster och årets resultat 1999–2003. Miljarder kronor i löpande priser

County councils, profits/loss before extraordinary items and profit/loss for the year, SEK billion, current prices

Miljarder kronor

Källa: Ekonomisk basstatistik 2002. Landstingsförbundet.

Beaktas landstingens samtliga intäkter och kostnader under ett år åskådliggörs årets resultat. Det innebär att hänsyn tas till extraordinära poster som normalt inte räknas in i den ordinarie verksamheten. Det kan gälla försäljning av anläggningstillgångar eller aktier i landstingsägda företag, dvs. stora engångsbelopp. Sådana transaktioner har varit sällsynta under den studerade perioden vilket inneburit att det inte blir någon större skillnad oavsett val av mått.

Landstingen har haft svårigheter att anpassa sin verksamhet till den kärva ekonomiska utvecklingen under 1990-talet. Mot den bakgrunden har riksdagen fattat beslut om att det s.k. balanskravet skall gälla fr.o.m. år 2000. Det innebär att årets resultat skall överstiga noll kronor, men flera av de extraordinära posterna får inte räknas med. Det är därför mer relevant att analysera resultatet före extraordinära poster för att få en uppfattning om i vilken utsträckning landstingen lever upp till kravet. Mätt med måttet re-

sultat före extraordinära poster var det drygt hälften av landstingen som klarade balanskravet 2003.

Landstingens tillgångar och skulder

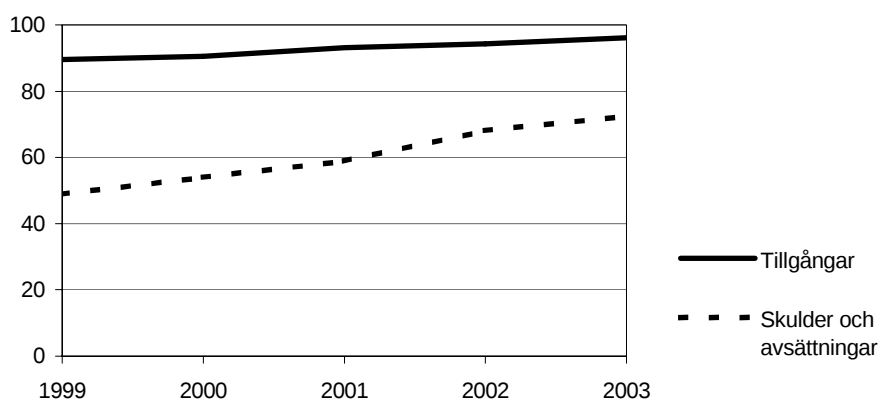
Vilka tillgångar och skulder som landstingen har vid årets utgång framgår av balansräkningen. Tillgångarna delas vanligen upp i anläggnings- och omsättningstillgångar medan skulderna grovt delas upp i avsättningar samt lång- och kortfristiga skulder. Skillnaden mellan tillgångar och skulder visar det egna kapitalet eller nettoförmögenheten.

Under senare hälften av 1990-talet har tillgångarna förändrats marginellt genom årliga tillskott med någon procent. Däremot har skulderna ökat kontinuerligt och redan 1995 översteg de tillgångarna. Samtliga tillgångar finansierades med främmande kapital vilket betydde att skuldsättningsgraden (skulder/totala tillgångar) översteg 100 procent.

50 Utvecklingen av landstingens tillgångar och skulder 1999–2003. Miljarder kronor i löpande priser

County councils, assets and liabilities, SEK billion, current prices

Miljarder kronor

Källa: Ekonomisk basstatistik 2002. Landstingsförbundet.

En ny redovisningslag som infördes 1998 möjliggjorde emellertid en betydande minskning av de bokförda skulderna. Lagen innebar bl.a. att avtalspensioner som intjänats före 1998 inte skall skuldbokföras utan istället anges som en ansvarsförbindelse. Bokföringstekniskt betydde det att ca 70 miljarder av pensionsskulden lyftes bort från balansräkningen. En förändring som bl.a. medfört

Den offentliga sektorn. Bokslut för verksamhetsåret 2003

att balansräkningens skulder fr.o.m. 1998 inte blir jämförbara med tidigare år.

Den fortsatta utvecklingen har präglats av att skulderna fortsatt att öka mer än tillgångarna vilket medfört ett allt mindre eget kapital. Tillsammans med avsättningarna 2003 uppgick skulderna till 72 miljarder kronor samtidigt som det egna kapitalet uppgick till 24 miljarder kronor. Det har betytt att de samlade skulderna ökat med 47 procent sedan 1999 samtidigt som det egna kapitalet minskat med 41 procent.

Landstingens externa utgifter

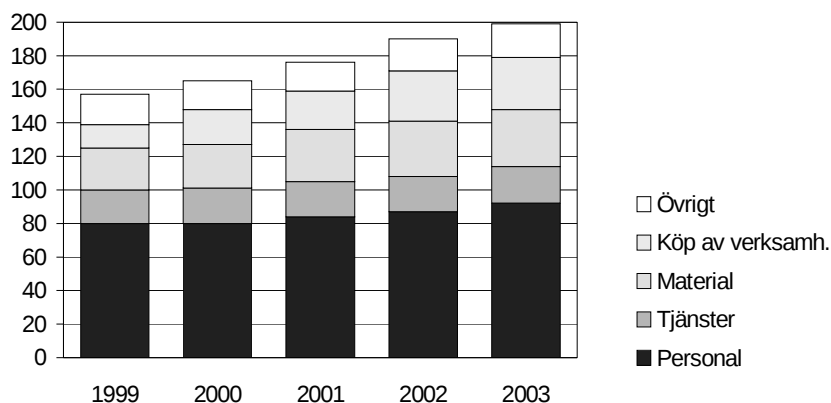
Landstingens utgifter har stigit kontinuerligt under den redovisade perioden 1999–2003. Ökningstakten har varit relativt jämn under åren, ca. 6 procent, med undantag för 2002. Då steg utgifterna med 13,6 miljarder kronor, i löpande priser, vilket motsvarade 8 procent.

Under 1999 överfördes den landstingsverksamhet som Malmö och Göteborgs kommuner tidigare ansvarat för till landstingssektorn. Det medförde bl.a. att utgifterna steg med 11 procent eller 15 miljarder kronor. Samtidigt steg personalkostnaderna med 14 procent eller nästan 10 miljarder kronor. Denna förändring 1999 försvårar bl.a. jämförelser med tidigare år.

51 Landstingens externa utgifter fördelade på olika utgiftsslag 1999–2003. Miljarder kronor i löpande priser

County councils, certain items of expenditure, by type. SEK billion, current prices

Miljarder kronor

Källa: Landstingsförbundets hemsida, www.lf.svekom.se

Utgiftsökningen 2000 berodde huvudsakligen på kraftigt stigande kostnader för avgifter och ersättningar för köp av verksamhet. Totalt ökade denna post med 45 procent eller 6,5 miljarder kronor.

Utgiftsökningarna under 2001 och 2002 berodde främst på att kostnaderna för material och köp av verksamhet steg. Under 2003 steg personalkostnaderna med 5,5 miljarder eller 6 procent vilket var något mer än tidigare år under den redovisade perioden. De övriga utgiftsposterna förändrades marginellt och totalt kom utgifterna att uppgå till 199 miljarder kronor 2003. Det utgjorde drygt en fjärdedel av den totala kommunala sektorns utgifter. Relateras det till den totala svenska ekonomin svarade det för 8 procent av Bruttonationalprodukten.

Av sammanställningen på nästa sida framgår att det dominerande utgiftsslaget var löner och arbetsgivaravgifter som 2003 uppgick till 47 procent eller 92 miljarder kronor. En utveckling som innebär att andelen personalkostnader ökade med 2 procentenheter i jämförelse med 2002.

52 Landstingens externa utgifter¹ 2003. Andelar och belopp i miljoner kronor

County councils, certain items of expenditure, shares per cent and SEK million

Utgiftsslag	2003	
	Mnkr	Procent
Löner och övriga kostnader för personal	92 145	47
Material	33 953	17
Tjänster	21 758	11
Bidrag	10 749	5
Köp av verksamhet	31 242	16
därav från privata vårdgivare	15 599	
egen koncern	8 753	
andra landsting	5 420	
kommunalförbund	203	
Investeringsutgifter	7 044	4
Övriga utgifter	2 107	
Summa utgifter	198 998	100

1) Exklusive avskrivningar men inklusive köp från andra landsting.

Källa: Landstingsförbundets hemsida, www.lf.svekom.se

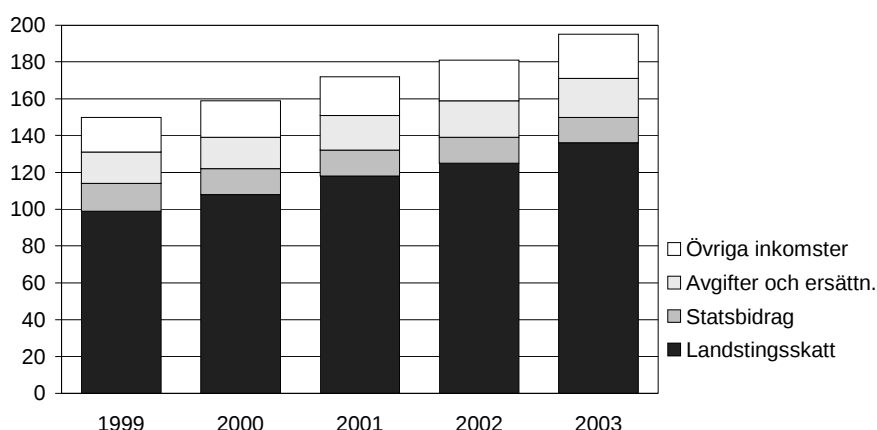
Landstingens externa inkomster

Landstingens externa inkomster har liksom utgifterna stigit kontinuerligt mellan 1999 och 2003. Utvecklingen visar i stort sett samma mönster som utgiftsökningarna med undantag för 2002 då tillskottet, 8,5 miljarder kronor, var omkring 3 miljarder lägre än den genomsnittliga ökningen under perioden 1999-2003. År 2003 hade inkomsterna stigit till 195 miljarder kronor, en ökning med 14 miljarder jämfört med föregående år.

53 Landstingens externa inkomster fördelade på olika inkomstslag 1999–2003. Miljarder kronor i löpande priser

County councils, external revenue, by type. SEK billion, current prices

Miljarder kronor

Källa: Landstingsförbundets hemsida, www.lf.svekom.se

En stor del av inkomstökningarna under 1999 och fram t.o.m. 2001 kan förklaras av ökade skatteintäkter och de organisatoriska förändringar som genomfördes då landstingen tog över verksamhet från Malmö och Göteborgs kommuner. Skatteintäkternas betydelse, i form av landstingsskatt, ökade ytterligare 2002 då den svarade för 77 procent av den totala inkomstökningen på 8,5 miljarder kronor.

Av tabell 52 framgår att den helt dominerande inkomstkällan 2003 var landstingsskatten som svarade för 71 procent av de samlade inkomsterna. Totalt ökade de till 136 miljarder kronor. Resterande inkomstslag utgjorde var för sig en relativt liten andel av de totala inkomsterna. Undantag var övriga erhållna bidrag som sammanlagt uppgick till 24 miljarder kronor.

54 Landstingens externa inkomster¹ 2003. Andelar och belopp i miljoner kronor

County councils, certain items of revenue, shares in per cent and SEK million

Inkomstslag	2003	
	Mnkr	Procent
Landstingsskatt	136 373	71
Generella statsbidrag	10 328	5
Patientavgifter m.m.	5 131	3
Försäljning av verksamhet	9 912	5
Försäljning av tjänster	5 184	2
Försäljning av material och varor	1 071	1
Övriga erhållna bidrag	24 205	13
Därav läkemedelsförmånen	18 575	
specialdestinerade statsbidrag	3 325	
Investeringsinkomster	25	
Övriga inkomster	2 661	0
Summa inkomster	194 890	100

1) Inklusive försäljning till andra landsting och kommuner.

Källa: Landstingsförbundets hemsida, www.lf.svekom.se

Utgifterna större än inkomsterna

Skillnaden mellan externa inkomster och utgifter används ibland för att få en uppfattning om möjligheterna att låna ut pengar när saldot är positiv och behovet att låna upp pengar när saldot är negativ. Det är ett mått som inte skall förväxlas med verksamhetens resultat som utgörs av skillnaden mellan de periodiserade intäkterna och kostnaderna.

Under 1990-talet har differensen mellan utgifter och inkomster betydtt årliga underskott. Trenden har varit klart nedåtgående fram t.o.m. 1999 då underskottet slutade på 7,1 miljarder kronor. Under 2000 bryts trenden när underskottet reduceras med 35 procent till 4,6 miljarder kronor. En utveckling som stabiliseras 2001 men som 2002 återgår till det tidigare rådande mönstret, växande negativa differenser.

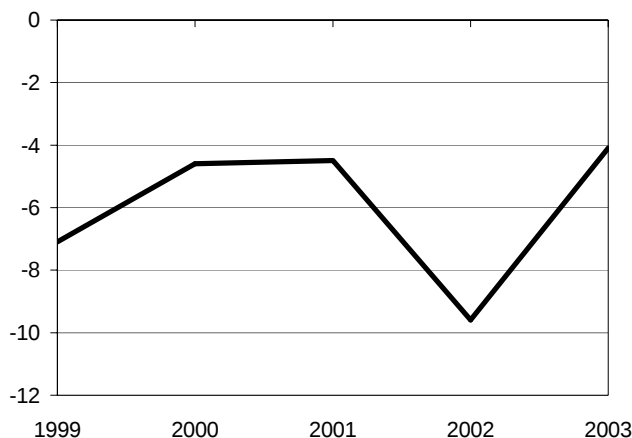
Den negativa tendensen 2002 bryts redan 2003 då underskottet slutar på 4,1 miljarder kronor, en förbättring med 5,5 miljarder i jämförelse med föregående år. Storleken på differenserna mellan inkomster och utgifter har varierat kraftigt under den redovisade perioden, från underskott på 3,7 miljarder kronor till 9,6 miljarder.

I genomsnitt har underskotten uppgått till 5,9 miljarder kronor per år.

55 Differensen mellan inkomster och utgifter. Miljarder kronor i löpande priser 1999–2003

County councils, difference between income and expenditure, SEK billion, current prices

Miljarder kronor

Källa: Landstingsförbundets hemsida, www.lf.svekom.se

Landstingens verksamheter

Landstingen delar för budget- och bokslutsändamål in sin verksamhet i åtta verksamhetsområden, s.k. huvudtitlar. På sju av huvudtitlarna redovisas landstingens egentliga verksamheter.

Fr.o.m. 2001 har verksamhetsindelningen förändrats så att t.ex. den helt dominerande verksamheten hälso- och sjukvård delats in i fem mindre undergrupper, primärvård, specialiserad somatisk vård, specialiserad psykiatrisk vård, tandvård och övrig hälso- och sjukvård. Tillsammans uppgick dessa kostnader till 167 miljarder kronor 2003 varav drygt hälften utgjordes av specialiserad somatisk vård. Den samlade hälso- och sjukvården motsvarade 91 procent av de totala driftkostnaderna vilket betydde att andelen ökade med en procentenhet i jämförelse med 2002.

Förutom hälso- och sjukvård var det trafik och infrastruktur som utgjorde den huvudsakliga verksamheten. Den svarade för 5 procent vilket motsvarade 9 miljarder kronor. Totalt uppgick drift-

kostnaderna till 183 miljarder kronor 2003 vilket innebar en ökning med 11 miljarder kronor i jämförelse med föregående år.

56 Landstingens kostnader¹ 2003. Miljoner kronor
County councils, costs by type of activity, shares in per cent

Verksamhet	2003	
	Mnkr	Procent
Kostnader		
Primärvård	42 497	23
Specialiserad somatisk vård	86 778	47
Specialiserad psykiatrisk vård	14 896	8
Tandvård	7 535	4
Övrig hälso- och sjukvård	15 226	8
Politisk verksamhet avseende hälso- och sjukvård	1 021	1
Utbildning och kultur	4 655	2
Trafik och infrastruktur	8 797	5
Övrigt	1 309	1
Summa	182 714	100

1) Totala kostnader exklusive interna intäkter, försäljning till andra kommuner och landsting samt kommunalförbund.

Källa: Landstingsförbundets hemsida, www.lf.svekom.se

Finansiering av verksamheterna

Landstingen har i de flesta fall en högre grad av skattefinansiering av kostnaderna än kommunerna. I skatter m.m. ingår förutom landstingsskatt också generella statsbidrag och de fr.o.m. 1994 kraftigt reducerade ersättningarna från sjukförsäkringen.

Vårdavgifter, bidrag och ersättningar utgörs till största delen av patientavgifter samt ersättningar för köpta tjänster från bl.a. landsting och kommuner. Här spelar de statliga driftbidragen en mindre roll än vad de gör för kommunerna. I gruppen övrigt ingår som de största posterna försäljningsintäkter och ersättningar för lämnade tjänster.

57 Landstingens finansiering av kostnaderna 2003. Miljoner kronor
Financing of county council activities, by type of financial source, per cent

Verksamhet	Kostnader	Betalas med		
		Skatter m.m.	Vårdavg., Bidrag, Ersättn ¹	Övrigt
Primärvård	42 497	25 003	17 120	374
Specialiserad somatisk vård	86 778	81 509	4 646	623
Specialiserad psykiatrisk vård	14 896	14 310	486	100
Tandvård	7 535	4 861	2 580	94
Övrig hälso- och sjukvård	15 226	11 785	2 766	675
Politisk verksamhet avseende hälso- och sjukvård	1 021	1 047	-34	8
Utbildning och kultur	4 655	3 534	834	287
Trafik och infrastruktur	8 797	8 643	112	42
Övrigt	1 309	1 211	63	35
Summa	182 714	151 903	28 573	2 238

1) Patientavgifter och bidrag.

Källa: Landstingsförbundets hemsida, www.lf.svekom.se

Landstingens investeringsutgifter

Landstingens investeringsutgifter eller bruttoinvesteringar omfattar utgifter för byggnadsverksamhet samt inköp av fastigheter, anläggningar, maskiner, inventarier, utrustning, fordon m.m. Till landstingens investeringar i inventarier räknas bl.a. all anskaffning av teknisk utrustning till sjukhusen. Denna kategori av inköp är omfattande och motsvarade drygt 50 procent av de totala bruttoinvesteringarna 2003. Landstingen skiljer sig från kommunerna när det gäller investeringarnas fördelning på inköp av inventarier m.m. respektive på byggnader. Motsvarande andel för kommunernas investeringar som avser inköp av inventarier uppgick till 12 procent 2003.

Bruttoinvesteringarna inklusive finansiering uppgick 2003 till 7 044 miljoner kronor, en minskning med en procent i jämförelse med 2002. Skillnaden mellan brutto- och nettoinvesteringarna utgörs av investeringsinkomster som 2003 var 25 miljoner kronor.

58 Landstingens bruttoinvesteringar 2003. Miljoner kronor
County councils, gross investments, shares in per cent and SEK million

Verksamhet 2001	Procent	Mnkr	Därav investeringar i	
			mark och byggnader	inventarier
Hälso- och sjukvård	54	3 215	1 534	1 682
Regional utveckling	2	88	43	45
Serviceverksamheter	42	3 552	1 470	2 082
Inköp av fin. anläggningst.	2	189	0	10
Totalt, procent och kronor	100	7 044	3 047	3 810

Källa: Landstingsförbundets hemsida, www.lf.svekom.se

Huvuddelen av investeringarna 2003 avsåg hälso- och sjukvård samt serviceverksamheter. Inom hälso- och sjukvårdsområdet gick ungefär lika stora delar av investeringsutgifterna till mark och byggnader som till inventarier. Motsvarande fördelning för serviceverksamheterna var att omkring två femtedelar användes för mark och byggnader och de resterande tre femtedelarna till inventarier.

Kommunalförbund

Kommunalförbund bildas för att sköta en eller flera angelägenheter som är gemensamma för de kommuner och/eller landsting som ingår i förbundet.

Antalet verksamma kommunalförbund uppgick år 2003 till 81 stycken, en ökning med 15 i jämförelse med 2002. Flera av dem är verksamma inom flera områden. De vanligaste verksamheterna är:

- energi, vatten och avfall
- utbildning
- vård och omsorg
- räddningstjänst (ingår i verksamheten infrastruktur)
- kommunikation

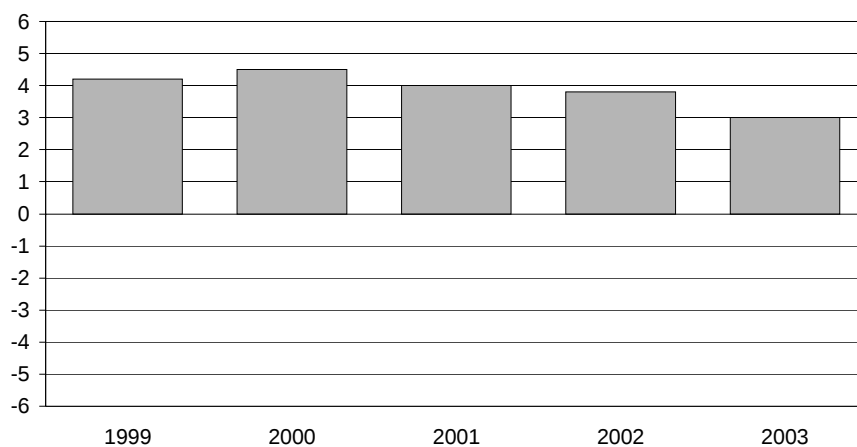
För den kommunala sektorns totala ekonomi är kommunalförbundens betydelse relativt liten. Av den kommunala sektorns totala utgifter 2003 svarade kommunalförbunden bara för 0,9 procent.

Verksamhetens resultat och likviditet

Resultatet före extraordinära poster, före avskrivningar och efter finansnetto, uppvisade ett överskott på 189 miljoner kronor 2003. Det motsvarade 3,0 procent av rörelsens intäkter och innebar, i relation till intäkterna, att andelen har fortsatt att minska något sedan 2000. Då uppgick andelen till 4,5 procent vilket motsvarade ett resultat på 185 miljoner kronor.

59 Kommunalförbundens resultat före avskrivningar och extraordinära poster som andel av rörelsens intäkter 1999–2003. Procent
Municipal associations, profit/loss before depreciation and extraordinary items in per cent of revenue

Procent

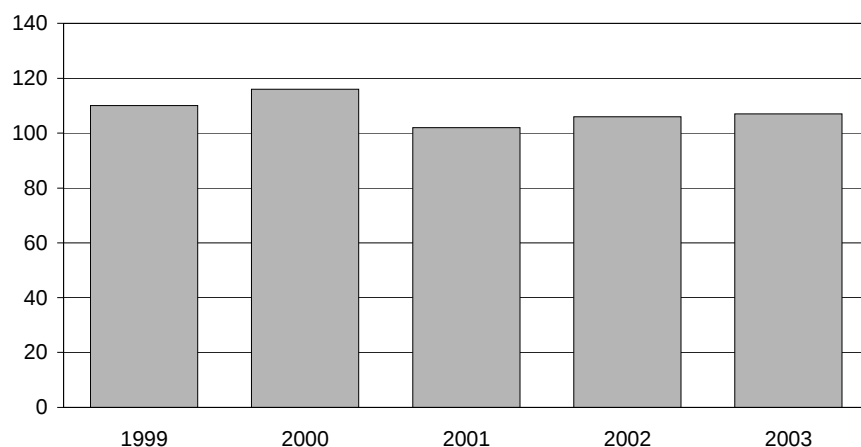

Källa: Räkenskapssammandrag för kommunalförbund 2003.

Likviditeten, uttryckt som omsättningstillgångar i relation till kortfristiga skulder, har legat på en relativt stabil nivå under perioden 1999–2003. För samtliga år redovisas värden som ligger något över 100 procent dvs. kommunalförbundens omsättningstillgångar har som regel överstigit de kortfristiga skulderna. Som bäst var likviditeten 116 procent år 2000. År 2003 hade den sjunkit till 107 procent.

60 Kommunalförbundens likviditet 1999–2003. Procent*Municipal associations, liquidity in per cent*

Procent

Källa: Räkenskapssammandrag för kommunalförbund 2003.

Verksamhetens soliditet

Soliditeten, den del av tillgångarna som finansieras med eget kapital, har försämrats gradvis fram t.o.m. 1998. Då hade soliditeten sjunkit till minus 2,7 procent. Det egna kapitalet var förbrukat och de totala skulderna översteg de samlade tillgångarna. För att stärka kommunalförbundens ekonomi genomfördes en sanering av skulderna under 1999. Soliditeten har därigenom stärkts och legat på en relativt konstant men låg nivå. År 2003 uppgick den till 16 procent vilket betydde att soliditeten låg kvar på samma nivå som föregående år.

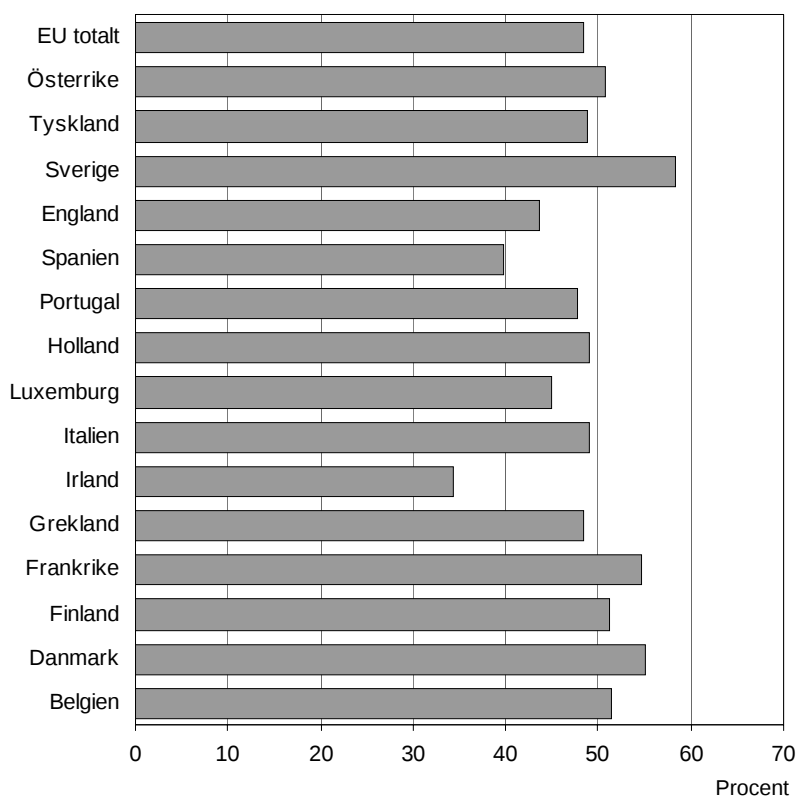
Internationella jämförelser

Vid ekonomiska jämförelser mellan länder bör man ha i åtanke att det finns skillnader i fråga om definitioner av använda begrepp. Även om man inom exempelvis EU och OECD mer eller mindre kontinuerligt arbetar med att ta fram gemensamma standarder bör man fortfarande iakta viss försiktighet vid jämförelser.

Underlaget för tabellerna 83–91 i tabelldelen har med två undantag hämtats från EU:s statistikbyrå, Eurostat, och dess makroekonomiska databas, New Cronos. Underlaget för de båda återstående tabellerna, tabellerna 88 och 89, kommer från SCB respektive Nordic Social-Statistical Committee (NOSOSCO), de nordiska ländernas kommitté för socialstatistik.

61 Offentliga sektorns utgifter 2003, andelar av BNP i procent

General government expenditure in the European Union, percentage of GDP

Den offentliga sektorn. Bokslut för verksamhetsåret 2003

Som en utgångspunkt vid internationella jämförelser används ofta bruttonationalprodukten, BNP, som är ett mått på det samlade värdet av en nations produktion av varor och tjänster. I *tabell 83* har de offentliga utgifterna för länderna inom EU ställts i relation till BNP för vart och ett av åren under perioden 1997-2003. Som framgår av tabellens engelska underrubrik omfattar jämförelsen utgifterna för *general government*. I detta begrepp inlemmas staten, kommunerna och socialförsäkringssektorn samt verksamheter och inrättningar som inte verkar på någon marknad och som kontrolleras och i huvudsak finansieras av stat och kommun. I sammanställningen ingår utgifter för konsumtion, transfereringar och investeringar. Andelarna för Sverige liksom för exempelvis Danmark ligger klart över genomsnittet för EU-länderna sammantagna.

Nivån på och omfattningen av transfereringarna har stor betydelse för nivån på de offentliga utgifterna. I Sverige är många transfereeringar beskattade, medan man på andra håll valt att på andra sätt, t.ex. med obeskattade bidrag, rätt till avdrag eller skattereduktion, söka uppnå samma eller likartade mål för välfärden. Man har valt lösningar som dels inte överensstämmer med våra, dels också betingas av skillnader i tradition, kultur, befolkningssammansättning etc. Beskattade transfereringar höjer dels utgiftsnivån, dels nivån på skatteinkomsterna. Om man som i *tabell 84* väljer att för samma period som i föregående tabell studera den offentliga konsumtionen separat, dvs. sedan man tagit bort bl.a. transfereeringarna, blir jämförelsen mer rättvisande och skillnaderna mellan länderna minskar också. Även här hade Sverige likväl de högsta andelarna, det sista året knappt två procentenheter högre än Danmark som kommer därefter.

Uppgifterna i *tabell 85* visar de offentliga utgifterna i procent av BNP med fördelning efter ändamål. I tabellen är utgifterna för år 2002, för 14 av de 15 tidigare EU-länderna, fördelade på tio olika huvudgrupper eller ändamål enligt en internationell standard, *Classification of Function of Government* (COFOG). Utgifterna för ändamålet socialt skydd/social trygghet har för samtliga länder de högsta andelstalen.

De offentliga utgifterna finansieras till stor del av skatter och socialförsäkringsavgifter. I *tabell 86* har dessa inkomster ställts i relation till BNP. Sverige (50,6 %), Danmark (49,6 %) och Finland (45,8 %) hörde till de länder vilkas andelar för år 2002 översteg genomsnittet för de 15 tidigare EU-länderna (41,2 %). Sverige är det enda

land i sammanställningen som för åren 2002 och 2003 redovisade andelar överstigande 50 procent. För Sveriges vidkommande kan man dock iaktta en viss nedåtgående trend, om man studerar uppgifterna för samtliga år som förekommer i tabellen.

Även beträffande skatte- och avgiftsinkomsternas fördelning mellan olika skatteslag kan man konstatera att det finns skillnader inom EU. Vissa länder lägger tyngdpunkten på beskattning av arbete och kapital (med inkomst- och förmögenhetsskatter m.m.), medan skatter på produktion och import (t.ex. moms, tullar, energi-, punkt-, fastighets- och löneskatter) har större relativ betydelse på andra håll. Socialförsäkringsavgifternas relativa betydelse varierar också i ganska stor omfattning mellan länderna. I *tabell 87* redovisas skatte- och avgiftsinkomsterna för år 2002 med fördelning på de tre huvudgrupperna för respektive land. Man kan där se att de svenska skatterna på arbete och kapital hade en relativt sett större betydelse (36,6 %) än vad som gällde för de tidigare 15 EU-länderna sammantagna (33,7 %), medan förhållandet var det omvända för socialförsäkringsavgifterna med 29,6 procent för Sverige och 32,6 procent för de 15 EU-länderna som helhet. Danmark avvek märkbart från andra länder med den klart högsta andelen skatter på arbete och kapital (60,7 %) och den klart lägsta vad gällde socialförsäkringsavgifterna (3,4 %). Utöver Danmark hade även Belgien, Finland, Irland, Luxemburg och Storbritannien andelstal för skatter på arbete och kapital som var högre än Sveriges. I ett flertal länder, t.ex. Estland, Frankrike, Litauen och Polen, har skatter på produktion och import större relativ betydelse än vad skatter på arbete och kapital har. I fyra länder, Tyskland, Tjeckien, Slovakien och Polen, översteg socialförsäkringsavgifternas andel 40 procent. För de tidigare 15 EU-länderna sammantagna fördelar sig skatte- och avgiftsinkomsterna i stort sett lika mellan skatter på arbete och kapital, skatter på produktion och import respektive socialförsäkringsavgifter.

En väsentlig del av de offentliga utgifterna används för "det sociala skyddet", vilket definieras som "samtliga insatser från offentliga eller privata organ som syftar till att avlasta hushåll och enskilda personer från speciellt definierade risker eller att tillgodose speciellt definierade behov". Även om definitionen ger utrymme för privata insatser torde den absoluta huvuddelen av insatserna häröra från offentligt håll. De *risker och behov* som åsyftas i definitionen är fastställda till att omfatta följande åtta delområden: Sjukdom/hälso- och sjukvård, funktionshinder, ålderdom, efterlevande, familj/barn, arbetslöshet, boende och övrig social utsatthet.

Tabell 88 innehåller uppgifter om utgifterna för socialt skydd som andelar av BNP för vart och ett av de tidigare 15 EU-länderna, för det tidigare EU sammantaget samt för Island och Norge. Tabellen innehåller uppgifter för åren 1996–2001, då senare uppgifter inte fanns tillgängliga. För det sista året i perioden redovisas även uppgifter för de stora delområdena "sjukdom/hälso- o sjukvård" samt "ålderdom". Genomsnittet för länderna för samtliga delområden uppgick år 2001 till 27,5 procent. Sverige hade år 2001 den högsta andelen, 31,4 procent, att jämföras med 33,8 procent för år 1996. En bidragande orsak till Sveriges höga andelstal är att de flesta svenska kontantförmånerna är skattepliktiga. En kraftigt minskad utgiftsandel kan iakttas för Finland. Noteras kan också att särskilt Irland men i viss mån även Spanien och Luxemburg låg på markant lägre nivåer än övriga länder som ingår i jämförelsen.

Av *tabell 89* kan utläsas dels hur utgifterna för det sociala skyddet i de fem nordiska länderna utvecklats under åren fr.o.m. 1990, dels hur de år 2001 fördelade sig mellan olika delområden, dels hur de finansierades under år 2002. För alla länder var det genomgående områdena "ålderdom", "funktionshinder" och "efterlevande" som sammantagna hade de högsta andelstalen. Därefter kom "sjukdom/hälso- och sjukvård". Danmark och Norge skattefinansierade omkring 60 procent av sina utgifter, Island drygt hälften. Skattefinansieringen i Finland och Sverige uppgick till mindre än hälften.

Skillnader i fråga om befolkningens sammansättning kan förklara en del av skillnaderna i fråga om nivåer på de offentliga utgifterna. I *tabell 90* redovisas bl.a. uppgifter om folkmängden i vissa åldersgrupper som andelar av hela folkmängden vid ingången av år 2001 i nuvarande 25 EU-länder samt ytterligare ett antal länder. Sverige hade den klart högsta andelen personer 80-år. Sverige hade även den näst högsta andelen personer 60 år och äldre i procent av folkmängden 20-59 år, endast för Italien redovisas högre tal (uppgift saknas för Grekland som året före hade en högre andel än Sverige). Irland och flera av de nya medlemsländerna avviker markant från övriga länder inom det utvidgade EU med en större andel barn och ungdomar och en lägre andel äldre. Noteras kan också att de baltiska länderna Estland, Lettland och Litauen har en högre andel kvinnor än övriga länder som ingår i sammanställningen. Sex länder, nämligen Tyskland, Storbritannien, Frankrike, Italien, Spanien och Polen, har tillsammans 75 procent av folkmängden i det nuvarande EU, bestående av 25 länder. Tyskland är det största landet i unionen med ca 82 miljoner invånare år 2001.

Sysselsättningen i ett land har betydelse för landets välfärd vad gäller inriktning och omfattning men också möjligheterna att finansiera den via skatter etc. Som framgår av *tabell 91* varierar sysselsättningsgraden en hel del mellan länderna inom EU. Sysselsättningsgraden är här angiven som andelen sysselsatta i åldrarna 15–64 år i procent av hela befolkningen i samma åldrar. Med detta mått hade Danmark (75,1 %) och Nederländerna (73,5 %) under 2003 en något högre sysselsättningsgrad än Sverige (72,9 %), tätt följt av Storbritannien (71,8 %). Danmark, Nederländerna, Sverige och Storbritannien låg vart och ett klart över det angivna genomsnittet för de 25 EU-länderna (62,9 %) och högre än övriga länder. Vid en uppdelning mellan könen blev inte mönstret lika entydigt. För männens del hade förutom Danmark (79,6 %) ytterligare sex länder en högre sysselsättningsgrad än Sverige (74,2 %). Sysselsättningsgraden för kvinnor var inom EU högst i Sverige (71,5 %), tätt följt av Danmark (70,5 %). – Den svenska regeringens sysselsättningsmål baseras på en annan åldersindelning, nämligen 20–64 år. Hösten 1998 angav regeringen och riksdagen som mål att "andelen reguljärt sysselsatta av befolkningen i åldern 20 till 64 år skulle öka från 73,9 procent 1997 till 80 procent 2004". Enligt regeringens senast presenterade bedömning uppgår sysselsättningsgraden under 2003 enligt detta mått till 77,6 procent (Budgetpropositionen för 2005, prop. 2004/05:1, Finansplanen, sid. 22–23).

Tabell 91 är jämfört med föregående årgång utökad med uppgifter om sysselsättningsgraden i form av årsmedelvärden för den äldre arbetskraften, dels totalt, dels med uppdelning på kön. Som mått används här antalet arbetande personer i åldrarna 55–64 år (som under aktuella mätveckor utfört minst en timme avlönat arbete) i procent av det totala antalet personer i samma åldersgrupp. Enligt denna jämförelse hade Sverige följt av Danmark de högsta andelarna sysselsatta av den äldre arbetskraften.

Tema: Kommunalt balanskrav – ett bekymmer för flera kommuner

Sammanfattning

Inför budget- och redovisningsåret 2005 införs vissa förändringar av de regler som gäller balanskravet som infördes 2000. Syftet med reglerna är att stödja kommunerna i deras strävanden mot en god ekonomisk hushållning.

För verksamhetsåret 2000 redovisade drygt var tredje kommun ett minusresultat. Majoriteten av dem klarade inte av att återställa sin ekonomi i balans under återställningstiden 2001–2003. Flertalet, 50 stycken av 62, försvagade sin ekonomi ytterligare genom att de genererade ett allt större ackumulerat underskott. Generellt har majoriteten av de kommuner som redovisade ett underskott 2000 försämrat sin finansiella ställning genom att:

- de har en högre kostnadsnivå än riksgenomsnittet
- de har stora skulder
- det egna kapitalet minskar
- beroendet av generella statbidrag och utjämning ökar
- de har lägre skatteintäkter
- befolkningen minskar

Den finansiella utvecklingen är oroande för flertalet kommuner och det är mer eller mindre omöjligt att få ekvationen att gå ihop. Samtidigt som ekonomin ska vara i balans finns krav på hög servicenivå från kommuninvånarna. Regeringen bromsar kommunal-skattehöjningar samtidigt som de sätter tak på avgifterna. Utöver statsbidrag och tillfälliga stöd regeringen utlovat 2005 och 2006 är flera kommuner i akut behov av ytterligare insatser.

Inledning

Den försämrade samhällsekonomiska utvecklingen i början av 1990-talet ställde påtagliga krav på besparingar och omstruktureringar inom den kommunala sektorn. Flera kommuner och lands-ting hade svårigheter att anpassa sin verksamhet till dessa förut-sättningar, vilket ledde till att kravet på en ekonomi i balans ak-tualiserades.

Efter förslag i propositionen *Den kommunala redovisningen* (prop.1996/97:52) infördes ett krav på balanserad budget i kommunallagen. Det skulle tillämpas senast räkenskapsåret 2000 och förstärka reglerna i kommunallagen om god ekonomisk hushållning. Som motiv för kravet på en balanserad budget angavs att:

- nuvarande kommunallag inte har haft tillräcklig styreffekt
- balanskravet ska ses som ett instrument för att förhindra en fortlöpande urgröpning av kommunernas eller landstingens ekonomi
- det ska ge grundförutsättningar för en långsiktig stabil finansiell utveckling
- det ska skapa förtroende hos kreditgivare och leverantörer för kommunernas förmåga att fullgöra sina ekonomiska åtaganden

Med balanserad budget avses att budgeten ska upprättas så att intäkterna överstiger kostnaderna. I kommunallagen finns också bestämmelser hur situationer då kostnaderna överstiger intäkterna för ett visst räkenskapsår ska regleras. Om det inte föreligger synnerliga skäl ska det negativa resultatet regleras under de närmaste två åren. Som exempel på synnerliga skäl anges när en kommun eller ett landsting på ett medvetet sätt byggt upp ett avsevärt eget kapital för att kunna möta framtida intäktsminskningar eller kostnadsökningar. Ett annat exempel är att en avyttring skett och att en förlust uppstått. Det kan då finnas skäl att inte reglera förlusten under förutsättning att avyttringen inneburit möjligheter att minska framtida kostnader.

Det bör uppmärksammas att balanskravet, dvs. att intäkterna ska överstiga kostnaderna, inte är detsamma som god ekonomisk hushållning. Enligt propositionen *Den kommunala redovisningen* (prop.1996/97:52) betraktas balanskravet som en miniminivå. I de flesta fall räcker det inte med att intäkterna i stort endast täcker kostnaderna. För att kravet på god ekonomisk hushållning ska vara uppfyllt bör resultatet ligga på en nivå som reellt åtminstone stärker ekonomin.

Justerade regler

I maj 2004 presenterade regeringen en proposition (prop.2003/04:105) där man föreslår vissa förändringar av de regler som gäller för balanskravet som infördes 2000. Som skäl angav regeringen att den ekonomiska utvecklingen i kommunsektorn

tyder på att balanskravet har haft en positiv ekonomisk effekt i kommunerna. Mellan 2002 och 2003 har dock andelen kommuner med positiva resultat minskat och det föreligger således fortfarande svårigheter att uppnå en ekonomi i balans.

Sedan kravet trädde i kraft har kommunernas intresse, enligt regeringen, riktats mot balanskravet i stället för mot det övergripande och mer långsiktiga kravet på en god ekonomisk hushållning. Ökade behov, som leder till ökade krav på resurser kräver att kommunerna är väl förberedda för att kunna möta den växande efterfrågan på kommunal verksamhet.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund regler om att kommunerna ska använda sig av mål och riktlinjer i sitt planeringsarbete. Målen ska sedan utvärderas i årsredovisningen och syftet med reglerna är att stödja kommunerna i deras strävanden mot en god ekonomisk hushållning. De nya reglerna ska gälla fr.o.m. den 1 december 2004 och bli tillämpliga för budget- och redovisningsåret 2005 och åren därefter.

Jämfört med tidigare gällande regler kan förändringarna sammanfattas med följande punkter:

- mål och riktlinjer för god ekonomisk hushållning
- återställningstiden för negativa resultat förlängs till 3 år
- synnerliga skäl för att inte återställa negativa resultat i budget och årsredovisning
- upprättande av åtgärdsplaner vid negativa resultat
- delårsrapport ska behandlas av fullmäktige
- revisionen ska granska finansiella mål i årsredovisning och delårsrapport
- laglighetsprövning av balanskravet i budgetbeslutet upphör

Kommuner i obalans – utvecklingen 2000–2003

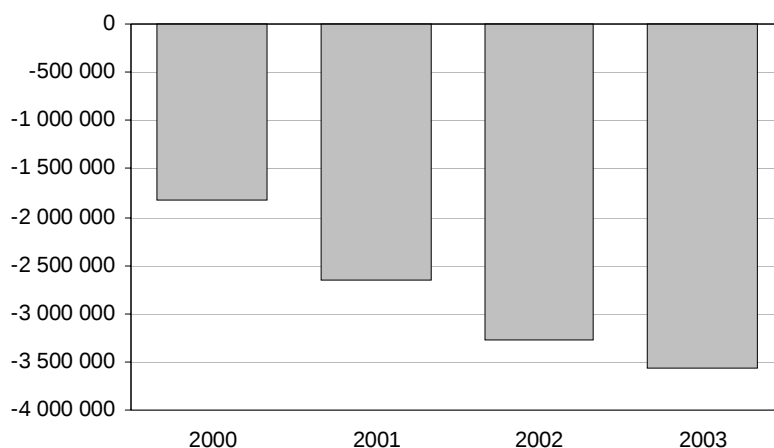
Drygt var tredje kommun har konstant redovisat årliga underskott under perioden 2000–2003. Ekonomisk obalans behöver dock inte föreligga när ett redovisat underskott begränsar sig till ett enskilt år. Enligt nu gällande regel har kommunen efter ett redovisat minusresultat två år på sig att totalt sett nå minst ett noll-resultat. Efter den 1 december 2004 när de nya reglerna införs förlängs återställningstiden till 3 år.

Studerar första året i balansperioden 2000–2002 visar det sig att 96 kommuner inte kunde leva upp till att redovisa ett nollresultat. Sjutton av dem kunde vända utvecklingen så att det ackumulerade resultatet 2000–2001 blev positivt. Ytterligare 14 kommuner vände utvecklingen under perioden 2000–2002. Det innebär att majoriteten, 65 av 96 kommuner, inte förmådde att uppnå balans under återställningstiden.

Det samlade underskottet som dessa 65 kommunerna redovisade 2000 uppgick till 1,8 miljarder kronor. Ett underskott som växte till 2,7 miljarder 2001 och 3,3 miljarder 2002. Det innebär att det genomsnittliga ackumulerade underskottet för varje kommun mer än fördubblades, från 21 miljoner kr till 50 miljoner under återställningstiden 2001–2002.

62 Kommuner i obalans. Ackumulerat underskott 2000–2003. Tkr i löpande priser

Municipalities in disparity. Accumulated deficit 2000–2003. SEK thousands in current prices

Situationen blir inte bättre om vi, istället för år 2000, utgår från 2001 och analyserar nästföljande balansperiod 2001–2003. Det första året redovisade 85 kommuner ett negativt resultat. Sjutton av dem vände utvecklingen så att det ackumulerade resultatet 2001–2002 blev positivt och ytterligare åtta lyckades uppnå balans 2003. Återigen var det en majoritet, 60 av 85 kommuner, som inte klarade av att under återställningstiden leva upp till kravet på god hushållning. Samtidigt växte det sammanlagda underskottet för de sextio kommunerna från 1,5 miljarder kronor till 3,0 miljarder el-

ler, i genomsnitt för varje kommun, från 24 miljoner till 50 miljoner kronor.

Med hjälp av bokslutet för verksamhetsåret 2003 kan vi studera fyraårsperioden 2000–2003 och därmed få en uppfattning om vilken effekt den nya regeln med ett extra återställningsår kommer att få. Av de 65 kommuner som inte klarade balanskravet för perioden 2000–2002 var det endast tre som lyckades vända ett ackumulerat underskott till överskott 2003. Samtidigt ökade det ackumulerade underskottet från 3 miljarder kronor till 3,6 miljarder för de 62 kommuner som fortfarande inte uppfyllde kravet på balans. Vi kan konstatera att det extra återställningsåret hade marginell betydelse för kommunernas möjligheter att nå ekonomisk balans.

En negativ trend vanligast

Hur nära var de 62 kommunerna med en ekonomi i obalans målet att totalt nå minst ett nollresultat på tre år? Tolv av dessa kommuner kan anses stå för en positiv trend i och med att de redovisade ett ackumulerat överskott som reducerade deras totala underskott. De 50 kommuner som ytterligare försämrade sina obalanser genom att deras verksamheter, under återställningsperioden, sammantaget genererade ett allt större underskott kan anses stå för en negativ trend.

Av de tolv kommuner som skapade ett ackumulerat överskott under återställningstiden är det fyra kommuner som reducerat sitt totala underskott till hälften eller mer. Årliga överskott har endast tre kommuner lyckats åstadkomma och bland dem är det en kommun som kraftigt reducerat sitt underskott, från 30 miljoner kronor till 7 miljoner kronor.

Bland majoriteten, de 50 kommuner som "byggt på" sina obalanser ytterligare, har 31 kommuner mer än fördubblat sina underskott och 25 kommuner har mer än tredubblat sina underskott. I den kommun där den uppkomna situationen får betraktas som allvarligast har underskottet ökat från 1 miljon kronor 2000 till 29 miljoner kronor 2003. Sätts underskottet i relation till kommunens största inkomstkälla, skatteintäkterna, utgjorde underskottet 20 procent. Samtidigt får man betänka att denna kommun, redan tidigare före år 2000, dragits med kostnader som överstigit intäkterna. Ett problem som delas av flera kommuner som "byggt på" sina obalanser under återställningstiden.

Kostnadsnivån högre än riksgenomsnittet

De till största delen åldersberoende verksamheterna, vård och omsorg samt utbildning, utgör de områden som kostnadsmässigt väger tyngst i den kommunala verksamheten. Mellan 2000 och 2003 har den genomsnittliga kostnadsutvecklingen för de åldersrelaterade verksamheterna i samtliga kommuner i stort sett stämt överens med motsvarande utveckling i kommuner med en ekonomi i obalans. För barnomsorg, utbildning och äldreomsorg har det ineburit kostnadsökningar på ca. 15, 16 och 21 procent.

Studeras den politiska verksamheten för kommuner med en ekonomi i obalans kan vi konstatera att den på en väsentlig punkt skiljer sig från de åldersberoende verksamheterna. Här uppgår antalet som sänkt sina kostnader till 15 st. medan få förmått att sänka sina kostnader inom barnomsorg och utbildning samtidigt som ingen kommun lyckats begränsa sina kostnader inom äldreomsorgen.

Den politiska verksamheten skiljer sig också från de övriga verksamheterna genom att det finns fler kommuner med extrema värden, avseende både sänkta och höjda kostnader. Anmärkningsvärt är att bland de åtta kommuner som ökat sina kostnader mest har fem kommuner en socialistisk majoritet. Bland de åtta kommuner som minskat sina kostnader mest har fem kommuner en icke socialistisk majoritet.

63 Kommunernas kostnadsutveckling mellan 2000 och 2003, procent

Development of expenditure in municipalities between 2000 and 2003, per cent

Utveckling 2000-2003, %	Antal kommuner			
	Politisk verksamhet	Barnomsorg	Utbildning	Äldreomsorg
– 0	15	4	3	–
1 – 15	16	28	31	18
16 – 30	22	25	26	38
31 – 45	4	4	1	5
46 –	4	–	–	–

Genomsnittlig kostnadsutveckling för riket: Politisk verksamhet 12%, Barnomsorg 15%, Utbildning 16%, Äldreomsorg 21%

Studerar verksamheternas kostnader per invånare för 2003 kan vi konstatera att kommuner med en ekonomi i obalans har en betydligt högre kostnadsnivå. Undantaget är barnomsorg där endast sju kommuner hade en högre nivå i jämförelse med riket, 5 178 kr/inv. När det gäller politisk verksamhet, utbildning och äldreomsorg hade fler än fyra av fem kommuner en högre kostnad än genomsnittet för riket.

64 Antal kommuner 2003 som hade en högre kostnad per inv. i jämförelse med genomsnittet för riket.

Number of municipalities in 2003 with a higher cost per inhabitant compared to average for the country

Verksamheter	Antal kommuner	Genomsnittlig kostnad, kr/inv. Riket
Politisk verksamhet	55	515
Barnomsorg	7	5 178
Utbildning	55	12 900
Äldreomsorg	51	13 103

Kommunernas skuldbörda

Den sammantagna skulden 2003, inklusive pensionsskulder som inte tas upp i balansräkningen, uppgick till 63,4 miljarder kronor för gruppen kommuner som befinner sig i ekonomisk obalans. Ökningen mellan 2000 och 2003 var marginell, mindre än en procent, vilket skiljer från den genomsnittliga ökningen för riket som uppgick till tre procent.

Den genomsnittliga skuldbördan 2003 för samtliga kommuner i riket uppgick till 64 500 kronor per invånare. Bland dem hade 51 kommuner eller 18 procent skulder över 75 000 kr per invånare och tvingades låna till driften (Dagens Industri 2004-11-11). Motsvarande antal och andel bland kommuner med en ekonomi i obalans var 36 stycken eller 25 procent. Sannolikt fanns det kommuner bland dem som också var tvingade att låna till driften, men i denna studie har det inte varit möjligt att följa upp hur omfattande detta problem är.

Förändring av Eget kapital

Relationen mellan främmande och eget kapital när det gäller finansiering av en kommun kan sägas vara ett mått på kommunens ekonomiska styrka på lång sikt. Då det inte finns några återbetal-

ningskrav på det egna kapitalet, till skillnad från det lånade kapitalet som innebär utbetalningar i form av räntor och amorteringar, är det en trygghet att kunna finansiera sina tillgångar i största möjliga utsträckning med eget kapital.

Mellan 2000 och 2003 har kommunerna med en ekonomi i obalans i genomsnitt minskat sitt egna kapital med en procent medan motsvarande utveckling för samtliga kommuner i riket i genomsnitt inneburit en ökning med åtta procent. Tretton av de kommuner som har en ekonomi i obalans har minskat sitt eget kapital med 20 procent eller mer samtidigt som fyra kommuner har ökat det eget kapitalet med 20 procent eller mer.

Det genomsnittliga värdet på kommunernas eget kapital 2003 uppgick till 31 603 kr per invånare för samtliga kommuner. Majoriteten 56 stycken eller 92 procent av kommunerna med en ekonomi i obalans hade ett eget kapital som var mindre än riksgenomsnittet. Tjugofem av dem hade ett eget kapital som uppgick till hälften eller mindre av riksgenomsnittet. Särskilt allvarlig var den finansiella situationen för tre kommuner som redovisade ett negativt eget kapital. Det betydde att deras sammantagna skulder var större än tillgångarna.

Generella statsbidrag och utjämning

Generella statsbidrag är en viktig inkomstkälla för kommunsektorn medan utjämningssystemen syftar till att garantera alla kommuner och landsting likvärdiga ekonomiska förutsättningar oavsett strukturella förhållanden. Kommuner och landsting betalar avgifter till eller får bidrag från systemen. Summan av avgifterna motsvarar i princip bidragen.

65 Bidragstagande kommuner 2003. Generella statsbidrag och utjämning

Municipalities receiving subsidies in 2003. General government subsidies and equalization

Bidrag, kr per invånare	Antal kommuner
– 0	2
2 000 – 6 300	12
6 400 – 9 500	18
10 000 – 13 500	17
14 000 – 18 500	8
19 000 – 23 300	4
Samtliga	61
Medelvärde 2000	5 798
Medelvärde 2003	6 310
Utveckling 2000–2003	9%

Så gott som alla kommunerna med en ekonomi i obalans är bidragstagare i utjämningssystemet. Undantag är två kommuner som betalar så stora avgifter till utjämningen att de, trots det generella statsbidraget, blir nettobetalare till systemet. År 2003 fick kommuner med en ekonomi i obalans i genomsnitt 6 300 kr per invånare (inklusive de två kommuner som betalade avgifter). Omräknat till totalbelopp motsvarade det 103 miljoner kronor per kommun. Avgifterna för de två kommuner som är nettobetalare till systemet uppgick till 604 miljoner kronor respektive 52 miljoner. Uttryckt per invånare motsvarade det 10 000 kronor respektive 2 850 kronor.

Antalet kommuner med en ekonomi i obalans som fick ett större bidrag än 6 300 kronor, det genomsnittliga beloppet för gruppen, uppgick till 47 stycken eller 77 procent. Det största bidraget beräknat per invånare som utbetalades motsvarade 23 000 kronor. Det största bidraget totalt 2003 till en enskild kommun med en ekonomi i obalans uppgick till 368 miljoner kronor

Skatteintäkter

Skatteintäkterna är kommunernas viktigaste inkomstkälla och de utgjorde nästan två tredjedelar av kommuners totala intäkter 2003. Mellan 2000 och 2003 ökade de i genomsnitt med 18 procent för samtliga kommuner. Samma genomsnittliga utveckling gällde för

kommuner med en ekonomi i obalans, men fördelningen var ojämn med ett fåtal kommuner som stod för en betydande del av intäktsökningarna. Det betydde att intäktsökningarna för majoriteten av kommuner med en ekonomi i obalans, tre fjärdedelar, var mindre än genomsnittet för gruppen.

Jämförs nivån på de genomsnittliga skatteintäkterna, mellan samtliga kommuner och kommuner med en ekonomi i obalans, finner man att de ligger på ungefär samma nivå. I genomsnitt uppgick skatteintäkterna till 30 200 kronor per invånare för samtliga kommuner medan motsvarande uppgift för kommuner i obalans var 30 000 kronor. I likhet med intäktsutvecklingen var också nivån på intäkterna för kommuner i obalans ojämnt fördelade vilket betydde att en majoritet, två tredjedelar, hade lägre skatteintäkter än genomsnittet.

Befolkningen

De 62 kommuner som ej kunnat uppnå ekonomisk balans under återställningstiden 2001-2003 är jämt utspridda i landet om man gör en grov indelning efter Götaland, Svealand och Norrland. Små kommuner dominerar och medelfolkmängden 2003 för gruppen uppgick till 16 000 invånare. Två kommuner med relativt stora folkmängder påverkar medelvärdet "uppåt" vilket innebär att en majoritet, tre fjärdedelar av kommunerna, har en folkmängd som är mindre än den genomsnittliga folkmängden för gruppen. Nästan hälften av kommunerna har t.ex. en folkmängd som understiger 10 000 invånare.

66 Antal kommuner fördelade efter område

Number of municipalities by area, per cent

Verksamheter	Antal kommuner	Andel kommuner, %
Götaland	18	29
Svealand	23	37
Norrland	21	34
Samtliga	62	100

Mellan 2000 och 2003 har den totala folkmängden i riket ökat med en procent. Samtidigt har totala befolkningen i kommuner med en ekonomi i obalans minskat med en procent. Samtliga har emellertid inte minskat sin befolkning utan 13 st. har ökat antalet invånare med i genomsnitt 450 personer per kommun. De 49 kommuner

som alla drabbats av minskad befolkning har i genomsnitt blivit av med 270 personer. Bland de 11 kommuner som relativt sett förlorat störst folkmängd, mer än 4 procent under en fyraårsperiod, dominerar norrlandskommuner. De utgjorde 73 procent eller 8 st.

Delas kommunerna som är i en ekonomisk obalans upp efter kommunledningens politisk majoritet blir delarna socialistisk majoritet respektive icke-socialistisk majoritet ungefär lika stora. Fördelas de däremot efter olika egenskaper kan det finnas vissa olikheter. T.ex. dominerar socialistiskt styrda norrlandskommuner bland de 11 kommuner som relativt sett stått för de största befolkningsminskningarna

Tabelldel

Tabelldelen omfattar i huvudsak de olika kommuntypernas resultaträkningar, finansieringsanalyser och balansräkningar. Därutöver finns i vissa fall sammanställningar över driftkostnader, driftintäkter och investeringsutgifter. Det gäller framför allt kommunalförbund som i textavsnittet redovisas mer översiktligt än övriga kommuntyper.

Vissa kommuntabeller finns redovisade i Statistiska meddelanden OE 25 SM 0401, *Kommunernas hushållning med resurser 2002*. Uppgifter om kommunägda företag finns redovisade i OE 27 SM 0401, *Kommunägda företag år 2003*.

Samtliga uppgifter i sammanställningarna avser löpande priser.

Den kommunala sektorn

- 67 Resultaträkning och finansieringsanalys 1999–2003
- 68 Balansräkning 1999–2003

Kommunerna

- 69 Resultaträkning och finansieringsanalys 1999–2003
(OE 25 SM 0401)
- 70 Balansräkning 1999–2003 (OE 25 SM 0401)
- 71 Finansiering av kommunernas kostnader 2003
(OE 25 SM 0401)
- 72 Investeringsredovisning för kommuner 2003
(OE 25 SM 0401)

Landstingen

- 73 Resultaträkning och finansieringsanalys 1999–2003
- 74 Balansräkning 1999–2003

Kommunalförbund

- 75 Resultaträkning 2001–2003
- 76 Balansräkning 2001–2003
- 77 Driftredovisning 2003
- 78 Investeringsredovisning 2003

Kommunal koncernredovisning

79 Resultaträkning 1999–2003 (OE 25 SM 0401)

80 Balansräkning 1999–2003 (OE 25 SM 0401)

Kommunägda företag

81 Resultaträkning 1999–2003 (OE 27 SM 0401)

82 Balansräkning 1999–2003 (OE 27 SM 0401)

Internationella jämförelser

83 Offentliga sektorns utgifter 1997–2003 i EU-länderna, andelar av BNP i procent

84 Offentliga sektorns konsumtion 1997–2003 i EU-länderna och i vissa andra länder som andel av BNP i procent

85 Offentliga sektorns utgifter 2002 i EU-länderna med fördelning efter ändamål, andelar av BNP i procent

86 Offentliga sektorns inkomster i form av skatter och socialförsäkringsavgifter 1998–2003 i EU-länderna m.fl., andelar av BNP i procent

87 Offentliga sektorns inkomster i form av skatter och socialförsäkringsavgifter 2002 i EU-länderna, andelar i procent

88 Totala utgifter för det sociala skyddet i EU-länderna m.fl. 1996–2001, andelar av BNP i procent

89 Utgifter för det sociala skyddet i de nordiska länderna, andelar i procent

90 Uppgifter om folkmängd och vissa befolkningsandelar i EU-länderna m.fl. vid ingången av år 2001

91 Sysselsättningsgrad i åldrarna 15–64 år i EU-länderna m.fl. 2003, procent

Tabell 67**Resultaträkning för den kommunala sektorn 1999–2003, miljoner kronor i löpande priser***Profit/loss account for the local government sector, SEK million, current prices*

	1999	2000 ¹	2001	2002	2003
Resultaträkning					
Verksamhetens intäkter	127 797	123 336	129 905	137 486	142 895
Verksamhetens kostnader	-490 384	-491 283	-523 008	-555 421	-583 439
Avskrivningar	-18 290	-18 049	-17 684	-18 046	-18 769
Verksamhetens nettokostnader	-380 877	-385 996	-410 787	-433 981	-459 314
Skatteintäkter	317 269	333 828	361 438	380 452	406 185
Generella statsbidrag/utjämningsbidrag	53 728	52 064	49 922	50 808	49 624
Finansiella intäkter	10 156	10 087	10 128	11 341	12 891
Finansiella kostnader	-8 678	-8 609	-9 375	-13 682	-10 240
Resultat efter skatteintäkter och finans-netto	-8 134	1 374	1 326	-7 062	-854
Extraordinära intäkter	12 986	7 372	11 208	5 671	1 629
Extraordinära kostnader	-7 920	-3 959	-4 985	-3 220	-1 208
Årets resultat	-3 068	4 788	7 549	-4 611	-435

1) Fr.o.m. 2000 ingår inte församlingar inom Svenska kyrkan i den kommunala sektorn.

Tabell 68

Balansräkning för den kommunala sektorn 1999–2003, miljoner kronor i löpande priser*Balance sheet for the local government sector, SEK million, current prices*

	1999	2000 ³	2001	2002	2003
Anläggningstillgångar					
Fastigheter och anläggningar	271 887	253 193	258 715	269 164	273 128
Fordon, maskiner och inventarier	25 923	24 499	25 679	26 132	27 927
Övriga anläggningstillgångar	108 468	115 864	120 456	129 895	141 744
Summa anläggningstillgångar	406 278	393 556	404 850	425 191	442 799
Omsättningstillgångar					
Likvida medel	23 163	23 046	24 798	23 100	24 242
Statsbidragsfordringar	5 644	7 750	9 673	8 902	4 778
Övriga kortfristiga fordringar ¹	64 861	74 423	112 984	78 850	74 931
Summa omsättningstillgångar	93 668	105 219	112 984	110 852	103 951
Summa tillgångar	499 945	498 776	517 834	536 043	549 609
Eget kapital	266 025	253 932	268 689	263 149	262 004
Avsättningar²	34 173	26 134	28 744	34 327	37 644
Långfristiga skulder	103 025	97 527	98 257	112 452	126 291
Kortfristiga skulder	96 722	121 183	122 144	126 115	123 669
Skulder, avsättningar och eget kapital	499 945	498 776	517 834	536 043	549 609

1) Obligationer och värdepapper ingår i övriga kortfristiga fordringar.

2) Fr.o.m. 1998 redovisas pensionsskulden enligt den blandade modellen där pensionsförmåner intjänade före 1998 redovisas under ansvarsförbindelser.

3) Fr.o.m. 2000 ingår inte församlingar inom Svenska kyrkan i den kommunala sektorn.

Tabell 69

**Resultaträkning och finansieringsanalys för kommuner 1999–2003,
miljoner kronor i löpande priser**
Profit/loss account and funds statement for municipalities, SEK million, current prices

	1999	2000	2001	2002	2003
Resultaträkning					
V verksamhetens intäkter	77 694	78 305	82 455	87 303	90 168
V verksamhetens kostnader	-318 794	-328 850	-349 413	-369 829	-387 508
<i>därav pensionsutbetalningar, individuell def</i>	..	-4 416	-5 157	-5 642	-6 047
<i>därav förändrad pensionsavsättning¹</i>	-5 166	-518	-935	-574	-780
A vskrivningar	-12 568	-12 889	-12 396	-12 769	-13 284
V verksamhetens nettokostnader	-253 669	-263 434	-279 354	-295 295	-310 624
Skatteintäkter ²	211 200	226 002	243 447	255 889	269 812
Generella statsbidrag/utjämning m.m. netto	43 060	41 278	39 415	40 187	39 296
Finansiella intäkter	8 033	8 842	9 151	10 294	11 211
Finansiella kostnader	-7 694	-7 476	-7 932	-10 518	-8 036
<i>därav ränta på pensionsavsättning</i>	-369	-391	-340	-363	-306
Resultat efter skatteintäkter och finans-					
n etto	936	5 212	4 727	557	1 659
E xtraordinära intäkter	12 869	7 359	11 006	5 651	1 571
E xtraordinära kostnader	-7 560	-3 894	-4 654	-3 187	-1 191
Årets resultat³	6 240	8 677	11 079	3 021	2 039
Finansieringsanalys					
Tillförda medel					
Resultat efter skatteintäkter och finansnetto	-2 838	-936	5 212	4 727	1 659
J ustering av ej rörelsekapitalpåverkande poster	16 599	15 897	11 259	11 669	13 335
Försäljning av anläggningstillgångar	5 449	19 147	10 529	15 275	5 384
<i>därav finansiella anläggningstillgångar</i>	3 244	14 294	5 045	11 229	670
<i>därav övriga anläggningstillgångar</i>	2 205	4 853	5 485	4 046	3 640
Minskning av långfristiga fordringar	11 497	1 652	1 517	3 827	1 373
Ökning av långfristiga skulder	7 727	10 719	9 056	7 832	15 979
Övr. rörelsekapitalpäv. extraordinära intäkter	1 709	717	568	147	213
S umma tillförda medel	40 143	47 196	38 141	43 477	37 943
Använda medel					
Nettoinvesteringar	17 089	17 648	15 758	19 854	21 072
Övrig ökning av anläggningstillgångar	1 556	5 156	4 055	1 891	1 762
Ökning av långfristiga fordringar	5 163	10 338	8 773	7 981	10 353
Minskning av långfristiga skulder	16 768	8 721	11 999	7 499	5 701
Övr. rörelsekapitalpäv. extraordinära kostnader	875	1 104	1 385	1 496	428
S umma använda medel	41 451	42 967	41 971	38 721	39 316
Förändring av rörelsekapital	-1 308	4 229	-3 830	4 756	-1 373

1) Redovisningen av pensionsskulden förändrades fr.o.m. 1998 då den blandade modellen började användas. År 2000 redovisas första gången utbetalningen av den individuella delen av pensionen.

2) **Redovisningsprincip för slutavräkningen är ändrat fr.o.m. 1999**, detta innebär att i skatteintäkterna ingår en prognos för årets slutavräkning samt justering av slutavräkning för året innan, tidigare år ingick enbart slutavräkningen för föregående år.

3) Kan ej jämföras mot det egna kapitalets förändring i balansräkningen, dels på grund av att vissa astighetsuppskrivningar ej redovisats i resultaträkningen, dels på grund av förändringar av pensionsskulden, dels för att slutavräkningen för kommunal-skatten redovisas olika.

Tabell 70

Balansräkning för kommuner 1999–2003, miljoner kronor i löpande priser*Balance sheet for municipalities, SEK million, current prices*

	1999	2000	2001	2002	2003
Immateriella anläggningstillgångar	42	538	272	44	439
Mark, byggn.o.tekn.anläggningar	214 745	208 424	213 934	224 310	229 291
Maskiner och inventarier	14 036	14 124	15 042	14 406	14 091
Summa materiella anläggningstillgångar	228 781	222 548	228 976	238 716	243 382
Värdepapper, andelar och bostadsrätter	24 301	28 139	28 316	31 053	30 711
därav i kommunens koncernföretag	11 523	15 985	16 294	16 327	16 937
därav grundfondsk .o. div. värderegl.	197	612	338	224	473
Långfristiga fordringar	71 384	75 799	80 072	87 684	98 543
därav hos koncernföretag	65 985	70 115	75 545	80 570	88 094
Summa finansiella anläggningstillgångar	95 685	103 938	108 388	118 737	129 254
Summa anläggningstillgångar	324 508	327 024	337 636	357 497	373 075
Förråd, lager, exploateringsfastigheter	1 484	4 364	3 520	2 048	2 420
Kundfordringar	6 691	6 813	7 117	6 832	6 645
därav kundfordr.hos koncernföretag	563	594	879	707	650
Diverse kortfristiga fordringar	24 605	32 030	30 703	34 478	27 911
därav fordringar hos staten	2 568	4 949	5 460	5 072	3 148
därav kortfr.fordringar hos koncernföretag	10 071	10 893	12 955	12 959	6 459
Förutbet.kostnader o.uppl.intäkter	8 787	11 984	13 080	13 659	11 058
Kortfristiga placeringar (i värdepapper)	9 908	10 478	15 059	13 967	16 543
Summa kortfr.fordringar och placeringar	49 992	61 305	65 959	68 936	62 157
Kassa och bank	10 275	12 004	13 858	9 284	11 391
Summa omsättningstillgångar	61 750	77 673	83 337	80 268	75 968
Summa tillgångar	386 258	404 697	420 973	437 765	449 043
Rörelsekapital	-1 718	-10 089	-1 055	-6 822	-8 887
Anläggningskapital	211 797	226 859	234 923	243 200	246 431
Summa eget kapital	210 079	216 770	233 868	236 378	237 544
Avsättningar för pensioner och likn.förpliktelser ²	13 141	8 435	8 219	8 961	7 496
Andra avsättningar	8 323	3 792	5 263	7 506	9 534
Summa avsättningar	21 464	12 227	13 482	16 467	17 030
Lån i banker och kreditinstitut	79 881	77 423	80 073	85 035	93 479
Lån i utländsk valuta	4 349	2 677	1 965	1 437	923
Långfristiga skulder till koncernföretag	1 745	2 348	1 727	516	668
Checkkredit, övriga långfristiga skulder	5 271	5 490	5 466	10 842	14 544
Summa långfristiga skulder	91 247	87 938	89 231	97 830	109 614
Kortfr.skulder o leverantörsskulder till koncernföretag	5 629	5 916	6 878	20 209	9 453
Skulder till staten	2 283	2 384	3 141	2 754	3 949
Upplupna semesterlöner	9 557	9 360	11 056	13 188	13 605
Uppl. pensionskostn.och löneskatt individuell del ²	..	15 750	7 651	7 541	8 183
Övriga kortfristiga skulder	45 998	54 352	55 666	43 398	49 665
Summa kortfristiga skulder	63 467	87 762	84 392	87 090	84 855
Summa skulder	154 716	175 700	173 623	184 920	194 469
Skulder, avsättningar och eget kapital	386 258	404 697	420 973	437 765	449 043

1) Följden av den nya redovisningslagen, som tillämpas fr.o.m. bokslutsår 1998, är bl.a. nya poster och vissa definitionsförändringar.

2) Fr.o.m. år 2000 ingår avsättning för löneskatten samtidigt som avsättningen minskar och kortfristiga skulder ökar pga. att utbetalningar av den individuella delen av pensionen görs.

Tabell 71

Finansiering av kommunernas kostnader 2003, miljoner kronor

Financing of municipal activities, SEK million

	Driftkost- nader	Avgifter	Finansiering		Netto- kost- nader
			Externa bostads- o lokalhyror	Övriga externa intäkter	
Politisk verksamhet					
Nämnd- och styrelseverksamhet	2 519	7	1	54	2 457
Stöd till politiska partier	354	0	0	0	354
Revision	306	0	0	9	297
Övrig verksamhet	1 427	25	2	80	1 319
Summa	4 605	32	3	143	4 427
Infrastruktur skydd m.m.					
Fys.o.tekn.planering,bostadsförb.	4 297	873	163	777	2 484
Näringslivsfrämjande åtgärder	1 898	29	24	651	1 194
Konsument-och energirådgivning	152	2	0	55	94
Turistverksamhet	752	89	30	166	467
Gator, vägar och parkering	9 392	1 267	9	1 105	7 011
Parker	2 385	40	5	243	2 097
Miljö-o.hälsoskydd, myndigh.utövn.	1 267	310	2	64	891
Miljö-hälsa o.hållbar utveckling	787	44	1	339	402
Alkohol tillstånd m.m.	77	59	0	5	13
Räddningstjänst	5 570	171	66	270	5 064
Totalförsvär och samhällsskydd	211	9	1	187	14
Summa	26 789	2 893	301	3 862	19 733
Kulturverksamhet					
Stöd till studieorganisationer	614	1	3	0	608
Allmän kulturverksamhet, övrigt	3 144	106	42	643	2 352
Bibliotek	3 593	73	5	189	3 325
Musikskola / kulturskola	1 835	213	1	46	1 575
Summa	9 186	393	51	880	7 862
Fritidsverksamhet					
Allmän fritidsverksamhet	2 128	25	22	85	1 996
Idrotts- och fritidsanläggningar	6 024	651	183	512	4 678
Fritidsgårdar	1 692	20	12	90	1 570
Summa	9 844	696	217	687	8 244
Förskoleverksamhet och skolbarns- omsorg					
Öppen förskola	289	1	1	10	277
Förskola	32 654	2 272	70	3 691	26 621
Familjedaghem 0 - 12 år	3 063	296	0	152	2 615
Öppen fritidsverksamhet	161	8	0	23	130
Fritidshem	10 356	1 469	8	686	8 193
Summa	46 522	4 046	79	4 562	37 835
Utbildning					
Förskoleklass	3 876	4	1	76	3 795
Grundskola	71 448	173	34	3 429	67 812
Obligatorisk särskola	3 672	20	1	80	3 571
Gymnasieskola	27 980	172	56	1 437	26 315
Gymnasiesärskola	1 559	5	1	92	1 461
Grundläggande vuxenutbildning	839	1	1	43	794
Gymnasial vuxenutb.o.påbyggn.utb.	4 358	53	3	2 078	2 224
Särvux	156	0	0	10	146
Högskoleutbildning	558	7	4	310	238
Svenska för invandrare	812	2	12	71	727
Uppdragsutbildning	569	37	1	421	110
Summa	115 826	474	114	8 047	107 191

Den offentliga sektorn. Bokslut för verksamhetsåret 2003

Tabell 71 (forts.)

	Driftkost- nader	Finansiering			Netto- kost- nader
		Avgifter	Externa bostads- o lokalhyror	Övriga externa intäkter	
Primärvård	369	105	0	95	168
Hälso-o.sjukvård Gotland	960	51	3	90	816
Färdtjänst/riksfärdtjänst	1 662	78	0	52	1 532
Vård och omsorg om äldre och funktionshindrade					
Vård och omsorg enl. SoL o. HSL	82 576	3 222	3 092	3 534	72 729
Insatser enligt LSS och LASS	31 517	159	495	7 636	23 228
Förebyggande verksamhet	2 151	80	24	254	1 792
Summa	116 244	3 461	3 611	11 424	97 749
Individ och familjeomsorg					
<i>Missbrukarvård för vuxna</i>					
Institutionsvård vuxna missbrukare	2 187	36	5	93	2 053
Familjehemsvård vuxna missbrukare	132	2	0	-5	135
Öppna insatser vuxna missbrukare	2 244	22	188	116	1 918
Summa	4 562	60	193	204	4 105
<i>Barn och ungdomsvård</i>					
Institutionsvård barn och unga	4 581	24	2	194	4 361
Familjehemsvård barn och unga	3 038	20	1	84	2 933
Öppna insatser barn och unga	2 975	13	12	104	2 846
Summa	10 593	57	15	382	10 139
<i>Övrig individ- och familjeomsorg</i>					
Övrig vuxenvård	1 519	10	92	140	1 277
Ekonomisk bistånd	9 502	55	43	399	9 005
Summa individ-och familjeomsorg	26 177	182	343	1 125	24 527
Familjerätt	437	9	1	12	415
Särskilt riktade insatser					
Flyktingsmottagande	2 315	59	17	2 294	-55
Arbetsmarknadsåtgärder	5 184	40	8	2 343	2 793
Summa	7 459	99	25	4 637	2 698
Summa egentlig verksamhet	366 060	12 519	4 748	35 605	313 188
Näringsliv och bostäder					
Arbetsområden och lokaler	2 227	23	1 066	1 287	-149
Hamnverksamhet	481	226	23	260	-28
Kommersiell verksamhet	780	49	145	752	-166
Bostadsverksamhet	1 847	24	623	1 178	22
Summa	5 334	322	1 857	3 477	-322
Kommunikationer					
Flygtrafik	167	12	2	52	101
Buss, bil och spårbunden trafik	3 823	962	7	151	2 703
Sjötrafik	66	25	0	30	11
Summa	4 056	999	9	232	2 816
Energi vatten och avfall					
Elförsörjning+ gasförsörjning	412	428	0	113	-130
Fjärrvärmeförsörjning	578	446	1	119	12
Vattenförsörjning och avloppsh.	8 665	7 913	5	251	496
Avfallshantering	4 042	3 756	7	179	100
Summa	13 697	12 543	13	663	478
Summa driftverksamhet	389 147	26 383	6 627	39 977	316 160

Den offentliga sektorn. Bokslut för verksamhetsåret 2003

Tabell 72

Investeringsredovisning för kommuner 2003, miljoner kronor

Municipalities' investments, SEK million

Verksamhetsblock/-områden	Inves- te- rings- utgifter	Entre- pre- nader	Därav		Investe- ringsin- komster	Därav	
			Inköp av maskiner o inventarier	Inköp av mark, byggn. tekn. anlägg.		Statliga investe- ringsb.	Försälj. av anlägggn. tillgångar
Politisk verksamhet	49	10	21	3	4	0	3
Infrastruktur skydd m.m.							
Fys.o.tekn.planering,bostadsförb.	1 144	568	52	346	819	72	501
Näringslivsfrämj.åtg. turistverk- samhet o.konsum.-o.energirådg.	171	111	15	26	54	13	0
Gator, vägar och parkering	3 482	2 641	86	53	812	510	8
Parker	344	180	30	20	24	7	7
Miljö- och hälsoskydd, alkoholtillst.	49	18	9	1	10	9	0
Räddningstjänst	200	13	136	2	24	18	2
Totalförsvar och samhällsskydd	40	28	10	0	26	15	0
Summa	5 430	3 559	338	448	1 769	644	518
Kultur och fritid	1 245	875	215	15	72	9	1
Förskoleverks.o.skolbarnsoms.	620	387	112	33	7	2	0
Utbildning							
Förskoleklass	119	83	10	1	1	0	0
Grundskola inkl. obligatorisk särskola	2 227	1 601	443	23	11	2	0
Gymnasieskola inkl gymnasie- särskola	1 133	635	361	34	18	2	1
Övrig utbildning	133	48	68	0	15	4	1
Summa	3 612	2 367	882	58	45	8	2
Hälso-o.sjukvård inkl.primärvård	67	39	16	0	0	0	0
Vård och omsorg om äldre och funktionshindrade	1 256	682	290	163	7	4	0
Individ- och familjeomsorg	50	11	28	0	1	1	0
Särskilt riktade insatser	28	5	17	0	5	2	0
Summa egentlig verksamhet	12 357	7 935	1 919	720	1 910	670	524
Näringsliv och bostäder							
Arbetsområden och lokaler	1 317	994	20	134	270	28	99
Hamnverksamhet	318	285	2	23	39	1	14
Kommersiell verksamhet	165	128	6	5	54	25	15
Bostadsverksamhet	1 087	687	3	194	258	6	88
Summa	2 887	2 094	31	356	621	60	216
Kommunikationer							
Flygtrafik	35	26	4	1	13	9	1
Buss, bil och spårbunden trafik	210	142	29	2	65	49	1
Sjötrafik	11	10	0	0	3	2	0
Summa	256	178	33	3	81	60	2
Energi vatten och avfall							
El- och gasförsörjning	68	11	27	0	1	0	0
Fjärrvärmeförsörjning	163	112	11	1	67	1	49
Vattenförsörjning och avlopps- hantering	2 077	1402	85	21	288	41	55
Avfallshantering	257	145	65	6	29	12	13
Summa	2 565	1 670	188	28	385	54	117
Gemensamma lokaler	4 632	3 803	82	370	215	28	75
Gemensamma verksamheter	1 442	505	558	31	215	76	13
Totalsumma	24 139	16 185	2 811	1 508	3 427	948	947

Den offentliga sektorn. Bokslut för verksamhetsåret 2003

Tabell 73

Resultaträkning och finansieringsanalys för landsting 1999–2003, miljoner kronor, löpande priser*Profit/loss account and funds statement for county councils, SEK million, current prices*

	1999 ³⁾	2000	2001	2002	2003
Resultaträkning					
Verksamhetens intäkter	38 859	40 908	42 760	44 717	46 518
Verksamhetens kostnader	-150 227	-158 570	-169 167	-180 401	-189 982
Därav förändring av pensionsavsättning ¹⁾	-2 376	-5 659	-5 071	-6 517	-7 089
Avskrivningar	-4 845	-4 963	-5 081	-5 062	-5 250
Verksamhetens nettokostnader	-116 213	-122 625	-131 488	-140 746	-148 714
Skatteintäkter	99 428	107 826	117 991	124 563	136 373
Generella statsbidrag ²⁾	11 050	10 786	10 507	10 621	10 328
Finansiella intäkter	1 407	1 222	949	1 015	1 653
Finansiella kostnader	-792	-1 035	-1 345	-3 066	-2 107
Resultat efter skatteintäkter och finansnetto	-5 121	-3 826	-3 386	-7 613	-2 467
Extraordinära intäkter	100	0	193	0	57
Extraordinära kostnader	-353	-53	-327	-33	0
Årets resultat	-5 374	-3 878	-3 520	-7 646	-2 410
Finansieringsanalys					
Tillförda medel					
Resultat efter skatteintäkter och finansnetto	-5 121	-3 826	-3 386	-7 613	-2 410
Justering av ej rörelsekapitalpåverkande poster	7 623	5 850	7 945	6 785	6 436
Försäljning av anläggningstillgångar	1 689	2 246	1 494	958	459
Minskning av långfristiga fordringar	165	70	10	524	696
Ökning av långfristiga skulder	4 610	1 963	248	6 084	2 730
Övr. rörelsekapitalpäv. extraordinära intäkter	280	1 028	1 207	354	429
Summa tillförda medel	9 246	7 331	7 518	7 092	8 340
Använda medel					
Nettoinvesteringar	7 071	5 952	6 493	7 087	7 027
Ökning av långfristiga fordringar	558	416	248	81	573
Minskning av långfristiga skulder	4 027	2 271	1 250	530	696
Övr. rörelsekapitalpäv. extraordinära kostnader	401	750	176	13	2
Summa använda medel	12 057	9 389	8 167	7 711	8 298
Förändring av rörelsekapital	-2 811	-2 058	-649	-619	42

1) Redovisning av pensionsskulden förändrades fr.o.m. 1998 då den blandade modellen började användas.

2) Här ingår skatteutjämningsbidraget netto och ersättningar från sjukförsäkringen.

3) 1999 års resultat är inte helt jämförbart med tidigare år. Fr.o.m. 1999 ingår landstingsdelarna för kommunerna Malmö och Göteborg i landstingssektorn.

Tabell 74

Balansräkning för landsting 1999–2003, miljoner kronor i löpande priser

Balance sheet for county councils, SEK million, current prices

	1999	2000	2001	2002	2003
Anläggningstillgångar					
Värdepapper, andelar, bostadsrätter	3 237	6 698	7 551	6 722	7 239
Långfristiga fordringar	6 861	3 119	2 733	2 945	3 249
Inventarier	10 283	9 843	10 086	10 816	13 212
Fastigheter och mark	45 020	44 331	44 315	44 609	43 509
Övriga anläggningstillgångar	96	234	125	93	263
Summa anläggningstillgångar	65 497	64 225	64 810	65 185	67 472
Omsättningstillgångar					
Likvida medel	8 451	10 526	10 366	13 051	13 099
Kundfordringar och övr. fordringar	11 448	11 999	12 736	10 960	12 552
Statsbidragsfordringar	3 076	2 801	4 213	3 830	1 630
Förråd	1 114	1 033	1 025	1 245	1 423
Summa omsättningstillgångar	24 089	26 359	28 340	29 086	28 704
Summa tillgångar	89 586	90 585	93 150	94 271	96 176
Eget kapital					
Rörelsekapital	-5 243	-6 042	-8 132	-8 521	-8 521
Anläggningskapital	45 936	42 605	42 329	34 639	32 296
Summa eget kapital	40 693	36 564	34 197	26 118	23 775
Avsättningar¹⁾					
Avsättningar för pensioner intj. fr.o.m. 1998	9 872	9 235	9 572	10 691	12 028
Andra avsättningar	2 837	4 407	5 381	6 774	8 047
Summa avsättningar	12 709	13 642	14 953	17 465	20 075
Långfristiga skulder					
Redovisad pensionsskuld ¹⁾	..	..	..	..	..
Lån i banker och kreditinstitut	5 363	3 286	6 127	11 330	13 664
Lån i utländsk valuta	144	157	172	872	301
Övriga långfristiga skulder	1 345	4 535	1 229	879	879
Summa långfristiga skulder	6 852	7 978	7 528	13 081	15 101
Kortfristiga skulder					
Leverantörsskulder	9 066	9 587	10 005	10 707	10 676
Skatteskulder	506	627	664	586	597
Upplupna kostnader och förutbetalda int	10 945	12 866	9 543	10 184	11 788
Semesterlöneskulder	4 864	4 978	5 249	5 453	5 336
Övriga kortfristiga skulder	3 951	4 343	11 011	10 677	8 828
Summa kortfristiga skulder	29 332	32 401	36 472	37 607	37 225
Skulder, avsättningar och eget kapital	89 586	90 585	93 150	94 271	96 176

1) Redovisning av pensionsskulden redovisas 1998 enligt den blandade modellen där pensionsförmåner intjänade före 1998 redovisas under ansvarsförbindelser.

Tabell 75

Resultaträkning för kommunalförbund 2000–2003, miljoner kronor i löpande priser*Profit/loss account for municipal associations, SEK million, current prices*

	2000	2001	2002	2003
Resultaträkning				
Rörelsens intäkter	4 123	4 690	5 466	6 209
Rörelsens kostnader	-3 863	-4 428	-5 191	-5 949
Avskrivningar	-197	-207	-215	-235
Rörelseresultat efter avskrivningar	63	55	60	24
Finansiella intäkter	23	28	32	27
Finansiella kostnader	-98	-98	-98	-97
Resultat efter finansiella intäkter o kostnader	-12	-15	-6	-46
Extraordinära intäkter	13	9	11	1
Extraordinära kostnader	0	-3	0	-17
Resultat före bokslutsdispositioner o skatt	1	-9	5	-62
Bokslutsdispositioner	-12	-1	9	-2
Skatt	0	0	0	1
Årets resultat	-11	-10	14	-64

Tabell 76

Balansräkning för kommunalförbund 2000–2003, miljoner kronor i löpande priser*Balance sheet for municipal associations, SEK million, current prices*

	2000	2001	2002	2003
Omsättningstillgångar				
Likvida medel	516	574	765	868
Kortfristiga fordringar	651	711	712	807
Förråd	20	22	21	25
Summa omsättningstillgångar	1 187	1 307	1 498	1 699
Anläggningstillgångar				
Långfristiga fordringar	37	53	72	84
Maskiner och inventarier	532	551	910	624
Fastigheter	438	466	245	328
Övriga anläggningstillgångar	1 300	1 334	1 282	1 655
Summa anläggningstillgångar	2 307	2 404	2 509	2 691
Summa tillgångar	3 494	3 711	4 007	4 390
Skulder				
Kortfristiga skulder	1 020	1 280	1 418	1 589
Långfristiga skulder	1 611	1 498	1 541	1 576
Summa skulder	2 631	2 778	2 959	3 166
Avsättningar	265	309	395	539
Eget kapital	598	624	653	685
Summa skulder o eget kapital	3 494	3 711	4 007	4 390

Den offentliga sektorn. Bokslut för verksamhetsåret 2003

Tabell 77**Driftredovisning för kommunalförbund 2003, miljoner kronor***Operations accounts for municipal associations, SEK million*

Verksamhet	Drift- kost- nader	Därav personal- kostna- der	Drift- intäkter	Därav		
				Intäkter fr. med- lems- kommu- ner	Intäkter fr. lands- ting	Övriga intäkter
Räddningstjänst	2 043	1 560	2 129	1 729	139	261
Övrig infrastruktur	570	158	559	156	166	237
Fritid och kultur	226	54	281	44	163	74
Utbildning	2 015	1 004	2 068	1 556	46	465
Vård o omsorg	308	5	211	50	156	5
Individ o familj	113	88	112	77	4	31
Kommunikationer	279	16	280	43	37	203
Energi, vatten och avfall	390	110	560	418	0	142
Näringsliv o bostäder	5	1	9	-	-	9
Totalt	5 949	2 998	6 209	4 073	711	1 425

Tabell 78**Investeringsredovisning för kommunalförbund 2003, miljoner kro-
nor***Municipal associations' investments, SEK million*

Verksamhet	Byggn. o an- lägg- ningar	Inköp av mask. o inventarier	Övriga investe- ringar	Summa invest.- utgifter
Räddningstjänst	95	101	6	202
Övrig infrastruktur	3	6	-	9
Fritid och kultur	-	7	-	7
Utbildning	3	40	3	46
Vård o omsorg	0	0	1	1
Individ o familj	0	1	4	5
Kommunikationer	0	1	-	1
Energi, vatten och avfall	43	12	-	55
Näringsliv o bostäder	-	-	-	0
Totalt	144	168	14	326

Tabell 79

Resultaträkning för kommunala koncerner 1999–2003, miljoner kronor i löpande priser*Profit/loss account for municipal groups, SEK million, current prices*

	Koncern					Kommun
	1999	2000	2001	2002	2003	2003
Resultaträkning						
Verksamhetens intäkter	154 338	156 481	168 582	179 406	181 198	90 168
Verksamhetens kostnader	-365 946	-374 973	-398 936	-424 003	-448 133	-387 508
Avskrivningar	-23 604	-23 840	-24 990	-25 595	-27 098	-13 284
Verksamhetens nettokostnader	-235 212	-242 332	-255 344	-270 192	-294 033	-310 624
Skatteintäkter ¹	211 200	226 002	243 447	255 889	269 812	269 812
Statsbidrag	43 060	41 278	39 415	40 187	39 296	39 296
Finansiella intäkter	7 052	5 103	4 145	4 700	5 514	11 211
Finansiella kostnader	-19 399	-18 431	-17 833	-19 663	-16 619	-8 036
Resultat efter skatteintäkter och finansnetto	6 703	11 620	13 830	10 921	3 970	1 659
Extraordinära intäkter	5 506	8 622	6 527	4 471	803	1 571
Extraordinära kostnader	-6 168	-6 539	-3 229	-3 493	-874	1 191
Skattekostnader	-1281	-1688	-3010	-1211	-1026	..
Årets resultat	4 760	12 015	14 118	10 688	2 873	2 039

1) Redovisningsprincipen för slutavräkning är ändrad fr.o.m.1999, detta innebär att i skatteintäkterna ingår en prognos för årets slutavräkning samt justering av slutavräkning för året innan, tidigare år ingick enbart slutavräkningen för föregående år.

Tabell 80

Balansräkning för kommunala koncerner 1999–2003, miljoner kronor i löpande priset*Balance sheet for municipal groups, SEK million, current prices*

	Koncern					Kommun
	1999	2000	2001	2002	2003	2002
Immateriella anläggningstillgångar	938	1 727	1 816	1 951	2 445	439
Mark, byggn. o. tekn. anläggningar	509 424	504 454	516 531	542 170	556 828	229 291
Maskiner och inventarier	49 281	49 511	53 958	49 581	50 543	14 091
Summa materiella anläggningstillgångar	558 705	553 965	570 489	591 751	607 371	243 382
Värdepapper, andelar och bostadsrätter	17 118	19 168	18 007	12 643	13 184	30 711
Långfristiga fordringar	6 989	8 041	7 021	8 936	9 569	98 543
Summa finansiella anläggningstillgångar	24 107	27 209	25 028	21 579	22 753	129 254
Summa anläggningstillgångar	583 750	582 900	597 333	615 281	632 569	373 075
Förråd, lager, exploateringsfastigheter	3 498	6 517	5 713	4 631	5 328	2 420
Kortfristiga placeringar (i värdepapper)	11 916	12 397	15 457	12 087	11 355	16 543
Övriga kortfristiga tillgångar	34 451	41 420	44 258	50 600	41 953	45 614
Summa kortfr. fordr. o placeringar	46 367	53 817	59 715	62 687	53 308	62 157
Kassa och bank	17 359	17 011	17 772	16 135	18 548	11 391
Summa omsättningstillgångar	67 224	77 345	83 200	83 453	77 184	75 968
Summa tillgångar	650 974	660 246	680 533	698 734	709 753	449 043
Eget kapital	239 236	245 697	271 150	281 825	283 161	237 544
Avsättn. för pensioner o. likn. förpliktelser ¹	18 831	12 308	12 279	11 297	11 752	7 496
Andra avsättningar	14 233	10 686	13 866	20 157	21 430	9 534
Summa avsättningar	33 065	22 994	26 145	31 454	33 182	17 030
Lån i banker och kreditinstitut	278 023	269 961	266 849	273 439	272 413	93 479
Lån i utländsk valuta	5 050	2 780	1 993	1 455	968	923
Övriga långfristiga skulder	6 388	5 494	8 145	9 300	12 317	15 212
Summa långfristiga skulder	289 461	278 235	276 987	284 194	285 698	109 614
Kortfristiga skulder¹	89 212	113 320	106 251	101 261	107 712	84 855
Summa skulder	378 673	391 555	383 238	385 455	393 410	194 469
Skulder, avsättningar och eget kapital	650 974	660 246	680 533	698 734	709 753	449 043

1) Fr.o.m. år 2000 har avsättning för pensioner förts över till upplupen pensionskostnad individuell del och ingår därmed i kortfristiga skulder, även uppl. löneskatt ingår.

Tabell 81**Resultaträkning för kommunägda företag 1999–2003, miljoner kronor i löpande priser***Profit/loss account for municipality-owned enterprises, SEK million, current prices*

	1999	2000	2001	2002	2003
Resultaträkning					
Omsättning	118 858	129 706	134 559	120 030	129 442
Kostnader	-89 651	-95 366	-100 414	-88 757	-96 607
Resultat före avskrivningar	29 207	34 340	34 145	31 273	32 835
Avskrivningar	-11 284	-13 139	-13 419	-12 987	-13 660
Resultat efter avskrivningar	17 923	21 201	20 726	18 286	19 174
Finansiella intäkter	11 607	18 040	9 903	3 801	4 383
Finansiella kostnader	-16 803	-20 185	-19 079	-16 310	-16 105
Resultat efter finansiella intäkter o kostnader	12 727	19 056	11 550	5 777	7 452
Extraordinära intäkter	2 621	6 304	14 023	423	591
Extraordinära kostnader	-3 404	-12 655	-9 020	-797	-2 280
Resultat före bokslutsdispositioner	11 944	12 705	16 553	5 403	5 763
Bokslutsdispositioner	-877	-2 992	-4 786	-2 458	-1 698
Skatt	-1483	-2 088	-2 616	-1 217	-1 006
Redovisat årsresultat	9 584	7 625	9 151	1 727	3 060

Tabell 82

Balansräkning för kommunägda företag 1999–2003, miljoner kronor i löpande priser*Balance sheet for municipality-owned enterprises, SEK million, current prices*

	1999	2000	2001	2002	2003
Anläggningstillgångar					
Immateriella tillgångar	2 207	3 485	3 308	1 331	920
Mark, byggn. och tekn. anläggningar	301 980	291 995	289 243	299 868	304 623
Maskiner och inventarier	58 652	74 436	79 254	56 315	62 313
Summa materiella anläggningstillgångar	360 632	366 431	368 497	356 183	366 936
Aktier och andelar	61 510	95 818	84 381	27 454	30 056
Långfristiga fordringar	39 033	64 334	45 147	34 323	45 472
Summa finansiella anläggningstillgångar	100 543	160 152	129 528	61 777	75 528
Summa anläggningstillgångar	463 382	530 068	501 333	419 291	443 384
Omsättningstillgångar					
Förråd och lager	3 259	3 579	4 423	3 809	4 770
Övriga kortfristiga placeringar	3 887	2 542	3 722	1 767	1 955
Övriga kortfristiga fordringar	46 543	44 216	61 550	41 424	34 074
Kassa och bank	15 594	8 631	11 073	9 327	10 428
Summa omsättningstillgångar	69 283	58 968	80 768	56 327	51 227
Summa tillgångar	532 665	589 036	582 101	475 618	494 611
Eget kapital	97 703	125 153	129 980	83 795	87 468
Avsättningar					
Avsättningar till pensioner	4 113	4 053	3 774	3 183	3 327
Övriga avsättningar	1 968	4 443	6 368	3 852	4 108
Summa avsättningar	6 081	8 496	10 142	7 035	7 435
Långfristiga skulder					
Lån från aktieägarna	60 666	55 969	68 183	55 290	..
Övriga långfristiga skulder	276 267	294 297	263 790	247 851	..
Summa långfristiga skulder	336 933	350 266	331 973	303 141	311 797
Obeskattade reserver	30 480	35 216	39 643	29 840	31 206
Kortfristiga skulder					
Leverantörsskuld	11 450	12 100	13 170	12 605	11 714
Övriga kortfristiga skulder	50 018	57 805	57 193	39 202	44 991
Summa kortfristiga skulder	61 468	69 905	70 363	51 807	56 705
Summa skulder och eget kapital	532 665	589 036	582 101	475 618	494 611

Vissa poster som nu redovisas i 1997 års balansräkning misstämmer med tidigare publicerade uppgifter. Det beror på brister i redovisningen som i efterhand har rättats till.

Aktier o andelar, långfristiga fordringar, eget kapital och långfristiga skulder minskade kraftigt mellan 2001 och 2003. Förklaringen är att Stockholms stad sålde stora delar av sitt innehav i koncernen Birka Energi. §

Tabell 83**Offentliga sektorns utgifter 1997–2003 i EU-länderna, andelar av BNP i procent***General government expenditure in the European Union, percentage of GDP*

	Andelar i procent, år						
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Belgien	51,4	50,7	50,1	49,3	49,4	50,5	51,4
Cypern	..	38,6	38,7	38,7	40,4	41,9	46,7
Danmark	56,8	56,4	55,0	53,6	54,1	54,6	55,0
Estland	39,2	39,3	42,6	38,2	36,9	36,6	35,8
Finland	56,4	52,8	52,1	49,1	49,2	50,1	51,1
Frankrike	54,9	53,7	53,4	52,6	52,5	53,5	54,6
Grekland	47,8	47,8	47,6	52,1	50,2	49,1	48,3
Irland	37,1	34,9	34,4	32,0	33,7	33,4	34,3
Italien	51,1	49,9	48,9	46,9	48,7	48,0	49,0
Lettland	36,8	41,3	42,3	37,9	36,5	35,8	36,0
Litauen	38,3	40,4	42,9	38,4	35,0	34,3	34,4
Luxemburg	43,3	42,0	41,2	38,7	38,8	43,1	44,9
Malta	..	..	..	41,9	43,8	45,5	49,4
Nederländerna	48,2	47,2	46,9	45,3	46,7	47,8	49,0
Polen	..	..	..	44,9	47,6	48,9	47,6
Portugal	44,8	44,1	45,3	45,2	46,3	45,9	47,7
Slovakien	65,0	60,8	56,9	59,9	51,5	50,9	39,3
Slovenien	..	..	..	48,2	47,9	48,1	48,2
Spanien	41,8	41,4	40,2	40,0	39,6	40,1	39,7
Storbritannien	41,4	40,2	39,7	39,8	40,9	41,7	43,6
Sverige	63,0	60,7	60,3	57,3	57,1	58,3	58,3
Tjeckien	42,4	43,8	42,9	42,1	45,0	46,9	54,1
Tyskland	49,3	48,8	48,7	45,7	48,3	48,7	48,8
Ungern	..	..	..	47,7	48,7	52,7	49,8
Österrike	53,1	53,4	53,2	51,4	50,9	50,6	50,8
EU 25, totalt	..	..	..	46,2	47,2	47,7	48,5
EU 15, totalt	49,3	48,3	47,7	46,2	47,2	47,7	48,5

Källa: Eurostat.

Tabell 84**Offentliga sektorns konsumtion 1997–2003 i EU-länderna som andel av BNP i procent, löpande priser***Final consumption expenditure of general government in the European Union, percentage of GDP, current prices*

	Andel i procent, år						
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Belgien	21,2	21,1	21,2	21,1	21,7	22,4	22,9
Cypern	..	17,5	18,3	16,8	18,2	19,0	20,5
Danmark	25,5	26,0	25,8	25,3	25,9	26,3	26,6
Estland	22,5	21,6	22,0	19,9	19,0	18,8	18,7
Finland	22,3	21,6	21,6	20,6	21,0	21,7	22,3
Frankrike	24,2	23,4	23,3	23,2	23,2	23,9	24,3
Grekland	15,1	15,3	15,4	17,7	16,8	17,1	16,0
Irland	15,1	14,4	14,0	14,0	14,9	15,2	15,9
Italien	18,2	17,9	18,0	18,3	18,8	19,0	19,5
Lettland	20,8	23,5	22,7	21,0	20,6	21,1	21,8
Litauen	22,8	24,3	22,2	21,6	19,8	19,3	18,6
Luxemburg	17,9	16,8	16,9	15,7	16,9	17,6	18,2
Malta	..	..	..	19,2	20,5	21,1	21,1
Nederländerna	22,9	22,7	22,9	22,7	23,5	24,6	25,4
Polen	18,4	17,8	17,9	18,0	18,0	18,1	17,6
Portugal	19,0	18,9	19,7	20,5	20,9	21,1	21,4
Slovakien	21,5	21,7	19,8	19,8	20,1	20,1	20,8
Slovenien	..	..	..	19,9	20,5	20,2	20,3
Spanien	17,5	17,5	17,4	17,7	17,6	17,8	17,9
Storbritannien	18,2	17,8	18,3	18,6	19,1	20,0	20,9
Sverige	27,2	27,4	27,4	26,6	27,1	28,1	28,3
Tjeckien	21,8	21,0	22,3	22,1	22,2	23,0	24,0
Tyskland	19,5	19,2	19,1	19,0	19,0	19,2	19,2
Ungern	21,9	21,7	21,5	21,3	21,8	23,4	24,2
Österrike	18,9	18,8	19,0	18,4	18,0	17,9	18,0
EU 25, totalt	..	..	..	20,0	20,2	20,6	21,0
EU 15, totalt	20,2	19,9	20,0	20,0	20,2	20,7	21,0

Källa: Eurostat.

Tabell 85

Offentliga sektorns utgifter 2002 i EU-länderna (EU 15) med fördelning efter ändamål, andelar av BNP i procent
General government expenditure by function in the European Union (EU-15), in per cent of GDP

	Andelar i procent										Totalt
	Allmän offentlig förvaltning	Försvar	Samhällsskydd o rättskipning	Ekonomiska frågor	Miljöskydd	Bostads- o samhällsutveckling	Häls- o sjukvård	Fritid, kultur o religion	Utbildning	Socialt skydd/ social trygghet	
Belgien	10,0	1,2	1,7	4,4	0,8	0,3	6,7	1,2	6,3	17,8	50,5
Danmark	8,5	1,6	1,0	3,7	..	0,9	5,6	1,7	8,3	24,5	55,8
Finland	6,1	1,4	1,4	5,0	0,3	0,5	6,3	1,2	6,6	21,3	50,1
Frankrike	7,2	2,4	1,0	4,8	1,2	1,0	8,4	0,8	6,0	20,6	53,5
Grekland	10,7	2,7	1,1	4,5	0,6	0,5	3,1	0,4	3,2	20,0	46,8
Irland	3,5	0,7	1,5	5,0	..	2,1	6,4	0,5	4,3	9,3	33,3
Italien	9,1	1,2	1,9	3,9	0,8	0,1	6,5	0,9	4,9	18,2	47,6
Luxemburg	4,9	0,3	1,0	5,1	1,2	0,8	4,9	1,9	5,0	18,3	43,5
Nederländerna	8,2	1,5	1,6	5,5	0,8	1,6	4,5	1,1	5,0	18,0	47,8
Portugal	6,5	1,7	2,0	5,3	0,6	0,9	7,0	1,2	7,1	14,1	46,3
Spanien	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Storbritannien	4,2	2,5	2,1	2,4	0,6	0,5	6,4	0,5	5,0	15,7	39,7
Sverige	8,8	2,1	1,5	4,8	0,3	0,9	7,1	1,1	7,5	24,1	58,3
Tyskland	6,2	1,2	1,6	4,0	0,6	1,1	6,4	0,7	4,2	22,5	48,6
Österrike	7,6	0,9	1,4	5,1	0,3	0,8	6,6	1,0	5,7	21,3	50,7
EU 15, totalt	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..

Källa: Eurostat.

Tabell 86

Offentliga sektorns inkomster i form av skatter och socialförsäkringsavgifter 1998–2003 i EU-länderna, andelar av BNP i procent*General government, total receipts from taxes and social contributions in the European Union, percentage of GDP*

	Andel i procent, år					
	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Belgien	47,6	47,1	47,0	47,3	47,9	47,2
Cypern	29,1	29,5	31,4	32,7	32,5	34,3
Danmark	50,7	52,1	50,2	50,5	49,6	49,6
Estland	34,8	34,4	32,2	31,6	32,4	33,4
Finland	46,3	46,7	47,7	45,8	45,8	44,8
Frankrike	46,0	46,7	46,2	45,9	45,1	45,2
Grekland	37,7	38,9	40,3	38,6	39,3	38,3
Irland	32,7	32,7	32,7	31,0	29,5	30,9
Italien	..	43,1	42,5	42,3	42,0	42,9
Lettland	34,4	33,0	30,3	29,1	28,9	29,1
Litauen	32,3	32,1	30,2	28,8	28,6	28,7
Luxemburg	40,5	40,9	40,8	41,2	41,8	42,0
Malta	29,9	29,0	29,7	31,9	34,3	34,2
Nederländerna	39,3	40,7	40,6	39,1	38,8	38,7
Polen	36,7	37,2	35,2	35,4	35,5	35,8
Portugal	35,0	36,1	36,7	36,1	37,0	37,8
Slovakien	37,1	34,7	33,2	32,1	32,5	30,9
Slovenien	39,4	39,8	39,3	39,4	39,7	40,3
Spanien	33,9	34,6	35,3	35,1	35,9	36,1
Storbritannien	37,1	37,5	38,1	38,0	36,7	..
Sverige	53,2	53,9	54,1	52,4	50,6	51,0
Tjeckien	34,0	34,8	34,5	34,6	35,5	36,2
Tyskland	42,5	43,3	43,3	41,6	41,3	41,3
Ungern	..	..	39,6	39,3	38,9	39,2
Österrike	45,3	45,0	44,0	45,8	44,9	44,3
EU 25, totalt	..	..	..	..	..	..
EU 15, totalt	..	42,6	42,4	41,7	41,2	..

Källa: Eurostat.

Tabell 87**Offentliga sektorns inkomster i form av skatter och socialförsäkringsavgifter 2002 i EU-länderna, andelar i procent***General government, total receipts from taxes and social contributions in the European Union, shares in per cent*

	Andelar i procent			Summa
	Skatter på arbete och kapital	Skatter på produktion och import	Socialför- säkrings - avgifter	
Belgien	39,6	28,3	32,1	100,0
Cypern	35,8	42,7	21,5	100,0
Danmark	60,7	35,9	3,4	100,0
Estland	24,3	40,4	35,3	100,0
Finland	43,0	30,1	27,0	100,0
Frankrike	27,8	34,6	37,6	100,0
Grekland	26,3	39,4	34,3	100,0
Irland	41,4	42,9	15,7	100,0
Italien	34,8	35,2	30,0	100,0
Lettland	..	..	..	..
Litauen	26,3	43,4	30,3	100,0
Luxemburg	39,5	32,7	27,7	100,0
Malta	36,2	43,1	20,7	100,0
Nederländerna	31,8	32,5	35,7	100,0
Polen	18,5	40,8	40,8	100,0
Portugal	27,2	41,4	31,4	100,0
Slovakien	22,6	36,4	41,0	100,0
Slovenien	20,4	41,9	37,7	100,0
Spanien	31,7	32,6	35,6	100,0
Storbritannien	43,9	37,4	18,7	100,0
Sverige	36,6	33,9	29,6	100,0
Tjeckien	26,3	31,3	42,4	100,0
Tyskland	27,1	29,5	43,3	100,0
Ungern	26,9	39,2	33,9	100,0
Österrike	32,1	34,2	33,8	100,0
EU 25, totalt	..	..	..	..
EU 15, totalt	33,7	33,7	32,6	100,0

Källa: Eurostat.

Tabell 88**Totala utgifter för det sociala skyddet i EU-länderna (EU 15) 1996–2001, andelar av BNP i procent***Social protection expenditure in the European Union (EU-15), percentage of GDP*

	Andelar i procent, år							
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2001	
							Sjukdom/ hälso- o sjukvård	Ålder- dom
Belgien	28,6	27,9	27,6	27,3 ^p	26,8	27,5 ^e	6,5 ^e	8,7 ^e
Danmark	31,4	30,4	30,2	30,0	29,0	29,5	5,8 ^e	10,9
Finland	31,6	29,2	27,2	27,0	26,0	25,8	6,1	8,2
Frankrike	31,0	30,8	30,5	30,0	30,0	30,0 ^p	8,3 ^p	10,8 ^p
Grekland	22,9	23,3	24,2	26,0	26,0	27,2	6,8	12,7
Irland	17,8	16,6	15,5	15,0	14,0	14,6 ^p	6,1 ^p	2,7 ^p
Italien	24,8	25,5	25,0	25,0	25,0 ^p	25,6 ^p	6,4 ^p	12,7 ^p
Luxemburg	24,1	22,8	21,7	22,0	20,0	21,2 ^p	5,2 ^p	7,5 ^p
Nederländerna	30,1	29,4	28,4	28,0	27,0	27,6 ^p	7,8 ^p	9,3 ^p
Portugal	21,2	21,4	22,1	23,0	23,0	23,9 ^p	6,6 ^p	8,1 ^p
Spanien	21,9	21,2	20,6	20,0 ^p	20,0 ^p	20,0 ^p	5,9 ^p	8,3 ^p
Storbritannien	28,0	27,5	26,9	26,0	27,0	27,2 ^p	7,4 ^p	11,2 ^p
Sverige	33,8	32,9	32,2	31,8	30,8	31,4	8,1	11,4
Tyskland	29,9	29,5	29,3	29,6	30,0	29,8 ^p	8,3 ^p	11,7 ^p
Österrike	29,8	28,7	28,3	29,0	28,0	28,4	6,8	10,9
EU 15, totalt	28,4	28,0	27,5	27,0^p	27,0^e	27,5^e	7,4^e	10,9^e

Källa: Statistiska centralbyrån.

e=skattat värde

p=preliminärt värde

Tabell 89**Utgifter för det sociala skyddet i de nordiska länderna, andelar i procent***Social protection in the Nordic countries, shares in per cent*

	Land				
	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
Utgifter för socialt skydd, andel av BNP i %, år					
– 1990	28,7	25,1	16,8	26,3	33,3
– 1995	32,2	31,7	19,0	27,3	34,6
– 2000	29,2	25,4	19,7	25,3	30,7
– 2001	29,5	25,7	20,2	25,8	31,3
– 2002	30,0	26,4	22,3	26,3	32,5
Utgifterna fördelade efter funktion 2001, andelar i %					
– Familjer och barn	13,3	12,1	13,0	12,8	9,6
– Arbetslöshet	10,0	9,8	1,5	2,6	5,6
– Sjukdom/hälso- och sjukvård	20,3	24,5	38,5	34,5	29,2
– Ålderdom, funktionshinder, efterlevande	50,5	50,3	44,2	47,0	51,4
– Boende	2,3	1,2	0,7	0,7	2,1
– Övrigt	3,7	2,1	2,2	2,5	2,2
Utgifternas finansiering 2002, andelar i %					
– Skattemedel, offentlig sektor	62	43	52	58	47
– Sociala avgifter, arbetsgivare	10	39	39	27	42
– Sociala avgifter, egenföretagare och anställda	22	11	9	14	9
– Övrigt	6	7	–	1	2

Källa: Nordic Social-Statistical Committee (NOSOSCO), "Social Protection in the Nordic Countries 2002", 2004.

Tabell 90**Uppgifter om folkmängd och vissa befolkningsandelar i EU-länderna vid ingången av år 2001***Total population and population in certain year-groups in per cent in the European Union*

	Folk- mängd i miljoner	Andel kvinnor, %	Befolkningsandelar i %			Andel inv 60-w år i % av folkm 20-59 år
			0-19 år	65-79 år	80-w år	
Belgien	10,3	51,1	23,5	13,2	3,7	40,1
Cypern	0,7	50,9	30,5	8,7	2,6	28,6
Danmark	5,3	50,6	23,8	10,8	4,0	35,1
Estland	1,4	53,9	25,4	12,6	2,6	39,7
Finland	5,2	51,2	24,5	11,6	3,4	35,9
Frankrike	59,0	51,4	25,4	12,3	3,9	38,3
Grekland	10,9	50,5	..	..	..	..
Irland	3,8	50,3	30,1	8,6	2,6	27,5
Italien	57,8	51,4	19,6	14,1	4,1	43,3
Lettland	2,4	53,9	25,0	12,6	2,6	40,2
Litauen	3,5	53,2	27,3	11,7	2,4	36,2
Luxemburg	0,4	50,7	24,6	10,9	3,0	32,6
Malta	0,4	50,5	27,2	9,9	2,4	30,3
Nederländerna	16,0	50,5	24,4	10,4	3,2	31,8
Polen	38,6	51,4	27,5	10,3	2,0	29,9
Portugal	10,3	51,7	22,7	13,0	3,4	39,0
Slovakien	5,4	51,4	27,5	9,6	1,9	27,3
Slovenien	2,0	51,1	22,6	11,8	2,4	33,3
Spanien	40,4	51,0	20,9	13,1	3,8	37,6
Storbritannien	59,9	50,7	25,1	11,6	4,0	37,5
Sverige	8,9	50,5	24,1	12,1	5,1	41,4
Tjeckien	10,3	51,3	22,9	11,4	2,4	31,5
Tyskland	82,3	51,2	21,1	12,9	3,8	42,7
Ungern	10,2	52,4	23,1	12,4	2,7	36,1
Österrike	8,0	51,6	23,0	11,9	3,6	37,3
EU 25, totalt	453,3	51,2	23,2	..	3,6	38,2
EU 15, totalt	378,5	51,1	22,7	..	3,9	39,5

Källa: Eurostat.

Tabell 91**Sysselsättningsgrad i EU-länderna 2003, procent***Employed persons as a share of the population/males/females in the European Union, per cent*

	Syssel- sättnings- grad 15-64 år ¹ , totalt, %	Därav		Syssel- sättnings- grad 55-64 år ² , totalt, %	Därav	
		Män	Kvinnor		Män	Kvinnor
Belgien	59,6	67,3	51,8	28,1	37,8	18,7
Cypern	69,2	78,8	60,4	50,4	68,9	32,7
Danmark	75,1	79,6	70,5	60,2	67,3	52,9
Estland	62,9	67,2	59,0	52,3	58,9	47,3
Finland	67,7	69,7	65,7	49,6	51,0	48,3
Frankrike	63,2	69,4	57,2	36,8	40,9	32,9
Grekland	57,8	72,4	43,8	42,1	59,2	26,2
Irland	65,4	75,0	55,8	49,0	64,7	33,1
Italien	56,1	69,6	42,7	30,3	42,8	18,5
Lettland	61,8	66,1	57,9	44,1	51,3	38,8
Litauen	61,1	64,0	58,4	44,7	55,3	36,7
Luxemburg	62,7	73,3	52,0	30,0	39,1	20,9
Malta	54,2	74,5	33,6	32,5	53,8	13,0
Nederländerna	73,5	80,9	65,8	44,8	57,3	32,1
Polen	51,2	56,5	46,0	26,9	35,2	19,8
Portugal	67,2	74,1	60,6	51,1	61,6	41,9
Slovakien	57,7	63,3	52,2	24,6	41,0	11,2
Slovenien	62,6	67,4	57,6	23,5	33,2	14,6
Spanien	59,7	73,2	46,0	40,8	59,3	23,4
Storbritannien	71,8	78,1	65,3	55,5	64,8	46,4
Sverige	72,9	74,2	71,5	68,6	70,8	66,3
Tjeckien	64,7	73,1	56,3	42,3	57,5	28,4
Tyskland	65,0	70,9	59,0	39,5	47,7	31,3
Ungern	57,0	63,5	50,9	28,9	37,8	21,8
Österrike	69,2	75,8	62,8	30,4	40,1	21,5
EU 25, totalt	62,9	70,8	55,1	40,2	50,3	30,8
EU 15, totalt	64,4	72,6	56,0	41,7	51,6	32,2

1) Antalet sysselsatta i åldersgruppen 15-64 år i procent av det totala antalet invånare i åldersgruppen.

2) Antalet sysselsatta i åldersgruppen 55-64 år i procent av det totala antalet invånare i åldersgruppen.

Källa: Eurostat.

Kvalitet m.m.

Information om kvalitet och tillförlitlighet i de uppgifter som insamlats och sammanställts av SCB och som presenteras i denna publikation finns i beskrivningar av statistiken för respektive källa. Beskrivningarna finns tillgängliga på SCB:s webbplats under adress <http://www.scb.se>. Välj sedan "Ekonomi", därefter "Offentlig ekonomi" alternativt "Nationalräkenskaper" och slutligen önskad källa.

Uppgiftsskyldighet gäller för den kommunala finansstatistiken. Kommuner och landsting skall lämna sammandrag över sina räkenskaper. De skall efter anmaning även vara beredda att lämna andra uppgifter som behövs för samhällsekonomisk analys.

Begreppsförklaringar

Affärsmässig verksamhet – verksamhet som kommunerna bedriver och som huvudsakligen finansieras genom avgifter. De verksamheter som ingår är gas-, el- och fjärrvärmeförsörjning, vatten-, avlopps- och avfallshantering, hamnverksamhet, kommersiell service, tillhandahållande av bostäder samt trafikverksamhet. I nationalräkenskaperna räknas den affärsmässiga verksamheten till företagssektorn.

Anläggningskapital – skillnaden mellan anläggningstillgångar och långfristiga skulder samt avsättningar. Kapital som är avsett att behållas en längre tid eller för all framtid.

Anläggningstillgångar – all fast egendom samt lös egendom som är avsedd att stadigvarande innehas.

Arbetsgivaravgifter – avgifter till allmän sjukförsäkring, yrkesskadeförsäkring, ATP, grupplivförsäkring m.m.

Avgifter – taxor och avgifter för lämnade tjänster, t.ex. olika vårdavgifter, daghemsavgifter, konsumtionsavgifter för vatten och avlopp.

Avskrivningar – planmässig värdenedsättning av anläggningstillgångar. Bokförs som intern kostnad i resultaträkningen.

Balanskrav – Huvudregeln i den lagregel om ekonomisk balans för kommuner och landsting som gäller från och med år 2000 innebär att årets resultat skall överstiga noll kronor. Flera av de extraordinära poster som ingår i detta resultat får dock inte medräknas i en balansavstämning mot lagkravet. För att göra en grov och generell avstämning mot balanskravet är det snarare resultatet före extraordinära poster som är mest relevant att analysera.

Bidrag (till enskilda och företag) – ersättning i understödjande syfte utan direkt krav på motprestation, t.ex. socialbidrag.

Bruttoinvesteringar – Samtliga investeringsutgifter exklusive investeringsinkomster.

Bruttokostnader – kostnader för den löpande verksamheten. Bland kostnaderna märks löner, räntor, avskrivningar, köpta tjänster m.m.

Bruttonationalprodukten (BNP) – utgörs av värdet av alla varor och tjänster som framställs i Sverige under en given period.

Driftbidrag – bidrag, ofta från staten, som går till en specifik verksamhet.

Driftintäkter – intäkter från den löpande verksamheten.

Eget kapital – skillnaden mellan tillgångar och skulder. Kan delas upp i anläggningskapital och rörelsekapital.

E.o. poster – se extraordinära poster.

Externa inkomster – summa externa drift- och investeringsinkomster.

Externa utgifter – summa externa drift- och investeringsutgifter.

Extraordinära poster – intäkter och kostnader som härrör från annan verksamhet än den normala och som brukar vara av engångskaraktär.

Finansieringsanalysen – beskriver och förklarar finansieringen av investeringarna och förändringen av rörelsekapitalet.

Försäljningsinkomster (försäljningsmedel) – intäkter från försäljning av material, skog m.m.

Förändring av rörelsekapitalet – skillnaden enligt finansieringsanalysen mellan tillförda medel och använda medel.

HSL – Hälso- och sjukvårdslagen.

Interna poster – avskrivningar, interna ränteersättningar och andra interna transaktioner mellan olika förvaltningar.

Investeringar – som investeringar räknas utgifter för byggnadsverksamhet samt inköp av maskiner, inventarier, fordon m.m.

Kommunala sektorn – består av kommuner, landsting, kommunalförbund och t.o.m. 1999 även kyrkokommuner. Kommunägda och landstingsägda företag ingår inte i den kommunala sektorn utan i företagssektorn. Till företagssektorn räknas också kommunernas s.k. affärsmässiga verksamhet (t.ex. el- och vattenförsörjning, fastighetsförvaltning och kommunikationer) enligt nationalräkenskapernas definition.

Denna definition används i kapitlet Den offentliga sektorn. Det bör uppmärksammas att i övriga kapitel ingår den kommunala affärsmässiga verksamheten i den kommunala sektorn.

Konsumtion – egen förbrukning av varor och tjänster samt personal. Investeringar och transfereringar ingår inte.

Kortfristiga skulder – tillfälliga lån samt diverse andra skulder, t.ex. leverantörsskulder och interimsskulder.

Kostnader – Kostnader för kommunerna och landstingens verksamheter definieras som bruttokostnader minus interna intäkter minus försäljning.

Köpta tjänster – administrativa tjänster (telefon, porto m.m.), köp av verksamhet samt diverse tjänster (husbyggnads- och anläggningsentreprenader m.m.).

Landstingsfri kommun – Gotland, som själv bedriver den verksamhet som normalt ankommer på landstingen, dvs. sjukvård m.m. T.o.m. 1998 var också kommunerna Göteborg och Malmö landstingsfria.

LASS – Lagen om assistansersättning.

Likvida medel – summan av kassa, bank och postgiro.

LSS – Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Långfristiga skulder – summan av obligationslån och övriga långfristiga skulder (anläggningslån).

Nationalräkenskaperna – Nationalräkenskaperna (NR) sammanfattar och beskriver i form av ett slutet kontosystem Sveriges ekonomiska aktiviteter och utveckling på ett konsistent och överskådligt sätt. Beskrivningen omfattar produktionen av varor och tjänster och dess användning, inkomstbildning, omfördelning och inkomstanvändning, kapitalbildning samt transaktioner med utlandet. Nationalräkenskaperna görs i enlighet med internationella rekommendationer. För de svenska nationalräkenskaperna ansvarar Statistiska centralbyrån.

Nettoinvesteringar – investeringsutgifter med avdrag för investeringsinkomster, t.ex. investeringsbidrag och vissa försäljningsinkomster.

Nya lån – bruttoupplåning för att finansiera anskaffandet av anläggningstillgångar.

Offentliga sektorn – omfattar förutom den kommunala sektorn den statliga sektorn (statlig verksamhet utom verksamhet som bedrivs i affärs- eller företagsform) och socialförsäkringssektorn.

Omsättning – verksamhetens externa intäkter.

Omsättningstillgångar – tillgångar som inte är avsedda för stadigvarande bruk eller innehav, t.ex. kassa, bank, postgiro, förråd m.m.

Resultaträkning – beskriver och förklarar det ekonomiska resultatet av verksamheten under redovisningsåret. Det ekonomiska resultatet redovisas på tre nivåer, verksamhetens nettokostnader, resultat före extraordinära poster samt årets resultat.

Rörelsekapital – omsättningstillgångar minus kortfristiga skulder.

Skattefinansiering av kostnaderna – den del av kostnaderna som finansieras med medel som inte är knutna till en viss verksamhet, huvudsakligen skattemedel.

Sociala avgifter – se arbetsgivaravgifter.

SoL – Socialtjänstlagen.

Specialdestinerade statsbidrag – statliga drift- och investeringsbidrag till viss verksamhet.

Taxor och avgifter – se avgifter.

Transfereringsinkomster – inkomstöverföringar från andra sektorer i samhället, t.ex. kommunalskatt, statsbidrag och räntor.

Transfereringsutgifter – inkomstöverföringar till andra sektorer i samhället, t.ex. bostadsbidrag och socialbidrag, avgifter till andra delar av offentlig sektor, bidrag till föreningar och företag.

Verksamhetskostnader – se Kostnader

Årets resultat – årets finansiella resultat som är skillnaden mellan samtliga intäkter och kostnader. Motsvarar förändringen av eget kapital.

Teckenförklaringar

Intet finns att redovisa (värdet noll)	–
Miljoner kronor	mnkr
Mindre än hälften av den använda enheten	0
”	0,0
Tusental kronor	tkr
Uppgift ej tillgänglig el. alltför osäker för att anges	..
Uppgift kan inte förekomma	.
Uppprepning	”

Källor och referenser

Ekonomisk basstatistik 2003, Landstingsförbundets hemsida www.lf.svekom.se

Kommunernas hushållning med resurser 2003, statistiskt meddelande (OE 25 SM 0401), SCB.

Kommunernas resultat 2003, preliminära uppgifter, statistiskt meddelande (OE 24 SM 0401), SCB.

Om den offentliga sektorn, Margareta Ringqvist, Statskontoret 1996.

Skattestatistisk årsbok 2003, Riksskatteverket.

Tabeller och diagram som saknar källhänvisningar i publikationen grundar sig på uppgifter från räkenskapssammandraget för kommuner 2003.

Vad kostar verksamheten i Din kommun? – Bokslut 2003, Svenska Kommunförbundet och SCB.

Årsredovisning för staten 2003, Regeringens skrivelse 2003/04:101.

Årsbok för Sveriges kommuner 2003, SCB.

Redovisning av AP-fondernas verksamhet 2003, Regeringens skrivelse 2003/04:130.

När kommunerna tappar balansen, Rådet för kommunala analyser och jämförelser (RKA).

Proposition om god ekonomisk hushållning i kommuner och landsting (2003/04:105)

Summary

General Government Finance includes financial data on central government and local governments. The local government sector consists of municipalities, county councils, municipal associations and enterprises owned by municipalities. The data presented concerning local governments are primarily from the surveys of local government finance in 2003. Comparisons with previous surveys are also given.

Central government

For the year 2003, there was a deficit in the central government finances amounting to SEK 19 billion. In the year before, there was a surplus in finances amounting to SEK 21 billion. About 90 per cent of the revenue came from taxes and social security contributions. Transfers to households took a major part of the expenditures.

Local governments

During the period 1960–1990 the county councils expanded their range of activities faster than the municipalities and they increased their share of the local government sector. In the beginning of 1990 this trend changed and the municipalities increased their share of the local government sector. In 2003 the total expenditure of the local government sector amounted to SEK 625 billion, about half of which was personnel expenditure. The total income was SEK 617 billion. More than 60 per cent was income tax and 12 per cent was government grants.

Municipalities

Sweden was in 2002 divided into 290 municipalities. They cover a wide range of activities, e.g. education, social welfare, supply of water and electricity, maintenance of streets and roads.

The total expenditure of the Swedish municipalities in 2003 amounted to SEK 416 billion, which amounts to approx. 2/3 of the expenditure of the local government sector.

The statistics on municipality finances are assembled in abstracts of the accounts of municipalities. The used form is adapted to the standard municipality accounting system.

County councils

As from 2002, there are 20 county council districts in Sweden. Their main task is to provide public health services. One municipality, Gotland, does not belong to any county council district and provides those services by itself.

The 2003 county council expenditure amounted to SEK 199 billion or about 30 per cent of the total expenditure of the local government sector.

The schedule used when assembling statistics on county council finances is adapted to the standard accounting system of county councils. Gathering and examining the data are done in co-operation between Statistics Sweden and The Federation of Swedish County Councils.

Municipal associations

Municipal associations are formed to administer matters common to several municipalities and/or county councils. In 2003 there were 81 municipal associations.

List of terms

Affärsverksamhet	Business activities
Andra avsättningar	Other provisions
Anläggningstillgångar	Fixed assets
Avskrivningar	Depreciation
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	Provisions for pensions and similar commitments
Balansräkning	Balance sheet
Barnomsorg	Child daycare services
Bidrag och transfereringar	Grants and transfer payments
Bruttoinvesteringar	Gross investments
Driftbidrag från staten och AMS	Operating grants from the central government and AMS
Eget kapital	Equity
Entreprenader och konsulter	Developers and consultants
Externa bostads- o lokalhyror	External housing and building rents
Externa lokalhyror	External building rents
Externa varor	External goods
Extraordinära intäkter	Extraordinary income
Extraordinära kostnader	Extraordinary expenses
Finansiella intäkter	Financial income
Finansiella kostnader	Financial costs
Finansiella tillgångar	Financial assets
Finansieringsanalys	Fund statement
Funktionshindrade	Disabled persons
Fördelade kostnader	Distributed costs
Föreningar och stiftelser	Organisations and foundations
Försäljning av anläggnings-tillgångar	Sale of fixed assets
Generella statsbidrag/ utjämningsbidrag	Government grants, incl. equalisation grants
Grundskola	Nine-year compulsory school
Gymnasieskola	Upper-secondary school

Individ- och familjeomsorg	Individual and family care
Inkomstutjämning	Income equalisation
Inköp av mark byggnader och tekniska anläggningar	Purchase of real estate, building and technical assets
Inköp av maskiner och inventarier	Purchase of machinery and stocks
Intäkter	Revenues
Investeringar	Investments
Kalkylerade kapitalkostnader	Estimated capital costs
Kommunalförbund	Municipal associations
Kommunägda företag	Municipally-owned enterprises
Konsumtion	Consumption
Kortfristiga skulder	Current liabilities
Kostnader	Costs
Kostnadsutjämning	Cost equalisation
Köp av verksamhet	Purchase of services
Landsting	County council
Likviditet	Liquidity
Långfristiga skulder	Long-term liabilities
Löner	Wages and salaries
Materiella, inkl immateriella tillg.	Tangible and non-tangible assets
Nettokostnader	Net costs
Omsättningstillgångar	Current assets
Pensionsförpliktelser som inte upptagits i balansräkningen	Pension commitments not accounted for in balance sheet
Personalkostnader	Personnel costs
Resultat efter skatteintäkter och finansnetto	Profit/loss after tax revenues and net financial income/costs
Resultaträkning	Profit/loss account
Skatteintäkter	Tax revenues
Skulder	Liabilities
Sociala avgifter	Social security contributions
Soliditet	Solvency
Staten	Central government

Statliga investeringsbidrag	Central government investment grant
Statsbidrag	Government grants
Taxor och avgifter	Service charges and fees
Tillgångar	Assets
Underskott	Deficit
Utbildning	Education
Verksamhetens intäkter	Total revenue from operations
Verksamhetens kostnader	Total costs for operations
Verksamhetens nettokostnader	Total net current costs
Vård och omsorg om äldre och funktionshindrade	Care of elderly and disabled persons
Årets resultat	Net profit/loss for the year
Övrig verksamhet	Other activities
Övriga externa intäkter	Other external revenues
Övriga företag	Other enterprises
Övriga tjänster	Other services